

Xülya Cəfərova

ŞUŞALI SUPERQƏHRƏMAN

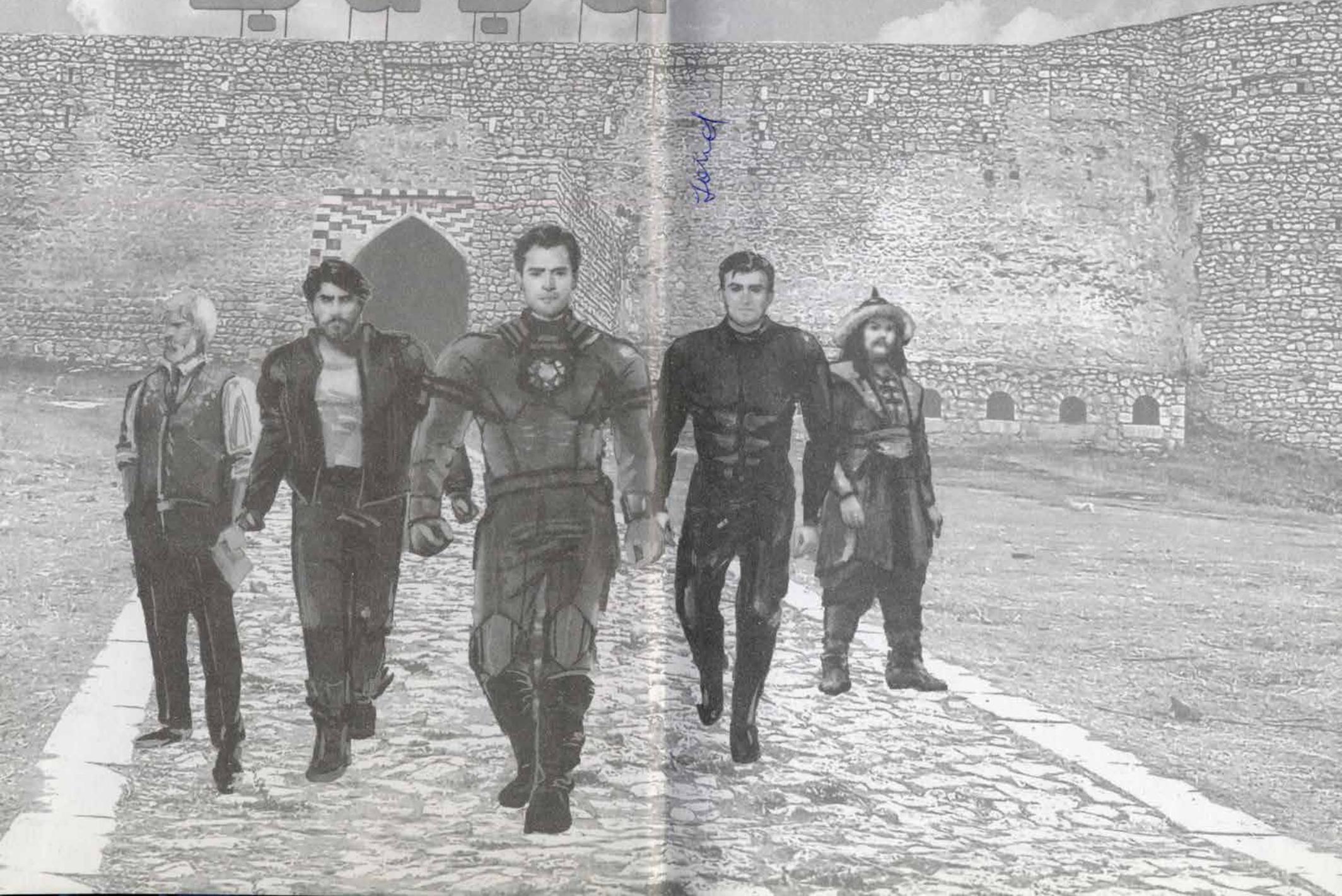
QAYA

ŞUŞA

SUSA

Hand

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət Nazirliyi

XÜLYA CƏFƏROVA

ŞUŞALI SUPERQƏHRƏMAN QAYA

(ROMAN)

şuq

ƏSƏR 44 GÜNLÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİ ZAMANI HƏYATINI
FƏDA EDƏN ŞƏHİDLƏRİMİZƏ VƏ VƏTƏNİN BÜTÖVLÜYÜ
UĞRUNDA VURUŞAN QAZILƏRİMİZƏ HƏSR OLUNUR

F. Köçərli adına
Respublika Uşaq
KİTABXANASI
İNV. № 125294

07(3HZE)
C 50 Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin 1 aprel 2021-ci il tarixli 33-f nömrəli əmri ilə təsdiq olunmuş Nəşr Planının Tərtibi və Nəşriyyat Məhsullarının Satılınması üzrə Komissiyanın qərarına əsasən çap olunub.

C77 Cəfərova Xülya
Şuşalı superqəhrəman Qaya. Bakı, "Aspoliqraf", 160 səh.

"Şuşalı superqəhrəman Qaya" müəllifin sayca üçüncü kitabıdır. Burada Qayanın XVIII əsrdən müasir dövrümüzə qədər keçdiyi uzun bir dövrə nəzər salınır. Kitabda ölümsüzlük və əbədi gəncliklə mükafatlandırılmış Qayanın başına gələn fantastik hadisələr, ölüm-dirim savaşları, həmçinin 44 günlük Vətən müharibəsində qara qüvvələrlə apardığı mübarizə oxuculara xronoloji ardıcılıqla çatdırılır. Şuşanın təməlinin qoyulduğu zamanlarda dünyaya göz açan, Pənahəli xanla tanış olmuş, Molla Pənah Vaqifin şagirdi olmuş Qayanın yolu əsirlikdən, Birinci və İkinci Dünya müharibələrindən, Mirniy mədənlərindən, həmçinin dünyanın dörd bir yanından və nəhayət, Şuşadan keçir. Bu mübarizələrdə onun ən böyük dəstəkçiləri isə Bozqurd, Öztürk, Azər Alpan və Oğuz xandır. Daxilindəki hüdudsuz vətən sevgisi və digər superqəhrəmanların da köməyi ilə Qaya kölgələrlə, görünməz şər qüvvələrlə və xəyanətkar Armenlə amansız bir mübarizəyə başlayır.

C 4803060204 2022
053

ISBN 978-9952-564-14-3

©Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi, 2022

3
Şuşalı superqəhrəman Qaya

İlk keçid

Altay dağları, 2020-ci il

Azər Alpan əynində toz-torpağa bulaşmış, amma rahat paltar, əlində isə xüsusi alətlərlə dağın zirvəsində qazıntı- lar aparırdı. Onun başçılıq etdiyi dəstənin üzvləri ərazinin müxtəlif hissələrinə yayılaraq dayanmadan böyük şövqlə işləyirdi. Hər kəs əlində müxtəlif alətlərlə arxeoloji qazın- tılar aparır, sonsuz bir ümidlə tarixin tozlu səhifələrini tə- mizləməyə çalışırdı. Professor qədim türklərin məskəni olan Altay dağlarında dəfələrlə araşdırma aparmışdı. Elə budəfəki ekspedisiyanı da uzun müddət öncədən planlamışdı. O, hiss edirdi ki, böyük bir kəşfin astanasındadır. Əli torpağın dərin qatlarına toxunduqca balaca uşaq kimi sevinir, dərinliklərdə gizlənən sirləri aşkara çıxarmağa can atırdı. Daxilindən gələn səs deyirdi ki, bu qədər yolu əbəs yerə gəlməyib.

Birdən professorun əlindəki toxanın iti ucu sərt bir cismə toxunub dayandı. Azər Alpan daxilində təəccüblə qarışıq sevinc hiss etdi. Deyəsən, nə isə tapmışdı. Cəld həmin yeri qazmağa başladı. Üzərində qabarıq yazılar olan daş kitabənin kiçik bir parçası göründü.

– Aman Allah! – Azər Alpan sevinclə hayqırdı. – İnana bilmirəm! – o öz-özünə dedi. – Uşaqlar, cəld buraya gəlin!

Qrupun bütün üzvləri onun başına topladı. Hər kəs sürətlə həmin yeri təmizləməyə başladı. Tezliklə nəhəng yazılı abidələr ortaya çıxdı. Azər Alpan həmin kitabələri diqqətlə nəzərdən keçirdi. Onların üzərindəki işarələr qədim türk yazıları idi, lakin bu yazılar Orxon əlifbasından bir qədər fərqlənirdi. Bu isə həmin abidələrin Orxon-Yenisey abidələrindən daha qədim olduğundan xəbər verirdi. Professorun başçılıq etdiyi tədqiqat qrupu türk xalqlarının zəngin tarixinin gizli qalmış ən qədim səhifələrindən birini aşkara çıxarmışdı. Arxeoloqlar həvəslə və ehtiyatla daş kitabələrin üstünü təmizləyir, dayanmadan öz aralarında etdikləri kəşfin dünya üçün nə dərəcədə önəmli olduğundan danışdılar.

Azər Alpan kitabələr arasında ən böyük olanı diqqətlə nəzərdən keçirdi. Sağına, soluna ehtiyatla toxunaraq onu yoxladı. Kitabənin aşağı tərəfinə toxunanda isə qəfildən qəribə bir səs gəldi. Sanki nə isə bir qıfıl açıldı. Kitabə isə azca yuxarıya doğru qalxdı. Bunu görə Azər Alpan başa düşdü ki, kitabə hansısa bir keçid və ya qapı rolunu oynayır. O, gənc arxeoloqların köməyi ilə kitabəni qaldıraraq kənara qoydu. Sevinc və fərəh hissi professorun bütün varlığına hakim kəsilmiş, onun yaşlı vücuduna bir anda zirəklik bəxş etmişdi. O, əlindəki fənəri kitabənin altındakı naməlum qaranlığa uzatdı. Aşağıya doğru enən pilləkənləri gördü.

Vaxt itirmədən enməyə başladı. Gənclər onun arxasınca gəlməyə can atırdılar. İllərin təcrübəli arxeoloqu olan Azər Alpan isə dedi: “Hələ gözləyin. Əvvəlcə mən düşüm, ətrafa nəzər yetirim. Sonra sizə xəbər edəcəyəm”. O, pilləkənləri enib qarşısında uzanan ucsuz-bucaqsız kitabələrə nəzər saldı. İçəridə boğuş və soyuq hava vardı. Bununla belə, Azər Alpanı təngnəfəs edən pilləkənləri enmək və havanın boğuşluğu deyil, keçirdiyi həyəcan hissi idi. Qarşısında uzun, təxminən bir metr enində dəhlizə bənzəyən qaranlıq bir yer uzanırdı.

– Gəlin! – o, təhlükənin olmadığını görəndən sonra ekspedisiyanın üzvlərini səslədi.

Arxeoloqlar böyük bir həvəslə pilləkənləri enib Azər Alpanın yanına gəldilər. Qarşıda açılan uzun və qaranlıq dəhlizi fənərlərlə addımladılar. Sağda və solda qədim türk dilində kitabələr, yazılar görünürdü. Mətnlərin hər biri tarixi cəhətdən böyük önəm kəsb edirdi. Azər Alpan onları ayrı-ayrılıqda tədqiq etməyə can atırdı. Lakin əvvəlcə qaranlıq dəhlizin sonunu görmək istəyirdi. Bir xeyli gedəndən sonra, nəhayət, dəhlizin axırına gəlib çatdılar. Qarşılarında böyük bir qaya vardı. Azər Alpan qayaya diqqətlə nəzər yetirdi. Yaxınlaşıb əli ilə onun müxtəlif hissələrinə toxunmağa, yoxlamağa başladı. Qayanın üzərində çox çətinliklə seçilən bir çıxıntı tapdı və basdı. Qaya hərəkətə gəldi və sağ tərəfə doğru açıldı. Azər Alpan gülümsədi. Başa düşürdü ki, bu, tarixi bir andır və o bütün bəşəriyyəti dəyişməyə qadir olan bir kəşfin astanasındadır. Bu dəfə də qapıdan ilk özü keçdi. Məkan birdən-birə dəyişdi və tamam fərqli bir hal aldı. Sanki hava daha da soyudu və hamardıvarlı qaranlıq otaq birdən yerini kələ-kötür tavana və divarlara verdi. Ekspedisiyanın digər üzvləri də Azər Alpanın ardınca bir-bir qapıdan içəri keçdilər.

– Bura mağaraya oxşayır, – gənc arxeoloqlardan biri maraqla ətrafa nəzər yetirəndən sonra dedi.

– Doğrudur. Qapı bizi insan əli ilə tikilib hazırlanmış qədim bir yeraltı məkandan hansısa bir mağaraya gətirib çıxardı, – Azər Alpan dedi. – Gəlin vaxt itirməyək. Ətrafa nəzər yetirək, – o, əlavə etdi.

Arxeoloqlar fənərləri ilə qarşılırdakı zülməti işıqlandıraraq maraqla mağaranın içərisində irəliləməyə başladılar. Mağaranın həddindən artıq qədim tarixə malik olduğu bəlli olurdu. Həmçinin içəridə qərribə bir ab-hava vardı. Sanki mağara hansısa sirləri özündə ehtiva edirdi. Azər Alpan irəlilədikcə, mağara ona tanış gəlirdi. Burada daha əvvəllər, gənclik illərində olmuşdu.

Uzaqdan kiçik bir işıq göründü. Hər kəs addımlarını sürətləndirərək işığa tərəf irəlilədi. Yaxınlaşdıqca, işığın mağaradan bayıra çıxışa işarə olduğunu başa düşdülər.

– Deyəsən, mən bu mağaranı tanıyıram, – Azər Alpan asta səslə dedi. Mağara ona tanış gəlsə də, ağılından keçənlərin həqiqət olması heç inandırıcı deyildi. Nəhayət, çıxışa gəlib çatdılar və mağaradan bayıra addımladılar. Azər Alpan ətrafa diqqətlə nəzər saldı. Sonra isə simasında xoşbəxt bir təbəssümlə başını yellədi.

– Zənnimdə yanılmamışam. Uşaqlar, bura Azıx mağarasıdır, – Azər Alpan üzünü ekspedisiyanın üzvlərinə tutub dedi. Hər kəsin simasında çaşqınlıq, sual işarələri yarandı. Altay dağlarında tapdıqları keçid onları ən qədim insan məskənlərindən olan Azıx mağarasına gətirib çıxarmışdı. Hər kəs heyrətdən donmuş halda mağaranı dövrə alan yaşılığa tamaşa edir, zehmində baş verənlərin gerçək olduğuna inanmaq üçün sübutlar axtarırdı.

Təkcə Azər Alpana bəlli idi ki, Azıx mağarası yalnız dünya üçün deyil, bütün kainat üçün önəmli rol oynayır. Çünki o, həmin yazılı abidələrin onu gətirib çıxardığı Azıx mağarasının timsalında min illər öncə Bozqurdun keşik çəkdiyi ilk keçidi tapmışdı...

Paytaxt Şuşa

Şuşa, 1762-ci il

Yeni salınmış dumanlı Şuşa gözəlliyi ilə göz oxşayırdı. Təbiət bu torpaqlardan heç nəyini əsirgəməmişdi. Qala divarları ilə əhatə olunan Qarabağ xanlığının yeni paytaxtı Şuşa sürətlə inkişaf edir, ecazkarlığı ilə dörd bir yana səş salırdı. Sıx meşələri, dərələri, yarıqları, ovlaqları, düzləri ilə şəhər həm təbii sərvətləri ilə göz oxşayan, zəngin bir cənnət,

həm də əbədi keçilməz, əlçatmaz, ən güclü düşmənin belə bata bilməyəcəyi qala divarları ilə əhatə olunmuş keçilməz bir sədd idi.

– Uşaqlar, Şuşanın təməli nə vaxt qoyulub? Kim deyə bilər? – Molla Pənah Vaqif şagirdlərinə sual verdi.

– Müəllim, şəhərin təməli Pənahəli xan tərəfindən 1752-ci ildə qoyulub. Mənim dünyaya gəldiyim ildə, – şagirdlərdən biri gülümsəyərək cavab verdi.

– Afərin, Qaya. Bəs deyə bilərsənmi, Şuşa bütün Qafqazda nəyi ilə məşhurdur?

– Zəngin təbiəti ilə, – şagirdlərdən biri Qayanı qabaqlayıb cavab verdi.

– Başqa?

– Şuşa Qafqazın musiqi mərkəzi sayılır. Bizim xanəndə və sazəndələrimiz bütün Qafqazda öz mələhətli səsi ilə seçilir, – Qaya ciddi bir tonda cavab verdi. O, yaxın gələcəkdə “Azərbaycan musiqisinin beşiyi”, “Zaqafqaziyanın konservatoriyası”, “Qafqazın sənət məbədi” adlandırılacaq Şuşanın istedadlı yetirmələri ilə tanındığını çox gözəl bilirdi. Molla Pənah başını yelləyərək təsdiqlədi. O, dərslərinə çox ciddi yanaşırdı. Çox vaxt dərslər bitəndən sonra da müəllimlərini sual yağmuruna tuturdu.

– Şuşa... Bu gənc şəhəri qarşıda çox böyük sınaqlar gözləyir... – Molla Pənah Vaqif asta bir tonda dedi. Şagirdləri onun gələcək barəsində mülahizələrinə yaxşı bələd idilər. Ona görə də maraqla bir-birilərinin üzünə baxdılar. Molla Pənah Vaqif isə daha heç nə demədi. Güclü intuisiyası və təhlil bacarığı sayəsində bilirdi ki, Şuşa çox çətinliklərə, ağırlara sinə gərməli olacaq.

Dərstdən sonra Qaya müəlliminin yanına yaxınlaşdı.

– Müəllim, bayaq dediniz ki, Şuşanı böyük sınaqlar gözləyir. Bununla nəyi nəzərdə tuturdunuz? – Qaya maraqla soruşdu. O, zehindəki sualların cavabsız qalmasını heç xoşlamırdı. Qaya hələ doğma şəhərini hansısa naməlum təhlükələrin gözlədiyini dərk edə biləcək yaşda deyildi. Bununla belə, uşaqlığının ən gözəl çağlarında olan balaca oğlan müəlliminin sözlərindən bir qədər narahat olmuşdu.

– Vaxtı gələndə biləcəksən, Qaya. Sənə bircə məsləhətim var – nə olursa olsun, kimliyini unutma. Sən Şuşalı Qayasan. Bunu unutma! – Molla Pənah Vaqif şagirdinin gözlərinin içinə baxaraq dedi. O sanki eyni anda həm riqqət, həm də qətiyyət ifadə edən baxışlarla Qayaya hələ anlama bilməyəcəyi həqiqətləri ötürmək istəyirdi. Müəlliminin baxışlarındakı qətiyyət sanki bir anlıq Qayanı silkələdi. Bu sözlər hələ uzun illər, ömrünün ən böyük sınaqlarında Qayanın qulaqlarında əks-səda verəcəkdi.

Pənahəli xan əyanları ilə birlikdə şəhərin məhəllərində gəzir, görülən işlərlə tanış olurdu. Hər tərəfdə gərgin iş gedirdi. Birdən xan tikinti gedən ərazilərdən birində ayaq saxladı. Tikintidə şövlə işləyən kişilərin içərisində bir oğlan uşağı diqqətini cəlb etdi. Üst-başı toz-torpaq içində olan uşaq balaca cüssəsinə görə xeyli iri olan daşları qaldırır, müxtəlif alətlərlə cəld şəkildə işləyir, nəfəsini dərmədən çalışırdı. Zirəkliyi ilə böyüklərdən qətiyyət geri qalmışdı. Uşağın zəhmətkeşliyi Pənahəli xanın xoşuna gəldi. O, oğlanı yanına çağırdı:

– Görürəm, yaman qoçaq oğlansan. Adın nədir?
– Adım Qayadır, xan həzrətləri, – uşaq cavab verdi.
– Qaya! Gözəl addır. Bəs özün necə? Qaya kimi sərt, yenilməzsənmi? Düşmənin qarşısında da qaya kimi dayana bilərsənmi? – Pənahəli xan soruşdu. Oğlanın qoçaqlığı onun diqqətini cəlb etmişdi.

– Əlbəttə, xan həzrətləri. Nə olsun ki, mən hələ balacayam? Qayanın böyüyü, kiçiyi olmaz. Düşmənin qarşısını qaya kimi kəsərəm! – Qaya cəsarətlə xana bildirdi. Oğlanın cavabı xanın ürəyinə yağ kimi yayıldı. “Afərin sənə, oğlum!” – dedi. Sonra da üzünü əyanlarına və onları dövrəyə alan camaata tutub əlavə etdi:

– Əgər bütün oğullarımız Qaya kimi mərd, qoçaq olarsa, bizə heç bir düşmən bata bilməz! Qaya gülümsədi. Abadlaşmaqda, çiçəklənməkdə olan sirli-sehrli Şuşanı göz-ləyən çətin sınaqlardan xəbərsiz halda işinə davam etdi.

Gələcəyə doğru

Şuşa, 1766-cı il, mart

- Ənzəli, hay ənzəli!
- Xan Əkbəri.
- Xoruz banladı: qu-qulu-qu!
- Yanbız əzərlər.
- Taxta çıxarlar.

Bundan sonra Qaya yatan oyunçunun belində oturub soruşdu:

- Minim, ya düşüm?
- Əyilən cavab verdi:
- Min və ya düş!
- Oyun davam etdi.
- Əl, üst, baş dəyməsin.
 - Tayəl keçərlər.
 - Papaq qoyarlar.

Bundan sonra hər kəs əyilənin belinə mindi. Oyunun qaydalarına uyğun olaraq, yıxılanın qulaqlarını dardılar. Uşaqlardan biri qaydalara əməl etmədiyinə görə yatanı əvəz etdi. Artıq bir müddət idi ki, “Ənzəli” oyunu beləcə davam edirdi.

– Uşaqlar, bəlkə, başqa oyuna keçək? – Qaya uşaqlara müraciətlə soruşdu. – “Cıdır oyunu” oynamağa nə deyirsiniz?

Uşaqların əksəriyyəti Qayanın təklifinə razılıq verdi. Bir neçə saat sonra görüşmək üzrə dağılıdılar. Tezliklə hazırlıq gördülər. Atlarını yəhərləyib birbaşa Cıdır düzünə gəldilər. Qaya da öz atının tərəkində meydana çıxdı. Yarışa başladılar. Kim qeyd olunan məsafəni birinci qət etsə, o, yarışın qalibi olacaq və xonça ona təqdim ediləcəkdi. 14 yaşlı yeniyetmə Qaya dəliqanlı, çılğın xarakteri ilə at çapmağı uşaqılıqdan bacarırdı. Bu yarışda da yoldaşlarına qalib gələcəyinə ürəkdən inanırdı.

Yarış başladı. Yeniyetmə oğlanlar və qızlar atlarını Cıdır düzündə sürətlə çapmağa başladılar. Baharın ilk günəşi Cıdır düzünə şəfəq saçır, dumanlı qış yavaş-yavaş geridə qalırdı. Sürətlə atını təyin edilən istiqamətə doğru çapan Qaya qəfildən gözünə düşən parıltıdan diksindi. Ayağı büdrədi. Atın cilovu, az qala, əlindən çıxacaqdı. Onun çəşqınlığı atı da təşvişə saldı və at sürətini artırıb fərqli istiqamətə doğru irəliləməyə başladı. Qaya özünü itirmədi və atın sürətini tənzimləməyə çalışdı. Lakin at artıq sahibini dinləmir, uçuruma doğru son sürətlə qaçırdı. Qaya nə edəcəyini bilmədi. Birdən üzərinə düşən işıqdan gözləri qamaşdı. Düz qarşıda iri bir parıltı, işıq vardı.

– Bu nə işıqdır belə? – o, ağılından keçirdi. Elə bu an işıq yoxa çıxdı. Dərhal onun yerində hündürboy, yaraşlıqlı

bir kişi peyda oldu. Qaya bunun necə olduğunu anlamadı. Özlüyündə “yəqin, gözümə elə göründü, ya da gün işığının təsirindən bu adamın haradan peyda olduğunu görə bilmədim” deyə düşündü. Kişi xeyli irəlidə olsa da o, sanki baxışları ilə ata təsir edirdi. Qayanın atı əvvəlcə özünü itirdi, sürətini azaltdı və yavaş-yavaş dayandı. Qaya heyrətdən donub qaldı. At sakitcə dayandı və qan-tər içində qalan Qaya atdan enib işığın yerində peyda olan kişiyyə yaxınlaşdı.

– Çox sağ ol, əmi! Həyatımı xilas etdin, – o dedi. Kişi gülümsədi.

– Sən kimsən? Buralarda səni heç görməmişəm, – Qaya nəfəsini dərəndən sonra soruşdu.

– Mən Oğuz xanam.

– Oğuz xan? – bu ad Qayaya tanış gəldi. Oğuz xaqanın dastanı barəsində böyüklərdən eşitmişdi. O, “yəqin, ad oxşarlığı təsadüfidir” – deyə düşündü.

– Zənnində haqlısan. Mən elə həmin Oğuz xanam, – Oğuz xan dedi. Qayanın heyrətdən gözləri iri açıldı. Oğuz xan həm onun ağılından keçənləri oxumuşdu, həm də onun sözündən belə çıxırdı ki, minillikləri aşib gəlib və düz onun qarşısında dayanıb.

– Gəlmişəm səni aparmağa, – Oğuz xan sözü uzatmadan birbaşa mətləbə keçdi və gəliş məqsədini bildirdi. Qaya hələ özünü toplayıb sual verməyə macal tapmamışdı.

– Məni? Hara aparacaqsan? – Qaya təəccüblə soruşdu. Cəsarəti ilə hamıya örnək olan Qayanın səsi o qədər astadan gəldi ki, özü də təəccübləndi. Boğazını arıtlayıb qarşısındakı müdrikgörünüslü adamın cavabını gözlədi.

– Gələcəyə getməlisən, – Oğuzun səsindəki qətiyyət Qayanı sanki ovsunladı və tezliklə ona da sirayət etdi.

– Nə? Gələcəyə? – Qaya eşitdiyinin doğru olub-olmadığını dəqiqləşdirmək istəyirmiş kimi təzədən soruşdu. Oğuz xan başını yelləyərək təsdiqlədi.

Qaya bir anlıq duruxdu. Özünü nağıllar aləmində xəyal etdi. İndi o, zülmət dünyadan işıqlı dünyaya çıxan Məlik-məmməd idi. Şər qüvvələrlə vuruşur, onları məğlub edir, divlərin başını kəsir, onların əsir etdiyi gözəl şahzadələri quyudan işıqlı dünyaya çıxarırdı.

– Nəinki indiki, hətta gələcək nəsillər də səni gözləyir. Əsrlər sonra yaşayacaq insanların taleyi belə sənə bağlıdır – Oğuz xanın sözləri Qayanı xəyallardan ayırırdı.

Qaya nağıllar aləmini hələlik bir kənara qoydu və baş verənləri dərk etmək üçün zehmində hadisələri ardıcılıqla sıralamağa başladı. Əvvəlcə naməlum bir işıq görmüş, sonra onun içərisindən əfsanəvi Oğuz xan peyda olmuş və onu çətin vəziyyətdən çıxarmış, həyatını xilas etmişdi. İndi də Oğuz xan ona deyirdi ki, gələcəyə getməlidir. Bütün bunlar hətta Qayanın yaşındakı, yeniyetməliyinin ilk dövrlərində olan xəyalpərəst bir oğlan uşağı üçün belə qeyri-adi, ağlasığmaz hadisələr idi.

– Bəs anam, atam, dostlarım necə olacaq? – Qaya soruşdu. Beynindəki sualların sayı-hesabı yox idi. Amma macərəpərəst təbiəti onu Oğuz xana inanmağa sövq edirdi. Əsrlər sonra yaşayacaq insanların belə həyatını xilas etməyə qadir bir gücə malik olduğunu xəyal etmək heç də pis deyildi. Oğuz xan üzündə təmkinli ifadə ilə qaşlarını qaldırıb gülümsədi. Qayanın sualına sükutla cavab verdi.

Qaya yenidən fikrə getdi. “Əshabi-kəhf” rəvayətini xatırladı. Bu dəfə xəyalında özünü zülmədən və təqibdən yaxa qurtarmaq üçün mağaraya sığınan, burada yuxuya gedib

əsrlər sonra oyanan gənclərdən biri kimi təsəvvür etdi. Tamam başqa bir zamana, gələcəyə getmək Qayaya həm həyəcanlı, həm də qorxulu göründü.

– Səni başqa əsrlərdə gözləyən vəzifələr var, Qaya. Getməlisən. Azər Alpanı tapmalısən.

– Azər Alpan? – Qaya maraqla təkrarladı.

Oğuz xanın bir anda peyda olmasından sonra Qaya qarşısındakının adı insan yox, fəvqəlvərlilik olduğunu anlamışdı. Qarşısındakı şəxs onu əzizlərindən, doğmalarından ayıraraq hansısa ona məlum olmayan səbəbə görə gələcəyə göndərmək istəyirdi. Buna baxmayaraq, nədənsə o, daxilində bir rahatlıq və inam hiss edirdi. Oğuz xan onun qorxudan özünü itirmiş atını baxışları ilə sakitləşdirmiş və Qayanı xilas etmişdi. Gələcəyə getməyin ancaq nağıllarda mümkün ola biləcəyinə inansa da, “yoxlamaqdan heç nə olmaz” deyərək düşündü. Buna baxmayaraq, yenə də bəzi tərəddüdləri vardı.

– Axı mən Şuşanı qoyub getmək istəmirəm, – Qaya Oğuz xana dedi.

– Getməlisən. Elə məhz Şuşa üçün getməlisən! – Oğuz xan cavab verdi.

Qaya sual dolu nəzərlərini Oğuz xanın üzünə tuşladı. Məsələnin mahiyyətini dərk etməsə də, doğulduğu torpaqlar üçün lazım gəlsə, körpə canını belə tərəddüd etmədən verərdi. Başını yelləyərək razılığını bildirdi. Oğuz Qayanın əlindən tutdu. Güclü bir işıq dalğası onları dövrəyə aldı. Yer ayaqlarının altından qaçdı. Qaya ətrafa boylansa da, heç nə görə bilmədi. Bir qədər sonra işıq yavaş-yavaş çəkilməyə başladı. İşıq yoxa çıxanda, Oğuz xan da daha heç nə demədən qeybə çəkildi.

Qaya çaşqın halda ətrafa boylandı. Eynilə bayaqkı yerdə idi. Əvvəlcə elə də ciddi bir dəyişiklik sezmədi. İliq yaz havası, uzaqdan görünən başı dumanlı dağlar, yaşıl çəmənlik eynilə olduğu kimi qalmışdı. Oğuz vermək istədiyi çoxlu sualı vardı, amma fürsət tapa bilməmişdi. Nə baş verdiyini anlamaq üçün ətrafda gəzməyə, bayaq birlikdə at çapdığı yoldaşlarını axtarmağa başladı. Qələbəlik olan məhəllələrə endi. İnsanların geyimləri dəyişmiş, tikililərin, abidələrin sayı artmışdı. Şuşa daha da gözəlləşmişdi. Memarlıqda, şuşalıların geyim tərzlərində olan dəyişiklik Qayanın nə baş verdiyini anlamasına kömək etdi. O başa düşdü ki, Oğuz xan onu, həqiqətən də, gələcək zamana gətirib.

Qaya və Armenin tanışlığı

Şuşa, 1828-ci il

Qaya gələcək zamana gəlmədən öncəki həyatına bir daha nəzər saldı. O, heç vaxt öz həqiqi ata-anasını tanımamışdı. Şuşanın mehriban, təmizürəkli ailələrindən biri onu körpə-

likdən götürüb böyütmüşdü. Həmin ailədəki uşaqları öz qardaşları, böyükləri isə öz əzizləri, ailəsi kimi qəbullanıb sevmişdi. İndi də böyüyüb boya-başa çatdığı həmin evdə onu nəyin gözlədiyindən xəbərsiz idi. Buna baxmayaraq, gedəcək başqa bir yer də ağılna gəlmirdi. Oğuz xan onun yeniyetmə çiyinlərinə çox böyük bir yük, sınaq qoymuşdu və onu tək-tənha tamam yad bir zamana göndərmişdi. Xoşbəxtlikdən, gəldiyi zaman dilimi ona yad olsa da, Şuşa istənilən zaman kəsiyində ona hər şeydən və hər yerdən doğma idi.

Ona görə də Qaya gələcəyə gəldiyini anlayandan sonra Şuşadakı evlərinə üz tutdu. Gələcək zamana gəldiyini bilirdi, amma aradan nə qədər müddət keçdiyindən xəbərsiz idi. Burada bir yerdə yaşadığı ailəni görməyə ümid edirdi. Doğma evi bir qədər dəyişmiş, təmir edilmişdi. Burada böyük bir ailə yaşayırdı. Qaya hansı zamana gəlib çıxdığını öyrənəndən sonra anladı ki, burada görməyə ümid etdiyi əzizləri çoxdan rəhmətə gedib. Bu, Qayaya çox pis təsir etdi. O başa düşdü ki, ona əyləncə, oyun kimi görünən gələcəyə səyahət heç də düşündüyü kimi asan məsələ deyilmiş. İndi Qaya doğma Şuşada evsiz-eşiksiz, kimsəsiz bir yeniyetmə idi.

Böyüdüüyü evdə hazırda yaşayan ailə Qayaya çox doğma gəldi. Qaya burada yaşayan ailənin onun əvvəllər birlikdə yaşadığı ailə ilə eyni soyadı daşdığını öyrənəndə təəccübləndi. Çox keçmədən, vəziyyətin nə yerdə olduğunu anladı. Ailənin böyüyü olan kişi ilk baxışdan Qayaya doğma gəlmişdi. Onun danışığı tərz, baxışları çox yaxın bir adamı – həmin ailədə qardaşı kimi qəbullanıb sevdiyi əzizini xatırladırdı. Ev sahibinin nəql etdiyi hekayələri dinlədikcə, Qayanın şübhələri öz təsdiqini tapdı və göz yaşları içərisində

həqiqəti anladı. Sən demə, onun böyüdüüyü evin hazırkı sahibi onun qardaşı kimi qəbul etdiyi həmin şəxsın oğlu imiş. O, Qayaya illər öncə itkin düşən əmisindən danışanda Qayanın gözləri doldu. Birlikdə yaşadığı ailə Qayanı heç vaxt öz övladlarından ayırmamış, onların övladları da Qayanı özlərinə qardaş bilmişdilər. Qaya az qaldı ki, bütün baş verənləri açıb ilk dəfə gördüyü bu şəxsə danışsın. Amma başa düşürdü ki, heç kəsi baş verənlərə inandıra bilməyəcək. Kişi də ilk baxışdan Qayadan özünə qarşı doğmalığ hiss etdi. O, Qayanın evsiz-eşiksiz olduğunu görüb onların evində yaşamağı təklif etdi. Beləliklə, Qaya doğulub böyüdüüyü, valideynlərinin dünyasını dəyişdiyi doğma evdə həyatına davam etməyə başladı.

Bir müddət sonra Qaya gəldiyi yeni dövrə uyğunlaşmağa başladı. İlk vaxtlar yaşlıları Qayadan haradan gəldiyini soruşan zaman o, zarafatla “keçmişdən gəlmişəm” deyər cavab verirdi. Bu cavabın insanların üzündə inamsız bir təbəssüm yaratdığını gördəndən sonra isə susmağa və təcridən gəldiyi zamanla ayaqlaşmağa başladı. Boş vaxtlarını oxumaqla, öz üzərində işləməklə və iş olduqda böyüklərə kömək etməklə keçirirdi. Yaşadığı qeyri-adi təcrübələr Qayanı sanki vaxtından tez böyüməyə, müdrikləşməyə sövq edirdi. O, başa düşürdü ki, daha geriyə yol yoxdur. Üstəlik, Oğuz xan onu əbəs yerə buraya göndərməyib. İndi o, Oğuz xanın dediyi həmin Azər Alpanı axtarıb tapmalıydı.

Qaya gənc yaşda həyatın müxtəlif sınaqlarına, əzizlərinin itkisi ilə barışmağa məcbur olsa da, Şuşada həyat öz axarı ilə gedirdi. Burada böyüyüb boya-başa çatan sənətkarlar, musiqiçilər, ziyalılar Şuşanın adını bütün Qafqazda məşhurlaşdırır, şəhərin mədəni irsi günbəgün zənginləşirdi. Ru-

siya imperiyası xristianların Cənubi Qafqaza köçünü həyata keçirir, beləliklə də onların həmin ərazilərdə möhkəmlənməsinə çalışırdı. İran erməniləri də sürətlə Qarabağa axın edirdilər. I Pyotrın siyasi xəttinin davamı kimi onun varisləri erməni xalqının Cənubi Qafqaza, xüsusilə də Qarabağa köçünü təmin edirdi. Türkmənçay müqaviləsinin bağlanması nəticəsində on minlərlə erməni Azərbaycanın müxtəlif ərazilərində məskunlaşdırıldı. Yalnızca özünə sığınacaq axtaran ermənilər Qarabağda xalqın dəstəyilə məskunlaşdılar, həyatlarında bəyaz bir səhifə açaraq fırayan günlərə qədəm qoydular. Xalqımız onlara böyük bir sevgi ilə qucaq açır, ən əziz qonağı kimi qarşılayırdı. Azərbaycan xalqı qonaq qarşılayan zaman evindəki ən gözəl naz-nemətlərlə süfrə bəzəməsi, sonuncu dilimə qədər çörəyini ehtiyacı olan insanlarla bölüşməsi, darda qalana, kasıba, evsizə dayaq olması ilə tanınan mərhəmətli, mehriban, qonaqpərvər bir xalq idi. Bu dəfə də qarabağlılar səmimi şəkildə evlərinin qapılarını və ürəklərini ermənilərin üzünə sevgiylə açmışdılar.

Qaya da digər qarabağlılar kimi mehribanlıqla yeni sakinlərlə tanış olur, onlara bacardığı qədər köməklik göstərirdi. Qarabağa köçürülmüş ermənilər arasında Qaya ilə həmyaşid bir oğlan da vardı. Armen adlı bu oğlanla Qaya elə ilk gündən dostlaşdı.

– Xoş gəlmisən, Armen! Gəl gedək, sənə Şuşanı gəzdirim!
– Qaya təzəcə tanış olduğu Armenə dedi. Bununla da onların dostluğunun təməli qoyuldu. Armen də Qaya kimi yaşına görə fiziki cəhətdən güclü və zirək idi. İkisi də öz gücünə arxayın idi. Beləliklə, zaman səyahətindən sonra bütün doğmalarını keçmişdə qoymuş Qaya və ailəsilə ilə yeni torpaqlarda məs-

kən salmağa üz tutmuş Armen rahatlıqla ünsiyyət qurdu. Özünə əminlik, hər zaman daha güclü olmağa çalışmaq kimi xüsusiyyətləri onları daha da yaxınlaşdırırdı. Ona görə də qısa müddət ərzində Qaya ilə Armen yaxın, ayrılmaz dosta çevrildi. Armen Qayanın gücünə, yoldaşları arasında olan hörmətinə qibtə edirdi. Qayanın torpağa olan bağlılığı isə onun üçün anlaşılmaz bir sirr idi. Ona görə də Armen daxilən Qayanın Vətənə olan sevgisinə paxıllıq edirdi.

Sirli dərviş

Şuşa, 1829-cu il

Dumanlı Şuşada sərin bir yaz günü idi. İnsanlar orabura qaçışır, həyat qaynayırdı. Böyüklərin başı işə-gücə, uşaqlarınkı isə oynamağa qarışmışdı. Qaya ilə Armen meydana gülüşürdü. Digər uşaqlar onları dövrəyə alıb adlarını qışqıraraq dəstək olurdular. Qaya var gücü ilə Armeni yerə

yıxıb üstünlüyü ələ almışdı. Armen nə qədər çalışsa da çıxıb bilmirdi. Nəhayət, məğlubiyyəti qəbul edərək əllərini qaldırdı. Qaya qalib gəldi. Uşaqlar ucadan "Qaya, Qaya!" deyə onun adını səsləndirməyə başladılar. Qaya ayağa qalxdı. Əlini uzadıb Armeni də qaldırdı. Armen pərt və qəzəbli idi. Məğlub olmaq ona xoş gəlməmişdi. Üstəlik, yoldaşları da Qayanın qələbəsinə sevinir, onun adını qışqıraraq dəstək olurdular. Qaya Armenə bunun sadəcə bir yarış olduğunu xatırlatmaq üçün gülümsədi. Sonra isə üzünü çevirib uzaqlaşmaq istədi. Elə bu zaman Armen arxadan hücum edib Qayanı yerə yıxdı. İzdiham yenidən coşdu. Uşaqlar onları bir daha gülüşməyə səsləyirdi. Qaya meydandan qaçmaq fikrində deyildi. Hər nə qədər Armenin hərəkəti xoşuna gəlməsə də, dostunun ona meydan oxumasına ürəyində müsbət don geyindirməyə çalışdı.

Qaya bir neçə fəndlə yenidən Armeni məğlub edib meydanı tərk etdi. Qan-tər içində qalmış, üzü pörtmüş, qaşları çatılmışdı. Armenin üzünə vurmasa da, onun hərəkəti Qayanı qıcıqlandırmışdı. Qaya hər zaman düşünürdü ki, insan gərək məğlubiyyəti də kişi kimi qəbullanmağı bacarsın. Arxadan hücum etmək isə yoldaşlığa, dostluğa sığan bir hərəkət deyildi.

Elə bu vaxt Qaya bir qədər aralıda dayanmış yaşlı dərvişi gördü. Cırıq, çirkli geyimdəki qoca gözlərini qısaraq Qayaya zillənmişdi. Qaya onun yanına yaxınlaşdı.

– Qaya, hara gedirsən? Məni gözlə! – Armen heç nə olmamış kimi arxadan səsləndi. O, ikinci dəfə məğlub edildiyinə görə daha da pərt olmuşdu, amma daha özünü o yerə qoymaq istəmirdi. Hər halda yenicə köçüb gəldiyi bu gözəl diyarlarda dostu ehtiyacı var idi. Yeniyetmələr arasında

lider keyfiyyətləri ilə seçilən və hörməti olan Qaya ilə olan dostluğunu pozmaq ona heç sərf eləməzdi. Ona görə də Armen qəzəbini içində boğdu və addımlarını sürətləndirərək özünü Qayaya çatdırdı.

– İkiniz də çox yaxşı güləşirsiniz, – dərviş Qayaya salamlaşmağa macal vermədən dedi.

– Çox sağ olun. Sizi buralarda heç görməmişəm, – Qaya cavab verdi.

– Mən buralardan deyiləm, – dərviş dedi. Ardınca baxışlarını Armenə tuşladı.

– Elə mən də Şuşaya təzəcə köçmüşəm. Ailəmlə birlikdə Arazın o tayından bura köçüb gəlmişik, – Armen dedi.

Dərviş təbəssümlə başını yellədi. “Buraya uyğunlaşmaqda çətinlik çəkmirsən ki?” – dərviş soruşdu. Sualı vermə tərzində nə isə bir qəribəlik, eyham vardı.

– Xeyr. Bura əsl cənnətdir! Sanki yüz ildir ki, Şuşada yaşayıram. Qarabağ artıq mənim də Vətənimdir, – Armen təbəssümlə dedi.

Dərviş gülümsədi. Qayaya və Armenə ötəri nəzər salandan sonra dedi:

– İkiniz də yaxşı döyüşürsünüz. Lakin həmişə rəqibinizə diqqət edin. Onun istifadə etdiyi mübarizə üsullarına nəzər salın. Əgər rəqibin hansı fəndləri işlədəcəyini əvvəlcədən bilsəniz, onu məğlub etmək asanlaşacaq.

– Bəli, bu, bir növ gələcəyi görmək kimi olar, – Armen dedi.

– Doğrudur. Kim deyir ki, insanlar gələcəyi öncədən görə bilməzlər? – dərviş hiyləgər bir təbəssümlə dedi və baxışlarını Qayaya tuşladı.

Qayanı təəccüb bürüdü. Dərvişin qəribə baxışları onu narahat etdi. Görəsən, üst-başı toz-torpağa bələnmiş, yırtıq geyimli dərviş bu baxışlarla nəyə eyham vururdu? Bəlkə, o, Qayanın keçmişdən gələcəyə gəldiyini bilirdi? Qaya qarşısındakı dərvişdə hansısa bir qeyri-adilik olduğunu hiss edirdi. Bəlkə də, bu dərvişi Oğuz xan göndərmişdi. Ona görə də diqqətlə onun hər kəlməsini dinləyirdi. Armen nə baş verdiyini anlamırdı. Bununla belə, dərvişə maraqla qulaq asırdı. Axı elə indicə güləşdə məğlub olmuşdu və rəqibinə necə qalib gələ biləcəyini öyrənmək istəyirdi.

– Qalib gəlmək üçün yalnız bədən deyil, ruh da hazır olmalıdır. Yalnız bütün ibtidai duyğulardan və instinktlərdən azad olandan, ruhla vücudu vəhdət halına salandan sonra qələbə qazanmaq olar, – dərviş dedi.

– Axı bizi insan edən elə duyğularımızdır. Onları nəyə görə kənara qoymalıyıq ki? – Qaya soruşdu. Dərvişin nağılvari danışığı tərzində, üslubunda olan təkəbbür onu narahat edirdi.

– Bəlkə də, sizin ən böyük zəifliyiniz elə insan olmağınızdır, – dərviş qəribə bir tərzdə dedi. Qaşlarını qaldıraraq diqqətlə Qayanın gözlərinin içinə baxdı. Qaya təəccüblə dərvişin üzünə baxdı. Onun nə demək istədiyini anlamamışdı. “Görəsən, qarşımdakı dərviş geyimli bu məxluq insandırımı? Bəlkə, nə isə başqa bir varlıqdır?” – o, ağılından keçirdi. Güclü intuisiyası Qayanı yanıltmamışdı.

– Yaxşı, uşaqlar, mən gedim, sizi yormayım. Sizin güləşməyinizə baxmaq çox zövqlü idi, – dərviş dedi və oğlanların nə isə soruşmasına imkan vermədən yola qoyuldu.

– Deyirsən ki, insan olmaq bizim zəifliyimizdir. Bəs sənin gücün nədədir? – Qaya uzaqlaşmaqda olan dərvişin

arxasınca qışqırdı. Ona bu sirli adamın kim olduğu maraqlı gəlirdi.

– Gücüm elə insan olmamağımdadır, Qaya, – dərviş bərkdən dedi. Ardınca sürətlə uzaqlaşaraq dumanın içərisində qeyb oldu. Qaya və Armen təəccüblə bir-birilərinə baxdılar. Çünki Qaya dərvişə öz adını deməmişdi...

Qaya gələcəyə gəlişinin böyük bir sirr olduğunu zənn etsə də, kainatın ən böyük fəvqəlvərlilikləri və şər qüvvələri olan “Kölgələr” bundan çoxdan xəbər tutmuşdular. Ona görə də onlar Qayanın kim olduğunu və nəyə görə Oğuz xan tərəfindən gələcəyə göndərildiyini anlamaq üçün öz nümayəndələrindən birini dərviş qiyafəsində Yer kürəsinə, Şuşaya göndərmişdilər.

Əsir döyüşçülər

Rusiya, 1832-ci il

Rusiya imperiyasında ayrı-ayrı xalqlar arasından gücü, zirəkliyi, çevikliyi, cəsarəti ilə seçilən gənclərin axtarışına başlanmışdı. Seçilən gənclər ailələrindən, əzizlərindən qoparılaraq aparılırdı. İlk vaxtlarda heç kəs onların nə üçün toplandığını anlamırdı. Vaxt keçdikcə, insanlar arasında

müxtəlif söz-söhbətlər qulaqdan qulağa dolaşmağa başladı. Toplanan gənclərin imperiyanın müxtəlif yerlərində əyləncə üçün keçirilən döyüşlərə cəlb olunduğunu deyirdilər. Qladiator döyüşlərini xatırladan həmin ölümcül yarışlar getdikcə daha da geniş vüsət alırdı.

Tezliklə Şuşada da güclü, qüvvətli gənclərin axtarışına çıxdılar. Qarabağ hər zaman öz güclü, igid oğulları ilə seçilirdi. Ona görə də Qarabağın müxtəlif guşələrindən xeyli sayda gənc toplandı. Qaya və Armen də onların arasında idi. Qaya artıq 18 yaşlı gənc bir oğlan idi. Aradan keçən illər ərzində onların yoldaşlığı pozulmamışdı.

Gənclərin çoxu ailələrindən ayrılmaq istəmirdi. Onları nəyin gözlədiyini bilmirdilər. Lakin seçim şansı yox idi. Çoxlarından fərqli olaraq, Qaya ailəsini çoxdan itirmişdi. Doğrudur, keçmişdən gələcəyə gələndən sonra xeyli dostlar qazanmışdı. Bununla belə, başa düşürdü ki, o bu zamana əbəs yerə gəlməyib. Vaxt keçdikcə, başına gələn hər bir hadisəyə böyük və ali bir planın parçası kimi baxmağı öyrənmişdi. Ona görə də ölüm-dirim döyüşlərinə cəlb olunacağını bilmək onu nə qədər dəhşətə gətirsə də, özünü sakitləşdirməyə və zehni onu qarşıda gözləyən çətinliklərə hazırlamağa çalışırdı.

Qaya ilə Armenin də daxil olduğu gənclər xüsusi kame-ralarda qalırdılar. Qapılar gün boyu kilidli olur, yalnız dö-yüşlərə hazırlıqlar keçilən zaman açılırdı. Onlar xüsusi mey-danda şaxta, soyuq, çovğun demədən saatlarla bir-biriləri ilə döyüşürdülər. Hər gün saatlarla döyüş bacarıqlarını inkişaf etdirəcək məşqlər keçirdilər. Onlara yeni fəndlər öyrədilir, peşəkarlıq səviyyələrinin artırılmasına çalışırdılar. Hər gün saatlarla davam edən döyüşlər sayəsində gənclərin fiziki

gücü, çevikliyi artır, əzələləri möhkəmlənirdi. Tezliklə bu gənclərin hər biri ölümcül döyüşə göndəriləcəkdi.

Günlər keçdikcə, Qaya içərisində olduğu vəziyyətin nə qədər çətin olduğunun fərqinə varırdı. O, başa düşürdü ki, doğma Şuşadan qoparılib gətirildiyi bu yerdə əsirdir. İndi yaşamaq üçün onun bircə çıxış yolu vardı – qarşıdan gələn döyüşlərdə qalib gəlmək.

Qaya və Armenin də daxil olduğu qrup bir neçə aya döyüşlərə hazır bir vəziyyətə gəlib çatdı. Bundan sonra gənclər bir-biriləri ilə döyüşlərə cəlb olunmağa başladı. Bu zaman mübarizə döyüşçülərdən biri ölənə qədər davam etməli idi. Birlikdə keçirdikləri müddət ərzində hər gün saatlarla döyüşən, eyni taleyi bölüşən günahsız gənclər sağ qalmaq uğrunda bir-birilərini öldürməyə məcbur olurdular. Qaya burada bir-birindən fərqli insan xislətlərinin şahidi oldu – qorxusuna əsir olub ölənlər, sağ qalmaq üçün rəqibini məcburən öldürənlər və ya bir vaxtlar bir yerdə döyüşdüüyü yoldaşını xüsusi amansızlıqla, qəzəblə öldürənlər. Döyüşlərdən yalnız bir nəfər sağ çıxırdı. Qaya həmin insanların rəqibini məğlub etmə tərzini diqqətlə izləyir, bununla onların xarakterini anlamağa çalışırdı. Rəqiblərinin zəif nöqtələrini müşahidə edirdi ki, sıra ona gəlib çatanda qalib gələ bilsin. Qayanın ən çox qorxudan məsələlərdən biri Armenlə döyüşmək ehtimalı idi. Gecə-gündüz dua edirdi ki, heç olmasa, yaxın dostu ilə döyüş meydanında üz-üzə gəlməsin.

Növbə Armenə gəlib çatanda, Qaya, az qala, özü döyüşürmüş kimi həyəcan keçirdi. Armen rəqibi ilə birlikdə meydana çıxanda həyəcandan az qalırdı ki, Qayanın bağı çatlasın. Armenin ən böyük üstünlüyü hiyləgərliyi idi. O,

döyüşə başlayanda ilk bir neçə dəqiqə özünü “yorğunluğa” vurdu. Bununla da rəqibini arxayın saldı və onun həmin müddət ərzində xeyli həmlələr edərək yorulmasına səbəb oldu. Ardınca, özü hücumla keçdi və bir neçə uğurlu fəndlə rəqibini məğlub edib öldürdü. Onun rəqibinə qalib gələrkən simasında yaranan xoşbəxt və həzz dolu ifadə digər döyüşçüləri də narahat etdi. Onlar başa düşürdülər ki, insan öldürməyə məcburiyyət kimi deyil, həzz kimi baxan bir şəxs həyatda qalmaq uğrunda instinktlərinə tabe olaraq döyüşən bir adamdan dəfələrlə təhlükəlidir.

Nəhayət, növbə Qayaya gəlib çatdı. Onun rəqibi Armen deyildi. O bunu öyrənəndən sonra bir qədər rahatladı. Əslində, Armenlə üz-üzə gələrsə nə edəcəyini zehmində yüz dəfələrlə canlandırmış, təsəvvür etmişdi. O, Armenlə döyüşə girməyəcək, ölümünə razı olacaqdı. Onun vicdanı heç vaxt Armenlə döyüşməsinə, onu nəinki öldürməyə, heç yaralamağa, incitməyə də imkan verməzdi. Belə vəziyyət yarandığı təqdirdə könüllü surətdə ölümə gedəcəkdi. Onsuz da indi Qayanın həyatdan gözləntisi o qədər də çox deyildi. Şuşa həsrəti, Vətəndən uzaqda keçən illər onun həyat sevgisini, ümidlərini, xəyallarını zərrə-zərrə söndürmüşdü. Xoşbəxt uşaqlıq illərini keçirdiyi doğma Şuşa həsrəti indi böyük bir ağrıya çevrilib onun ürəyinə sancılmışdı. İllər əvvəl Oğuz xanın ona dediyi sirlərlər, Molla Pənah Vəqifin keçirdiyi dərslər, nəsihətlər keçmişin tozlu rəflərinə qarışmağa başlayırdı. Hazırda Qaya heçliyinin ortasında hər gün artıq onun özü üçün belə heç bir əhəmiyyət kəsb etməyən səfil həyatı uğrunda mübarizə aparmalıydı. Çox zaman o, cansız bir robot kimi döyüşür, günləri bir-birinin

ardınca yola verməyə çalışırdı. Həyat onun üçün o qədər mənasızlaşmışdı ki, ölümün belə bu mənasızlığı sonlandıra biləcəyinə inanmırdı.

Qarşısındakı kim olursa olsun, öldürmək, məhv etmək Qayanın humanist təbiətinə yad olan anlayışlar idi. İndi isə bir neçə aydır bir yerdə döyüş təlimləri keçdiyi bir gənci ya öldürməliyi, ya da özü ölməliyi. Hər halda, sağ qalmaq instinkti onu daha da gücləndirirdi. Meydana çıxanda rəqibinin gözlərinə bütün qətiyyəti ilə baxdı. Rəqib döyüşçü Qayanın özünə inamından narahat olsa da, eyni şəkildə özünə əmin baxışlarla cavab verməyə çalışdı. O, Qayanın döyüş üslubunu görmüşdü və çox narahat idi. Bilirdi ki, qarşısına ən güclü döyüşçülərdən birini çıxardılar. Döyüşçü var gücü ilə Qayaya hücum etdi. Uğurlu həmlələrlə onu yerə yıxdı. Qaya rəqibinin altından çıxaraq üstünlüyü ələ almağa başladı. Uzun müddət tərəflər yorulmadan döyüşdülər. Nəhayət, Qaya rəqibini ayağından yaraladı. Ardınca onu yerə yıxdı. Rəqibi var-gücü ilə Qayaya müqavimət göstərirdi. Qaya son dəfə onun gözlərinin içinə baxdı. Qaydalara əsasən, oğlanı öldürməliyi. Əks təqdirdə, tərəflərdən biri ölənə qədər döyüş davam edəcəkdi. Bu qaydalar indi Qayanın vecinə deyildi. O, döyüşçünü buraxdı, qollarını və dizlərini qaldıraraq yerə yıxdığı döyüşçünü ayağa qaldırdı. Kənardan qəzəbli nidalar ucalmağa başladı. Döyüş bitə bilməzdi. Kimsə ölməliyi. Rəqib döyüşdü Qayanın üzərinə atıldı. Bayaq ona mərhəmət edən Qayanı öldürmək üçün bütün gücü ilə döyüşməyə başladı. Qaya başa düşdü ki, heç bir yol yoxdur. O, qorxu və qəzəb dolu baxışlarla ona hücum edən rəqibini yenidən yıxdı. Bütün gücünü toplayıb rəqibinə ölümcül zərbəni

endirdi. Onu öldürəndən sonra döyüşü izləyən izdiham coşdu. Bir gəncin digərinin həyatına son verməyə məcbur edilməsi onlara iyrənc bir sevinc bəxş etmişdi.

Vaxt keçdikcə, döyüşlər daha da çətinləşməyə, intensiv hal almağa başladı. Qaya və digər döyüşçülər yalnız bir-biriləri ilə deyil, müxtəlif vəhşi heyvanlarla döyüşlərə cəlb olunurdular. Sibirin sıx, qarlı meşələrində bir-birindən amansız təlimlər keçirilirdi. Hər təlimdən sonra da onlarla döyüşçü vəhşi heyvanların yeminə çevrilirdi. İnsanlardan ibarət ordu hər dəfə yeni sürprizlərlə qarşılaşır, döyüşçülər öz güclərinin sərhədlərini aşaraq sağ qalmaq uğrunda mübarizə aparırdılar.

Qaya ilk döyüşdən sonra bir daha anladı ki, burada olmaq onun seçimi deyil, taleyidir. Bütün bu sınaqlardan birtəhər sağ çıxmalıdır. Hər halda həyatı burada sona çata bilməz. Çatmamalıdır. Vaxt keçdikcə, həm Qaya, həm də Armen onlarla belə döyüşə qatıldı. İkisi də onların hər birindən qalib olaraq çıxmağı bacarırdı. Qaya hər döyüşdə daha da güclənir, duyğularını qəlbinin daha da dərinliklərinə basdırır, Tanrının mərhəmətinə sığınaraq, bu dəfə də sağ qalmasına görə səmimi olaraq sevinirdi. Hər dəfə meydana ölməmək üçün öldürən, sağ qalmağa çalışan Qaya onda hələ bilmirdi ki, onun taleyinə bir yox, min dəfələrlə ölmək yazılıb...

Kölgələrin qarşısında mübarizə

Rusiya, 1840-cı il

Xüsusi zirehli mühafizəçi kameranın qapısını açıb “gəl” deyə Qayanı səslədi. Qaya növbəti döyüşə aparılırdı. Artıq o qədər döyüşdə iştirak etmişdi ki, onda həyat və ölüm uğrundakı bu savaşa qarşı soyuqqanlı bir yanaşma, immunitet yaranmışdı. Bəzən sağ qalmaq belə istəmir, əsir kimi yaşadığı həyata nifrət edirdi. Sonra keçmiş günləri xatırlayır, Şuşanın gözəl mənzərələrini xəyalında canlandırır dərinədən köks ötürürdü. Yalnız Şuşa ilə bağlı xatirələrdən güc alıb yaşamağa davam edə bilirdi. Oğuz xanın “Azər Alpanı tap” nidası arabir xəyalında səslənirdi, amma bağlı qapılar arxasında tanımadığı bir insanı axtarıb tapa bilməzdi. Belə getsə, elə burada ölüb gedəcəkdi.

Qaya ayağa qalxıb mühafizəçiyə yaxınlaşdı. Heç vaxt mühafizəçilərə qarşı müqavimət göstərmirdi. Çünki bunu edənləri hansı aqibətin gözlədiyini bilirdi. Əmrə tabe

olmayanlar, mühafizəçilərə hücum edənlər birmənalı şəkildə öldürülürdü. Döyüşlərə cəlb edilən gənclərin sayı azaldıqca yeniləri gətirilir, insanları əyləndirmək üçün təşkil olunan ölüm savaşları səngimək bilmədən davam edirdi.

Mühafizəçi Qayaya xüsusi, zirehli bir geyim verdi. Qaya həmin formanı geyindən sonra onun gözlərini parça ilə bağladı. Qaya bunun səbəbini soruşanda, mühafizəçi “getdiyimiz yer sirr olaraq qalmalıdır” deyə cavab verdi. Qaya və yüzlərlə digər döyüşçü gözləri bağlı şəkildə məkana gətirildi. Onlardan biri də Armen idi. Çatandan sonra mühafizəçilər bir-bir döyüşçülərin gözlərini açdılar. Əllərinə qərribə quruluşlu silahlar verdilər. Sonra gözləməyi tapşırıb uzaqlaşdılar. Qaya ətrafa nəzər yetirdi. Geniş, dörd tərəfi hündür, qalın, dəmir hasarla çevrələnmiş boz bir meydanda idilər. Ərazi geniş idi. Onlardan xeyli aralıda isə başdan ayağa qaraya bürünmüş şəxslər əyləşmişdilər. Onların nə üzləri, nə də bədənləri görünürdü. Əyləşmiş olsalar da, iri və yekəpər olduqları uzaqdan belə bəlli olurdu. Qaya başa düşdü ki, budəfəki döyüş həmişəkindən fərqli olacaq. Onları izləyənlərin kim və ya nə olduğunu anlamasa da, budəfəki döyüşün çox çətin olacağını daxilən hiss edirdi.

Geniş meydana başlarına gələcəklərdən xəbərsiz olan döyüşçülər bir-birilərinə baxaraq nə baş verdiyini anlamağa çalışırdılar.

– Qaya, birdən bir-birimizlə döyüşsək, necə olacaq? – Armen asta səslə Qayadan soruşdu. Aralarında bir neçə metr məsafə var idi.

– Məncə, bu qədər döyüşçü içərisindən məhz ikimizin üz-üzə gəlmək ehtimalı çox azdır, – Qaya cavab verdi. Hər halda, o, belə olmasına ümid edirdi. Çünki Armenlə üz-üzə gəlmək, döyüşmək qətiyyənlə istəməzdi.

Hər kəs ətrafa boylanır, nə ilə qarşılaşacağını anlamaq istəyirdi. Elə bu vaxt möhkəm bir qonq səsi eşidildi. Ardınca qarşılarında nəhəng bir alov peyda olundu. Döyüşçülərdən çaşqınlıq nidaları ucalmağa başladı. Alov getdikcə böyüməyə, sağa-sola səpələnməyə və onların üzərinə doğru irəliləməyə başladı. Alov yayılaraq böyük bir yanğına çevrilirdi. Döyüşçülər təşviş içində sağa-sola qaçışmağa başladılar. Qaya isə hələ ki yerindən tərpənmir, qarşısındakı nəhəng alov dilimlərini müşahidə edirdi. Çox keçmədən, alov çoxlu sayda eyniölcülü dilimlərə bölünməyə başladı. Ardınca, həmin dilimlərin hər biri insan şəklində aldı. Təəccüb və qorxudan döyüşçülərin gözləri bərəldi. Vücut şəklində insana oxşayan, lakin başdan ayağa kimi oddan ibarət olan əcaib varlıqlar qarşılarında dayanırdı. Onların dilimlənməsinə və davamlı rəng dəyişən dərilərinin təsirindən üz cizgilərinin olub-olmadığını anlamaq olmurdu. Bunlar Kölgələr tərəfindən göndərilən “İqnislər” – alov döyüşçüləri idilər. Alov döyüşçüləri xeyli çoxaldıqdan sonra sürətlə döyüşçülərin üzərinə hücum etməyə başladılar. Hər kəsi vahimə bürümüşdü.

– Neyləyəcəyik? Bunlar bir toxunuşla bizi yandırır kül edərlər ki! – Armeni qorxudan tərs basmışdı. İqnislər döyüşçülərə getdikcə yaxınlaşırdı. İqnislərdən biri yaxınındakı döyüşçüyə hücum edib alov saçan əlləri ilə qucaqladı. Döyüşçü hayqıraraq qaçmağa çalışdı. Lakin artıq gec idi. Digər iqnislər də onu dövrəyə almışdılar. İqnislərin alov saçan əlləri döyüşçünün belinə, boynuna, bədəninə müxtəlif hissələrinə sarıldıqca, əvvəlcə onun zirehli geyimi, daha sonra isə vücudu yavaş-yavaş əriməyə başladı. Onun bişən, külə dönməsinə bədəninə ətrafa yayılan kəskin qoxu digər

döyüşçülərin qorxusunu daha da şiddətləndirirdi. Heç kəs nə edəcəyini bilmirdi. Döyüşçü əzabla bağıraraq yanıb külə döndü.

– Bizə verdikləri silahları yoxlayaq, – Qaya gözünü İqnislərdən çəkmədən Armenə dedi. Sonra əlindəki çubuğa bənzəyən silaha nəzər yetirdi. Silahın üzərində müxtəlif düymələr var idi. Düymələrin yanında isə balaca şəkillər vardı. Alov dilimini xatırladan şəkil dərhal Qayanın diqqətini cəlb etdi. O, vaxt itirmədən silahını irəliyə uzadıb İqnislərdən birinin üzərinə tuşlayaraq həmin düyməni basdı. Silahdan irəliyə alov rəngində bir işıq şüası uzandı. Həmin işığın içərisində isə hansısa bir maddə vardı. Həmin maddə İqnislərdən birinə toxundu və onu söndürüb yox elədi. Qaya öz kəşfindən məmnun halda ucadan “Silahlarınızı götürün. Yanında alov rəsmi olan düyməni basın”, – deyərək digər döyüşçülərə tərəf qışqırdı. Hər kəs silahına sarıldı. İqnislərə tərəf tuşlayaraq onları bir-bir yox etməyə başladılar. Qaya kimi cəld, çevik olanlar iqnisləri rahatlıqla yox edirdilər. Bəziləri isə gecikir, silahını işə salmağa fürsət tapmadan iqnislər tərəfindən dövrəyə alınaraq yanıb kül olurdu. İqnislər sayca döyüşçülərdən xeyli çox idilər.

Ölüm qorxusu döyüşçüləri daha sürətli olmağa, qorxularını bir kənara qoyub silahlarına sarılmağa sövq edirdi. Adət etdikləri döyüşlərdən fərqli olaraq burada heç bir qol gücünə gərək yox idi. Sadəcə çevik olmaq, vaxtında hərəkət etmək, silahdan düzgün istifadə etmək lazım idi. Silahdan açılan atəşin iqnisi məhv etməsi bir neçə saniyə vaxt alırdı. Həmin bir neçə saniyə digər iqnislərin hücumuna məruz qalmaq üçün yetərli idi.

Mübarizə davam etdikcə, döyüşçülərin sayı azalırdı. İqnislər isə azaldıqca, alovdan təzələri çıxaraq meydana atılırdılar. Buna baxmayaraq, döyüşçülər onların sayını bir xeyli azaltmağa nail olmuşdu. Qaya əzmlə, yorulmadan, dayanmadan iqnisləri yox edirdi. İqnislərdən ətrafa yayılan yandırıcı istinin və zirehli geyimlərlə dayanmadan ora-bura qaçmağın təsiri ilə hər kəsin üz-gözü qızarıb pötrmüşdü.

– Onların sayını azaltmışıq. Dayanmayın! – Qaya yoldaşlarına səsləndi. Ruh düşkünlüyü indi onların axırına çıxı bilərdi. Hər kəs öz həyatı uğrunda atıldığı savaşa gücünü toplayaraq silahına sarıldı. Artıq döyüşçülər iqnislərdən necə qaçmağı, uzaq durmağı, silahlarını istifadə etməyi öyrənmişdilər. Ona görə də iqnislər daha əvvəlki qədər asanlıqla onları yandıra bilmirdi. Beləliklə, xeyli mübarizədən və itkidən sonra döyüşçülər iqnislərin axırına çıxı bildilər. Bundan sonra meydandakı alov tamamilə sönməyə yox oldu.

Bayaqdan alovdan arxada qaldığına görə görünməyən, xeyli uzaqdakı qara geyimli kölgələr yerlərində əyləşmişdilər. Döyüş başı çatdığı üçün Qaya baş verənləri zehində təhlil etməyə macal tapdı. Bir neçə dəqiqə öncə alovdan olan döyüşçülərlə mübarizə aparmışdı. Bu, Qaya kimi keçmişdən gələcəyə gəlmiş bir savaşı üçün belə inanılmaz bir vəziyyət idi. Hər kəs nəfəsini dərir, tezliklə mühafizəçilərin gəlib onları aparacağını gözləyirdi. Döyüşçülər ağılsız bir mübarizədən sağ çıxdıqlarına görə özlərini xoşbəxt hesab edir, vaxt itirmədən buradan çıxıb əsir saxlanıldıqları kameraya qayıtmağa can atırdılar. İndi həbsxanadan seçilməyən və hər gün ölüm-dirim mübarizələrinə qatıldıkları həmin kameralar onlara bu boz meydandan daha təhlükəsiz görünürdü.

Bir neçə dəqiqədən sonra yenidən qonq səsi eşidildi. Sağ qalanlar təəccüblə bir-birilərinə baxdılar. “Bu nə deməkdir? Döyüş başı çatmadı ki?” – Qaya ağılından keçirdi. Meydanı duman bürüdü. Bir qədər sonra duman çəkiləndə qarşılarında yaranan mənzərə döyüşçülərin qorxudan bağırını çatlada biləcək qədər dəhşətli idi. Meydanda bir anda qorxunc varlıqlar peyda oldu. Nəhəng, iricüssəli, kağız kimi bəyaz dərisi olan məxluqların üç ədəd başları vardı. Onların ağızları o qədər böyük idi ki, sanki qarşılardakı insan döyüşçülərə istehza ilə gülümsəyirdilər. Kəskin bir qılınca bənzəyən dişləri ağızlarından bayıra fısqırırdı. Solğun mavi, iri gözləri və boş baxışları vardı. Kölgələr bu dəfə üçbaşı divləri göndərmişdilər.

Qaya da daxil olmaqla, hər kəsin gözləri qorxu və təəccübdən iri açıldı. Onları görmək hər kəsdə böyük ruh düşkünlüyü yaratdı. Çoxları qorxudan donub qaldı. Heç kəsdə üçbaşı, nəhəng məxluqlarla mübarizədən sağ çıxmağın mümkünlüyünə inam yox idi. Qaya bu dəfə də silahına nəzər saldı. Düymələrdən birinin yanında qılınca işarəsi vardı. O bunun silahı qılınca çevirə biləcəyini düşündü. Silahı irəliyə uzadaraq düyməni basdı. Bu dəfə silahdan heç bir işıq və maddə dalğası yayılmadı. Sadəcə çubuğa bənzəyən silah uzandı və kəskin bir qılınca çevrildi. Deməli, üçbaşıları qılınca öldürməli idilər. Üçbaşı divlər gövdələrinin iriliyinə və ağırlığına rəğmən sürətlə hərəkət edirdilər. Onlar vaxt itirmədən döyüşçülərin üzərinə yeridilər. Üçbaşılarından biri yaxınındakı döyüşçünü qamarlayıb yuxarı qaldırdı və iri dişlərinə tərəf apardı. Onun başını bədənindən ayırıb yerə tullandı. Bunu görmək yerdə qalan döyüşçüləri dəhşətə gətirdi. Hər kəs silahını qılınca çevirib gözləyirdi. Heç kəs

hücuma keçməyə ürək eləməirdi. Üçbaşlılar fürsətdən istifadə edərək sürətlə döyüşçüləri məhv etməyə başladılar. Onların bədənlərini parçalayıb, bəzən həmin parçaları dərin bir quyuya bənzəyən boğazlarından içəriyə ötürərək udurdular. Hərdən də üçbaşlılar əllərindəki barmaqları uzadıb bədənlərindən ayırır, fərqli formada silah kimi döyüşçülərə tuşlayırdılar. Lakin çox vaxt onların bunu eləməsinə ehtiyac qalmırdı. Çox əziyyət çəkmədən insan döyüşçüləri parçalayıb öldürə bilirdilər. Qısa müddətdə boz meydan al qırmızıya boyandı.

Qaya vaxt itirmədən silahına sarıldı. Üzərinə hücum çəkən üçbaşlıya dayanmadan zərbələr endirməyə başladı. Bu günə qədər özü kimi insanlarla döyüşmüşdü. Həmişə döyüşə başlayan kimi rəqibinin zəif cəhətini öyrənməyə, sonra buna uyğun döyüş fəndləri seçməyə çalışırdı. Bu dəfə isə qarşısındakı məxluq döyüşmür, heç bir fənddən istifadə etmirdi. O, gücünü öz kəskin dişlərindən, güclü əllərindən, nəhəng vücudundan alırdı. İnsanları yalın əlləri ilə parçalayıb məhv edirdi. Qaya qılıncla üçbaşlının ayağını yaraladı. Bunu görən üçbaşlı div qəzəbdən hayqırdı. Aşağıya əyilərək Qayanı qamarladı. Onu yuxarıya, ağzına tərəf apardı. Yəqin ki, dişləri ilə bölərək parçalamaq istəyirdi. Qaya gücünü topladı. Nə qədər qorxu içində olsa da, indi özünü itirə bilməzdi. Bircə saniyə içərisində başı bədəninə ayrılı bilərdi. O, qılıncını üçbaşlı divin ortadakı başına tərəf tolazladı. Qılınc divin ortadakı başındakı gözlərindən birinə sancıldı. Div ağrıdan hayqırdı və Qayanı yerə tulladı. Sonra əllərini gözünə aparıb qılıncı çıxardı və yerə atdı. Qaya vaxt itirmədən qılıncını götürdü və təzədən divin ayaqlarına zərbələr endirdi. Div ağrı içində idi və çəşib qalmışdı. Ortadakı baş ağrıdan əzab çəkir, kənardakı başlar

isə ortadakı başın özünü itirdiyini görüb çəşqın halda ona baxırdılar.

Digər döyüşçülər də silahlarını qılınca çevirib üçbaşlılarla savaşırdılar. Onları yaralasa da, öldürə bilmirdilər. Üçbaşlılar çox nəhəng idilər. Onları öldürmək üçün qılından daha güclü bir şey lazım idi.

Qaya qılıncla savaşırkən bir tərəfdən də düşünürdü. İqnislərlə döyüşdə silahda onları tam olaraq məhv edən bir düymə var idi. Bu dəfə isə, qılıncla döyüşürdülər. Aydın məsələdir ki, qılıncla üçbaşlıları yalnız yaralamaq, zəiflətmək olar. Onları öldürmək mümkün deyil. Onları burada döyüşdürən bu qarageyimlilər isə yəqin ki, əylənmək istəyirdilər. Əgər tərəflərin hər ikisində döyüşçülərin sayı azalmırsa, bu, onlar üçün heç də əyləncəli olmazdı. Onsuz da üçbaşlı divlərin qarşısında adi insanın heç bir şansı yox idi. Deməli, insan döyüşçülərin qalib gələ bilməsi üçün onlara hansısa bir şans verilmişdi. Sadəcə Qaya hələ ki həmin şansın nə olduğunu anlaya bilməmişdi. O, qarşısındakı üçbaşlıyı yaralayıb kənara çəkildi və təzədən silahına nəzər saldı. Ən birinci düymənin yanında alov, sonra basdığı düymənin yanında isə qılınc şəkli vardı. Başqa bir düymə diqqətini çəkdi. Yanında üç ədəd balaca dairə olan bir düymə vardı. Qaya bunun üçbaşlı divlərə işarə olduğunu düşündü. O, silahını bayaq yaraladığı üçbaşlıya tuşladı və həmin düyməni basdı. Qılınc yenidən əvvəlki şəklinə qayıtdı. Silahdan açıq mavi bir işıq divə tərəf uzandı. Onun içərisində hansısa xırda dənəciklər vardı. Bu, əsmə çiçəyinin toxumları idi. Həmin toxumların divin ortadakı başına toxundu. Qaya divin başına nə isə olacağını gözləyirdi, amma əvvəlcə heç bir fərq hiss etmədi. Sonra isə ortadakı başın istehzalı ifadəsinin

dəyişdiyini gördü. Sanki ortadakı baş çasıb qalmışdı. Birdən ortadakı baş sağdakı başa hücum edib kəskin dişləri ilə digər başı dişləyib qopardı. Sonra soldakı başa tərəf çevirdi. Soldakı baş cəld tərpendi və özünü müdafiə etmək üçün ortadakına hücum etdi. Divin yerdə qalan iki başı bir-biri ilə mübarizəyə başladı. Sonda ikisi də öldü. Bundan sonra nəhəng div yerə yığıldı.

– Üç dənə dairə olan düymə! Ona basın! – Qaya var gücü ilə qışqırdı. O, yenidən ümidlənmişdi. Bu gün döyüş meydanında bu vəhşi, şüursuz məxluqlar tərəfindən öldürülmək niyyəti yox idi. Hər kəs silahını işə saldı. Yer kürəsindən çox uzaqlarda məskunlaşmış kölgələrin yüksək texnologiya ilə hazırladığı bu silahlar döyüşçülərə silahdan çox sehrli çubuq kimi görünürdü.

Bir müddət sonra üçbaşlı divlərin sayı azalmağa başladı. Sağ qalmaq instinkti döyüşçülərə böyük bir güc bəxş etmişdi. Qaya və Armen də daxil olmaqla, sağ qalanlar böyük bir şövqlə üçbaşlıları məhv edirdilər. Xeyli mübarizədən sonra üçbaşlı divlərin hər biri öldürüldü. Döyüşçülərin də sayı xeyli azalmışdı. Bu qorxunc mübarizədən sağ çıxanlar qan-tər içərisində qarşılarında uzanan nəhəng leşlərə baxır, sanki bütün bunların kabus deyil, gerçək olduğuna inana bilmirdilər.

Qaya diqqətlə ətrafa baxırdı. Üçbaşlı divləri məğlub etsələr də, sevinməyə tələsmirdi. Növbəti dəfə qonq səsi eşidiləndə o, zənnində yanılmadığını anladı. Mübarizə hələ sona çatmamışdı.

Bu dəfə meydana civə döyüşçülər göndərildilər. Gümüşü rəngli, bədənləri başdan-ayağa civədən ibarət olan döyüşçülərin üz cizgiləri çox çətinliklə seçilirdi. Qaya silahı

onlardan birinə tərəf tuşladı. Lakin əsmə çiçəyinin toxumları ona heç nə edə bilmədi. Civələr sürətlə döyüşçülərin üzərinə yeriirdilər. Onlar döyüşçülərə hücum edib qamarlayır, möhkəm sıxırdılar. Bundan sonra döyüşçü zəhərlənərək ölürdü. Qaya silahındakı digər düymələrə nəzər saldı. Cəmi iki düymə qalmışdı. Onlardan biri gümüş rəngli bir dairə, digəri isə içərisi boş bir dairə idi. Gümüş rəngin civə döyüşçülərə işarə olduğunu yəqin edən Qaya həmin düyməni basdı və dərhal hücumu keçdi. Qarşısındakı civə döyüşçü silahın təsirilə əriyib yerə töküldü. Döyüşçülər vaxt itirmədən civələrə hücumu keçdilər. Bu zaman civələrlə məsafə saxlamaq çox önəmli idi. Əks təqdirdə, onların bədəni civədən zəhərlənib ölürdü.

Bir neçə saat ərzində döyüşçülər ağıllarına, xəyallarına belə gəlməyəcək varlıqlarla mübarizə aparmışdılar. Bu, onları dəyişdirmişdi. Hər biri başa düşürdü ki, bu mübarizədən sağ qurtulsalar, daha heç nəyə əvvəlki gözlə baxmayacaqlar.

Uzun müddət davam edən mübarizə yenə də döyüşçülərin qələbəsi ilə yekunlaşdı. Onların sayı xeyli azalmışdı, lakin uzun mübarizədən sonra ən sonuncu civə döyüşçüyə qədər hər birini əridib məhv edə bilməmişdilər. Bundan sonra yerə tökülmüş civələr hamısı birləşərək vahid bir materiyaya çevrildi və yoxa çıxdı.

Artıq döyüşçülərin yorğunluqdan heyi qalmamışdı. Civə döyüşçülərin yoxa çıxmasına baxmayaraq, bu dəfə heç kəs mübarizənin bitdiyinə inanmırdı. Döyüşçülər hər an növbəti dəfə qonq səsinə eşitmək ümidi ilə döyüşə hazır bir vəziyyətdə gözləyirdilər.

Qonq səsi növbəti dəfə eşidiləndə daha heç kəs təəcüblənmədi. Meydana gələcək növbəti döyüşçüləri gözlə-

məyə başladılar. Lakin bu dəfə qarşılarında heç nə peyda olmadı. Birdən döyüşçülərdən biri öz-özünə göyə qalxdı və çapalamağa, qışqırmağa başladı. Sanki görünməz bir qüvvə onu göyə qaldırmışdı. Ardınca döyüşçü zərblə yerə çırpıldı və həmin andaca onun qışqırıq səsi kəsildi. Yaxınındakı döyüşçü bir addım irəliyə yeriyib diqqətlə ona nəzər yetirəndən sonra üzünü digərlərinə tutaraq, “ölüb”, – dedi. Bundan sonra yaxınlıqdakı digər döyüşçülər də öz-özünə havaya qalxmağa, çapalamağa, qışqırmağa, qəribə hərəkətlər etməyə başladılar. Arxa sıradakılar nə baş verdiyini anlamadan silahlarını qavrayıb gözləyirdilər.

Qaya qolunu görünməz bir gücün qavradığını hiss etdi. Hansısa bir qüvvə onu özünə tərəf dartmağa başladı. Qaya qeyri-ixtiyari özünü müdafiəyə keçdi. Silahını qılınca çevirib qarşısındakı görünməz qüvvəyə sancdı. Kölgələr bu dəfə görünməz döyüşçülərdən ibarət bir ordu göndərmişdilər. Bu döyüşçülər heç bir səs çıxarmadan sürətlə hərəkət edirdilər. Beləliklə də rahatlıqla rəqibə yaxınlaşıb ölümcül zərbələrini endirir, onları boğaraq, qaldırıb yerə cırıparaq öldürürdülər. Qayanın qılıncına sarıldığını görən digər döyüşçülər də onun kimi silahlarını qılınca çevirərək görünməz döyüşçülərlə mübarizəyə başlamışdılar. Saatlardır mübarizə aparən, neçə-neçə döyüşlərdən sağ çıxıb sona qalan döyüşçülər artıq sanki hissiz varlıqlara çevrilmişdilər. Qarşılarındakı mənşəyi bəlli olmayan məxluqlar onları əvvəlki qədər qorxutmurdu. Bununla belə, döyüşçülərin sayı dayanmadan azalırdı.

Qaya qəfildən xatırladı ki, silahındakı düymələrdən birini hələ yoxlamayıb. Üzərində içərisi boş dairə şəklində olan düyməni basdı. Qılinc şəklindəki silah əvvəlki halına qayıtdı. İçərisindən qırmızı rəngli bir işıq dalğası yayıldı. Qaya ondan

bir neçə metr aralıda öz-özünə vuruşan Armenə nəzər yetirdi. Deyəsən, çətin vəziyyətdə idi. Görünməzlərdən biri onun boğazını möhkəm qavrayıb sıxırdı. Bunu görən Qaya silahı Armenin yanındakı boşluğa yönəltdi. Bundan sonra Armeni boğan həmin görünməz döyüşçünün bədəni rənglənməyə, al qırmızıya boyanmağa başladı. Görünməz döyüşçünün vücut şəklində hamıya bəlli oldu. Onun uzun, iri, elastik bədəni, hamar dərisi vardı. Ayaqları dairəvi formada, bədəni iri olmasına baxmayaraq rezin kimi əyilib-bükülən bir şəkildə idi. Başının əcaib bir quruluşu vardı. Gözləri həddindən artıq xırda, ağız düz xətt şəklində idi. Üz cizgiləri çox çətinliklə seçilirdi. Bütün bədəni qırmızı rəngə boyanmışdı deyə hər kəs həmin görünməz döyüşçünü gördü. Armen əlindəki qılını görünməzin qarınına sancdı. Görünməz ağırdan diksinərək onun boğazını buraxdı. Bundan sonra Armen hücum edərək, görünməzi asanlıqla öldürdü.

– Sonuncu düymə! – Qaya yoldaşlarına tərəf ucadan qışqırdı. Vəhşi bir cəldliklə silahını irəliyə tuşladı və qarşısındakı görünməzlərin ən böyük gücü olan görünməzliyini əllərindən alaraq onları bir-bir qırmızıya boyayırdı. Sonra isə qılıncla onları ot kimi biçməyə başladı.

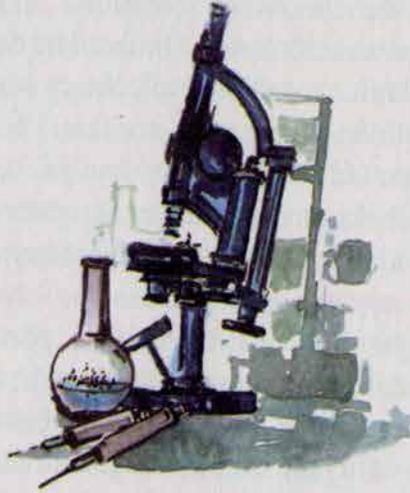
Kölgələr arabir bir-birilərinə çevrilir, sanki baxışları ilə fikirlərini ötürürdülər. Uzaqdan onların danışıb-danışmadığını sezmək mümkün deyildi. Onlar Qayanın çevikliyi, gücünü və bacarığını görür, maraqla izləyirdilər. Yüzlərlə döyüşçünün atıldığı meydanda indi çox az döyüşçü sağ qalmışdı. Onların içərisində isə Qaya həm ağılla atdığı addımları, işlətdiyi fəndləri, cəldliyi, eyni zamanda ilk dəfə gördüyü, dövrünün neçə əsr qabaqlayan silahdan istifadə

etmə bacarığı ilə seçilirdi. Şübhəsiz, kölgələr bugünkü “tamaşa”nın ulduzunun Qaya olduğu fikrində həmfikir idilər.

Qaya və yerdə qalan döyüşçülər qısa müddət ərzində görünməz döyüşçüləri qırmızıya boyayaraq öldürüb qurtardılar. Hər tərəf qırmızı leşlərə bürünmüşdü. Döyüşçülər taqətdən düşmüşdülər. Bundan sonra mühafizəçilər sağ qalan döyüşçülərə tərəf yaxınlaşdılar. Onlardan ikisi Qayanın sağına və soluna keçərək onu irəliyə, kölgələrin əyləşdiyi yerə tərəf müşayiət etdi. Qaya nə olduğunu anlamırdı. Yüzlərlə döyüşçüdən cəmi bir ovuc adam canını qurtara bilmişdi. İndi də mühafizəçilər onu naməlum qarageyimlilərin yanına aparırdılar. “Görəsən, bu dəfə kiminlə döyüşəcəyəm?” – o, ağılından keçirdi.

Kölgələrə tərəf xeyli yaxınlaşandan sonra mühafizəçilər ayaq saxladılar. Onlar Qayanı mərkəzdə qoyub kənara çəkildilər. Qaya diqqətlə kölgələrə baxırdı. Üz cizgiləri və vücudları qətiyyənlə seçilmirdi. Qara libaslarının altındakı varlığın nə olduğunu bilmək mümkün deyildi. Qaya və digər döyüşçülər elə zənn edirdilər ki, kölgələr meydanda xüsusi hazırlanmış hissədə əyləşiblər və fiziki olaraq meydandadırlar. Əslində isə kölgələr fiziki olaraq orada deyildilər. Onlar tamam başqa, qeyri-müəyyən bir məkanda idilər. Onlar yüksək texnologiya ilə yaradılmış xüsusi holoqramlar vasitəsilə buradaymış kimi görünürdülər. Bu holoqram görüntü ilə yanaşı, toxunuşları da imitasiya edə bilir, bir çox üstünlüyü sayəsində, həqiqətən də, şəxsin iştirakını gerçəkliyə yaxın bir təcrübəyə çevirirdi. Beləliklə, qarşısındakını həqiqətən də şəxsin orada, düz yanında olduğuna asanlıqla inandıra bilirdi. Qaya isə bunlardan tamamilə xəbərsiz idi.

Kölgələrdən biri masadan içərisində içki olan piyaləni götürdü və Qayaya tərəf uzatdı. Onun əlləri də qaraya bürünmüşdü. Qaya əvvəlcə tərəddüd etdi. Sonra isə başa düşdü ki, qədəhi götürməkdən başqa yolu yoxdur. Onsuz da qədəhin içərisindəki zəhər belə olsa vecinə deyildi. Bəlkə də, bu içki onu artıq əzabı belə duya bilməyəcək qədər hissizləşdirən, duyğularını donduran bu boz, qəddar dünyadan xilas edəcəkdi. Ölüm və həyat indi onun üçün eyni dərəcədə mənasız görünürdü. Qaya əlini uzadıb qədəhi götürdü və içkiyə nəzər saldı. Qədəhin içərisində tünd rəngli, nə olduğu bəlli olmayan bir maye vardı. O, qədəhi başına çəkdi. Bundan sonra mühafizəçilər Qayanı təzədən digər döyüşçülərin yanına qaytardılar. Onlar təzədən sağ qalan döyüşçülərin gözlərini bağladılar və kameralarına geri qaytardılar.

Qayanın sirri

Rusiya, 1850-ci il

İllər sürətlə keçib gedir, Qaya həyatının ən gözəl günlərini keçirdiyi Şuşanı artıq yalnız xeyallarında xatırlayır, bir daha həmin doğma yerləri görməyə olan inamını getdikcə itirirdi. Kölgələrin qarşısında aparılan mübarizədən sonra Qayaya verilən içki onun orqanizminə nə isə bir qeyri-adilik bəxş etmişdi. Həmin vaxtdan sonra Qayanın vücudu olduğu kimi qalmağa, qocalmamağa başladı. Kölgələrin mükafat kimi verdikləri içki onun qocalmasını gecikdirir, ona uzunömürlülük bəxş edirdi. İlk illərdə heç kəs bunun fərqi deyildi. Lakin illər keçdikcə, qırxa yaxın yaşı olan Qaya hələ də iyirmi yaşlarındakı gənc görkəmində qalırdı. Onun haqqında əfsanələr dolaşır, hər kəs Qayanın cavanlıq sirrini müzakirə edirdi. Kölgələrin qarşısında olan döyüşdə iştirak

etməyənlər Qayaya nə isə əsrarəngiz, sirrli bir varlıq kimi baxır, ondan çəkinirdilər.

Qayanı mühafizəçilər tez-tez gizlicə xəstəxanaya aparır, onun üzərində sınaqlar həyata keçirirdilər. Qayadan qan analizləri alır, müxtəlif nümunələr götürürdülər. Onların üzərində müəyyən testlər edilirdi. Bununla da Qayada olan fərqliliyi anlamağa çalışırdılar. Bir müddətdən sonra üzərində sınaq aparılması üçün döyüşçülər arasından bir neçəsi seçildi. Armen də onlardan biri idi. O, bürüzə verməsə də Qayanın gənc qalmasına həddindən artıq paxıllıq edirdi. Qaya ilə Armen həmyaşıd olsalar da, hazırda Armen fiziki baxımdan Qayadan düz 10 yaş böyük idi. Bu onu çox qıcıqlandırır, narahat edirdi. Kölgələrin qarşısına çıxmaq, onların həmin sirli içkisindən dadmaq Armenin ən böyük istəyi idi. Buna baxmayaraq, aradan keçən illər ərzində kölgələri görməmişdi. Ona görə də Armen sınaqlar üçün seçiləndə o qədər də qorxmadı. O, həmin eksperimentin ciddiliyinin fərqi deyildi. İtirəcək heç nəyi olmadığını düşünürdü, amma bilmirdi ki, bu sınaqlar onun üçün ölümün ən əzablısı ilə yekunlaşa da bilər.

Qayadan götürülən nümunələr üzərində bir qədər işləndi, sonra isə digər döyüşçülərin bədəninə yeridildi. Döyüşçülərin əksəriyyətinin bədəni naməlum maddəni qəbul etməkdən imtina etdi. Onların bədənəri birdən-birə göyərməyə, tündləşməyə başladı və heç bir tibbi müdaxilə fayda vermədi. Onlar əzabdan qıvrılarak öldülər. Armen də ilk əvvəlcə azca göyərdi, boğulmağa başladı. İlk tibbi müdaxilələrdən sonra isə onun bədəni maddəni yavaş-yavaş qəbul etdi və rəngi əvvəlki halına qayıtdı. Vaxt keçdikcə, həmin maddənin Armenə təsir etdiyi məlum oldu. O da artıq Qaya kimi daim gənc qalırdı.

Yaponiya, 1905-ci il

Qayanın da daxil olduğu döyüşçülər Rusiyanın iştirak etdiyi müharibələrə və döyüşlərə cəlb edilirdi. Əyləncə üçün təşkil olunan döyüşlər artıq yerini müharibələrə vermişdi. Aradan keçən illər ərzində Qaya çiyin-çiyinə vuruşduğu yoldaşlarının qocalıb ölməsinə şahidlik etmişdi. Təkcə Armen onun kimi qocalmırdı. Bu xüsusiyyətləri onları bir az da bir-birilərinə yaxınlaşdırmışdı. Qayadan hələ də vaxtaşırı nümunələr götürülür və digər döyüşçülər üzərində sınaqlar aparılırdı. Lakin bütün sınaqlar uğursuzluqla nəticələnir, göyərmiş cəsədlər üst-üstə qalaqlanırdı. Döyüşçülərin sayı isə azalmır, müxtəlif xalqlar içərisindən güclü, dözümlü, zirək gənclər davamlı şəkildə seçilərək gətirilirdi.

Rusiya ilə Yaponiya arasında baş verən müharibədə Qaya da iştirak etdi. Yaponiyanın işğalçılıq məqsədilə başladığı müharibə Rusiyanın məğlubiyyəti ilə nəticələndi. Qaya və digər yoldaşları bu müharibədə bütün güclərini səfərbər edərək iştirak etdilər. Buna baxmayaraq məğlubiyyətdən qaça bilmədilər. Atıldığı hər bir mübarizə Qayanı həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən gücləndirirdi. Qarşıda onu hələ daha çətin sınaqlar gözləyirdi. Müharibələrdə iştirak onun mübarizə əzmini və iradəsini möhkəmləndirirdi.

Şərqi Prussiya, 1914-cü il

Qaya və Armenin də daxil olduğu döyüşçülər Birinci Dünya müharibəsinə göndərildi. Alman ordusunun rusları Mazur gölü yaxınlığında ağır məğlubiyyətə uğratması, onları tamamilə Almaniyaya ərazisindən çıxarması müharibənin gedişatına birbaşa təsir etdi. Ümumilikdə, Rusiya ordusu müharibədə böyük itkilər verdi və nəticədə məğlub oldu. Əsrləri adlayıb gələn Qaya belə təkbaşına bu vəziyyəti dəyişəcək gücdə deyildi. Müharibədən məğlub çıxmaq qəbulənməz idi. Gələcək müharibələrdə qələbəni təmin etmək üçün yeni addımlar atılmalı idi. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Qaya və Armenin, eləcə də digər döyüşçülərin həyatlarında tamamilə yeni bir səhifə açılacaq, onlar ağıllarına, xeyallarına belə gətirmədikləri dəhşətli sınaqlara məruz qalacaqdılar...

Rusiya, 1918-ci il

Qaranlıq, soyuq kamerada keçən şaxtalı günlər Qayanı həyatdan soyudurdu. Onun artıq gələcəklə bağlı ümidləri, xəyalları yox idi. İllərlə döyüşdən döyüşə atılan, hər gecə başını yerə qoyanda, “bəlkə də, bu, son gecəmdir” – deyə düşünən Qayaya xoşbəxtlik, sevinc kimi duyğular illərdir ki, yad idi. Qocalmayan bədəninə belə yük kimi baxır, sağ qalmaq uğrunda apardığı mübarizənin mənasız olduğunu düşünməyə başlayırdı. Heç bir gözləntisi, xəyalı, məqsədi olmayan biri üçün qarşıdan gələn hər gün ayrıca bir yük deməkdir. Belə günlərdə keçmişdən, əsrlər öncəsindən gələn bir səs yuxularına girir, ona güc verirdi: “Səni başqa əsrlərdə gözləyən vəzifələr var, Qaya. Getməlisən. Azər Alpanı tapmalısən”. Oğuz məhz belə demişdi. Yorğun, uzun,

soyuq gecələrə yalnız arabir yuxularına gəlib ona vəzifəsini xatırladan Oğuz xan sayəsində dözə bilirdi. Azər Alpanı – heç vaxt üzünü görmədiyi bu şəxsi tapmalıydı. Həmişə atıldığı döyüşlərdə, mübarizələrdə bu adı soraqlaşır, yeni gələn döyüşçülərin adlarına, soyadlarına diqqət yetirirdi, amma hələ ki heç kəsdən Azər Alpan adını eşitməmişdi. Vaxt keçdikcə, bu ad da uşaqlıq illərinin şirin xatirələrinə qarışmağa başlayırdı.

Birinci Dünya müharibəsindəki məğlubiyyətdən sonra Qaya və yoldaşlarını bir müddət heç yerə göndərmədilər. İllərdir aparılan sınaqları bu dəfə daha ciddi şəkildə davam etdirməyə başladılar. Qayanı müntəzəm olaraq xəstəxanaya bənzəyən, bəyaz divarları olan bir otağa aparırdılar. Burada onun bədənindən saysız-hesabsız nümunələr götürürdülər. Qayadan götürülən nümunələr üzərində dayanmadan tədqiqatlar aparılır, onun gənclik sirrinin tibbi izahını öyrənməyə çalışırdılar.

Qayadan götürülən nümunələr hər gün onlarla gəncin üzərində sınaqdan keçirilirdi. Sakitləşdirici iynələrin təsirilə yuxuya verilən cavan döyüşçülərin çoxu bu yuxudan ayıla bilmirdilər. Ayılanların arasından çoxlarının bədənləri bir neçə gün ərzində çürüməyə başlayır, toz kimi ovulub tökülürdü. Onların ölümləri o qədər dəhşətli olurdu ki, çox vaxt çürümə başlayan kimi döyüşçünün həyatına son verirdilər. Onların hər biri burada üzərində sınaqlar aparılan laboratoriya siçanından fərqsiz idi. Həmin döyüşçülərin bədənini və həyatını heç bir dəyəərə malik deyildi. Ölümsüz, qocalmayan döyüşçülər ərsəyə gətirilənə qədər yüzlərlə gənc qurban verilmişdi. Onlar uğursuzluqla nəticələnən

eksperimentlərin qurbanı olur, ailələrindən, əzizlərindən qoparılararaq gətirildikləri yad diyarlarda işgəncə ilə öldürüldülər.

Qaya gecələr qonşu kameralarda ağır içində qıvrılan, əzab çəkə-çəkə can verən döyüşçülərin səsinə oyanırdı. O, bəzən özünü lənətlənmiş kimi hiss edirdi. Əgər naməlum qarageyimlilər ona əbədi gənclik bəxş etməsəydilər, bütün bunlar olmayacaqdı.

Bir müddət sonra Qayanın üzərindəki sınaqlar daha da intensiv hal aldı. Sınaqlar zamanı onun vücuduna o qədər fərqli iynələr, dərmanlar yeridirdilər ki, şüuru çox vaxt nə baş verdiyini sorğulayacaq qədər ayıq olmurdu. Ondan götürən analizlər üzərində işləyir, Qayanın üzərində işləyərək onu daha da mükəmməlləşdirməyə çalışırdılar. Məqsəd Qayanı və digər döyüşçüləri “daha da gücləndirmək”, “özlərinin ən mükəmməl halına çatdırmaq”, “onlara ölümsüzlük qazandırmaq” idi.

Döyüşçülərin əksəriyyəti dərmanların təsirilə harada olduğunu belə xatırlamırdı. Bədəni dərmanlara və iynələrə tab gətirəcək qədər güclü olanlar və əməliyyatlardan, sınaqlardan qaçmağa çalışanlar da olurdu. Bir dəfə Qaya öz kamerasında ayıq olduğu bir vaxtda bayırdan qərribə səslər eşitdi. Əvvəlcə həmişəki kimi qonşu kameralardan birində kiminsə can verdiyini düşündü. Qapının üzərindəki barmaqlıqlar olan pəncərədən bayıra baxanda gördü ki, döyüşçülərdən biri al qana bələnmiş halda qaçır. Onun hər iki qolu göyərmiş halda yanına sallanmışdı. Döyüşçü isə qaça-qaça qışqırırdı:

– Уберайтесь отсюда! Я не позволю отрубить мне руки!¹

¹ Rədd olun burdan! Mən qollarımı kəsməyə qoymayacağam!

Çox keçmədən mühafizəçilər onu tutub laboratoriyaya qaytardılar. Burada onun qolları amputasiya olundu və üzərində əməliyyatlar davam etdirildi. Tezliklə, o öldü. Həmin döyüşçü əməliyyatlardan sağ çıxma bilməyən yüzlərlə gəncdən sadəcə biri idi. Bəzən hansısa döyüşçü üzərində əməliyyat uğursuz olanda, əməliyyatı sonlandırmağa belə gərək duymur, bircə güllə ilə gənc həyətlərə son verirdilər.

Uzun müddət davam edən əməliyyatlar, tədqiqatlardan sonra müəyyən irəliləyişlər əldə edilmişdi. Yüzlərlə gənc əzabla, ağrılar içində, vəhşicəsinə qurban edilmiş, onların üzərində aparılan sınaqlar yeni döyüşçülərin fiziki imkanlarının təkmilləşdirilməsi üçün vasitə olmuşdu.

Qayanın üzərində saysız-hesabsız təcrübələr keçirildi. Əllərini, ayaqlarını bağlayıb xüsusi cihazlara qoşdular və bədəninə müxtəlif maddələr yeritməyə başladılar. Qayadan götürülən nümunələr sayəsində digər döyüşçülərin üzərində dəyişikliklər edildi və onlara yeni xüsusiyyətlər, fiziki bacarıqlar qazandırıldı. Eksperimentlər aparılarkən Qaya dəhşətli ağrılara dözə bilmək üçün özünü bütün bunların tezliklə bitəcəyinə inandırmağa çalışırdı. Belə anlarda gözlərini yumur, Şuşanı, orada keçirdiyi günlərini xəyal edir, xatirələrini yada salırdı. Yalnız həmin xatirələrdən aldığı güc sayəsində həmin ağrılara sinə görə bilirdi. Onsuz da onun qaçmaq, qurtulmaq kimi bir variantı yox idi. Aparatlar o qədər incəliklə dizayn edilmişdi ki, ən güclü div belə onlardan sıyrılıb çıxma bilməzdi. Özünü ağrıların bitəcəyinə inandırmağa çalışan Qaya hələ anlamırdı ki, bu şiddətli fiziki ağrılar bundan sonra onun həyatının ayrılmaz bir hissəsi olacaqdı.

Rusiya, 1920-ci il

– Стреляй! Давай! Стреляй в него!¹ – Qaya qəfil eşitdiyi səsin təsiriylə azca gözlərini araladı. Hansısa bir cihaza bağlanmışdı. Bədəninə vurulan iynələrin təsiriylə tərənəməyə təqəti yox idi. Ayaqüstü vəziyyətdə onu əllərindən, ayaqlarından, qarnından və boynundan olmaqla dörd qalın, xüsusi kəmərlə cihaza bağlamışdılar. Qaya keyləşdirici iynələrin təsiriylə ətrafı bulanıq görsə də, diqqətini cəmləyib harada olduğunu xatırlamağa çalışdı. Laboratoriyada idi. Üzərində sınaqlar aparırdılar. Bəs indi nə olub? Niyə onu belə möhkəm bağlamışdılar? Qabağında xeyli adam düzölmüşdü və gözlərini zilləyib düz ona baxırdı. Sanki Qayanın nə edəcəyini gözləyir, müşahidə aparırdılar. Düz ortada dayanan hərbi geyimli şəxsin əlində isə avtomat var idi. Avtomatın lüləsi Qayaya tərəf tuşlanmışdı. Nə baş verirdi? O ki bütün təlimlərdə ən fəal iştirakçılardan biri olmuşdu. Sınaqlara, fiziki ağırlara dişini sıxaraq dözmüşdü. Hərçənd məhbus kimi kameraya bənzəyən otaqda qaldığı müddətin çoxunu huşsuz halda keçirmişdi, amma yenə də o, lazımlı idi. Əgər bircə güllə ilə onu öldürmək istəyirdilərsə, onda nəyə görə bu qədər müddət ərzində əziyyət çəkərək onun üzərində bu qədər sınaqlar aparmışdılar? Axı onu nəyə görə öldürmək istəyirdilər?

– Стреляй! Давайте посмотрим что произойдет!²
– başqa bir səs də eşidildi. Qaya özündə güc tapıb başını

tərpətmək, nə isə demək istəyirdi ki, avtomatdan atəş açıldı. Bundan sonrakı bir saniyəlik zaman Qaya üçün əsrə bərabər oldu. Həmin saniyə uzandıqca uzandı. Avtomatın lüləsindən ayrılıb bədəninə doğru hücum keçən güllənin bir neçə metrlik məsafəni necə qətiyyətlə qət etdiyini izlədi. Əgər azca tərənə bilsəydi, kəmərlərdən sıyrılıb çıxsa bilsəydi, güllədən qaçıb xilas olardı. İndi isə saqqız kimi uzanan o əzablı bircə saniyənin köləsi olmuş vəziyyətdə ölümünü gözləyirdi. Bütün həyatı həmin bircə saniyəyə sıxışaraq filmə çevrildi və gözlərinin qarşısında canlandı. Şuşanın sərin havasını, yaşıl meşələrini təsəvvüründə canlandırırdı. Kaş ki ölmədən öncə son dəfə Şuşanı görə biləydi...

Güllənin ürəyinə sancılması ilə birlikdə gözlərinin bağlanması bir oldu. Bir anda duyduğu kəskin ağrı Qayaya vaxtsiz ölümü dadırdı. Zehində yüzlərlə cavabsız sualla birlikdə həyata gözlərini yumdu.

Otaqda toplanmış şəxslər isə sakit, təmkinli şəkildə dayanaraq Qayanın cansız bədəninə baxırdılar. Sanki tezliklə onun hərəkətə gələcəyini gözləyirdilər. Bir neçə dəqiqədən sonra gözlədikləri şey baş verdi. Qayanın ürəyinə sancılan güllə yavaş-yavaş bədəninə aralanıb yerə düşdü. Güllənin yeri sürətlə bərpa olunmağa başladı. Bir qədər sonra isə Qaya yenidən gözlərini açdı. Bu dəfə isə qarşısında ona avtomat tuşlayan mülki geyimli şəxs də daxil olmaqla hər kəsin üzündə təbəssüm var idi. Hamı bir nəfər kimi alqışlayırdı. Qaya ən sonuncu sınağı da uğurla başa vurmuşdu. O, ölümdən geri qayıtmışdı.

Təcrübələr aylarla davam etdi. Döyüşçülərin əksəriyyəti sona qədər dözə bilməmiş, həyatını itirmişdi. Axıra qədər

¹ Gülləni çax! Hə-hə! Vur onu!

² Atəş aç! Qoy görək, nə baş verəcək!

qala bilənlər isə insan gücünün və dözümlünün bütün sərhədlərini aşaraq yenilməz varlıqlara çevrilmişdilər. Sınaqlar başa çatanda tarixi dəyişdirməyə qadir olan bir-birindən güclü, məğlubedilməz fəvqəldöyüşçülər yaradıldı. Ordudakı döyüşçülərin fəvqəlgüclərinin olması məxfi məlumat kimi saxlanılacaqdı. Fəvqəldöyüşçülərdən ibarət olan ordunun üzvləri “yenilməzlər” adlandırıldı. Onların bədən hüceyrələri tamamilə yenilənmiş, gücləndirilmişdi. Vücutları regenerasiya edə bilir, hüceyrələr sürətlə özünü bərpa edərək lazım olduğu təqdirdə dərhal yenilənirdi. Beləliklə, qəhrəmanlar nə qocalır, nə də ölürdü. Öləndən bir neçə dəqiqə sonra bədən özünü bərpa edir və vücut dirilirdi. Onların hər biri hədsiz fiziki gücə və sürətə malik idi. Bununla yanaşı hər bir döyüşçünün fərqli, özünəməxsus fəvqəlgücləri də meydana çıxmışdı. Qayanın fəvqəlgücü öz bədənini qaya kimi sərt bir formaya sala bilməsiydi. Bədəni daş kimi sərtləşir, beləliklə də, heç bir düşmən gülləsi ona bata bilmirdi.

Qaya ilə yanaşı Armen də sonuncu mərhələyə qədər gəlib çıxıb bildi. O da digər yenilməzlər kimi ölümsüz və güclü idi. Bununla yanaşı onun da özünəməxsus fəvqəlgücləri vardı – o, istənilən insanın simasına bürünə bilirdi və qısa məsafələrdə teleportasiya bacarığı qazanmışdı.

Beləliklə, təcrübələri sağ-salamat adlayan yenilməzlər hər biri öz daxili keyfiyyətlərinə xas olan individual bacarıqlar, fəvqəlgüclər qazanmışdılar. Bu fəvqəlgüclər sonsuz həyatları boyunca onlara bələdçilik edəcəkdi.

Armenin əsl xisləti

Zaman anlayışı illər keçdikcə Qaya üçün tamamilə yeni bir məna qazanmağa başladı. İnsan üçün hər yeni gün təzə başlanğıclar üçün fürsət deməkdir. Hər bir bəni-adəm yaşadığı müddətdən və həmin müddətə sığdırdığı əməllərindən asılı olmayaraq, yalnız bir aqibətə – ölümə məhkumdur. Hər keçən saniyənin bizi ölümə yaxınlaşdırdığını bilmək həyata fərqli bir dəyər qazandırır. Ölümün qaçınılmaz sonluq olduğunu dərk edən insan həyatını da yeganə mümkün aqibətə uyğun olaraq tənzimləyə bilir. Ölümü az qala hər gün dadan, ağrının ən şiddətlinə meydan oxuyan yenilməzlər üçün isə artıq zaman məfhumu yeni bir anlam qazanmışdı. Zaman sadəcə bir vasitə idi. Verilən tapşırıqları yerinə yetirmək üçün qarşıya qoyulan “məhlətlər toplusu” idi. Zamanın artıq yenilməzlər üzərində heç bir hökmü yox idi. Əvvəllər “zaman”ı “Tanrı ilə insan arasındakı məsafə”

kimi görən Qaya belə vaxt keçdikcə, həmin məsafənin qətolunmazlığından bezir, ölümü “Tanrıya qovuşma” və mükafat kimi görür, hətta ölümlü insanlara qibtə edirdi. İndi ölmək özü belə ona bir mükafat kimi gəlirdi. Yenilməzliyi indi Qayanın ən böyük lənəti, bəlası idi.

Yenilməzlər bütün müharibələrdə iştirak edir, müxtəlif vəzifələrlə dünyanın dörd bir yanına göndərilirdilər. Onlar heç bir ordunun daimi qulluqçusuna çevrilmirdilər. Vaxtaşırı vəzifələr, tapşırıqlar və mövqelər dəyişir, yenilməzlər dünyanın müxtəlif yerlərinə göndərilir, çox vaxt həlledici məqamlarda meydana çıxaraq qələbəni təmin edirdilər. Baş verən saysız-hesabsız döyüşlər, qazandıqları keyfiyyətlər yenilməzlərin əksəriyyətinin davranışlarına, xarakterinə də təsir etmişdi. Onlar əvvəlkindən dəfələrlə özünə inamlı idilər. Ölümün yoxluğu onları daxilən sıxsaxsa da, qorxusuzluq fiziki imkanlarından maksimum dərəcədə istifadə etməklərinə şərait yaradırdı. Yenilməzlər içərisində Qaya kimi humanist olanlar da, Armen kimi insanlara öz üstünlüyünü nümayiş etdirməkdən zövq alanlar da vardı. Fövqəlgüclər əldə edəndən sonra öz üstünlüyünün fərqinə varmaq çoxlarının daxili keyfiyyətlərini üzə çıxarmışdı. Həmin keyfiyyətin təsiri ilə yaxşı və pis xislətli fəvqəldöyüşçülər formalaşmışdı.

Qaya və Armen bir çox döyüşlərdə silahdaş, yol yoldaşı olmuşdu. Bu döyüşlər Armeni Qayaya daha yaxından tanıdır, uşaqlıqdan bəri ən əziz dostuna çevrilmiş şəxsin əsl keyfiyyətlərini üzə çıxarırdı. Bir vaxtlar Armen yenicə köçdüyü Şuşa torpaqlarında tək qalmamaq üçün uşaqlar arasında ən nüfuzlu, lider keyfiyyətləri ilə seçilən Qayadan bərk-bərki yapışırdı. O, Qaya ilə dostluq qurmaqla, digərlərinin

də hörmətini qazanacağına inanırdı. İndi isə onun artıq öz fəvqəlgücləri vardı. O özünü adi, zəif insanlardan üstün bir fəvqəlvərlər olaraq görür, qarşısına çıxan hər fürsətdə əsl xislətini büruzə verirdi.

Finlandiya, 1939-cu il

SSRİ ilə Finlandiya arasında baş verən Qış müharibəsi Qayanın yaddaşına əbədi yazıldı. Bu döyüş ona ən yaxın silahdaşı Armenin daxili keyfiyyətlərini daha yaxından tanımağa imkan verdi. Qaya və Armen də müharibəyə göndərilmişdi. Burada gördüyü bir səhnə Qayanı hədsiz qəzəbləndirdi. Armen əsir düşən düşmən əsgərlərindən birini qolundan yaralamışdı. Əsgər qarşısındakı əlisilahlı, nəhəng Armenə baxaraq, qorxu içində yalvararaq aman istəməyə başladı. Armenin isə üzündə qəddar bir gülüş var idi. Fəvqəlgücləri sayəsində adi insanlardan öndə olduğunun fərqində idi və bu üstünlüyündən istifadə etməkdən həzz alırdı. Daxilindəki eqo ona bu müvəqqəti hakimiyyətdən bacardığı qədər zövq almağı diktə edirdi. İndi bu zəif, qorxmuş, yaralı əsgərin yalnız bircə hakimi vardı – Armen. O özünü əsgərin yaşayıb öləcəyinə qərar vermə gücünə malik olan bir Tanrı kimi görürdü. Əsgərə son dəfə nifrət dolu nəzərlərlə baxandan sonra bərkdən bir səs eşidildi: “Bum!” Əsgərin gözləri iri açıldı və o, qorxuyla irkilərək ölümün qarşısında acizləşdi. Armen qəhqəhə çəkib gülməyə başladı. O, güllə açmamışdı. Yalandan qışqıraraq əsgəri alçaltmaq

istəmişdi. Əsgər yenidən qorxudan əsə-əsə yalvarmağa başladı. Armen ona fikir vermirdi. O bu dəfə, həqiqətən, güllə açmaq üçün avtomatını qaldıranda, Qaya “Dayan!” – deyə qışqıraraq onun üstünə atılıb yerə yıxdı.

– Neyləyirsən? O, əsirdir. Üstəlik, yalvarıb səndən aman istəyir. Bu nə hərəkətdir?!

– Çəkil! Özüm bilərəm nə edirəm! Öldürəcəyəm!

Qaya qəzəblə Armenin yaxasından yapışdı:

– Dedim ki, əl çək! Təslim olanı öldürmək bizə yaraşmaz!

Yaralı düşmən əsgəri fürsətdən istifadə edib Arməndən aralandı. Qaya Armenin yaxasını buraxıb kənara itələdi. Armen qəzəblənsə də Qayaya qarşılıq verməyə ürək eləmədi. O, hirsə Qayadan uzaqlaşdı. Bu hadisə Qayaya Armenin əsl xislətini bir daha tanıtdı.

Qaya və Azər Alpan

Stalinqrاد döyüşü, 1943-cü il

İkinci Dünya müharibəsi başlayanda yenilməzlər də müharibəyə müxtəlif cəbhələrdən qoşuldular. Qaya tarixin

ən qanlı və genişmiqyaslı səhifələrindən biri olan Stalinqrاد döyüşünə göndərilmişdi. Bir-bir əsrləri adlayan, gənc və ölümsüz olan Qaya üçün bu döyüş unudulmaz olacaqdı.

Döyüş Almaniya hava qüvvələrinin bombardmanı ilə başlamışdı. Ardınca, tank batalyonu şəhərə daxil olmuşdu. Sovet ordusu əvvəlcə çoxsaylı itkilərə məruz qalsa da, sonradan üstünlüyü ələ alaraq alman ordusunun sağ qalmış hissələrini təslim olmağa məcbur etmişdi.

Döyüşlərin ən qızgın bir vaxtında Qaya və digər yenilməzlər meydana atıldılar. Güllələr yağış kimi yağır, cəsədlər dəyərsiz əşya kimi üst-üstə qalaqlanırdı. Amansız mübarizədə qan su yerinə axır, barıt tüstüsündən göz-gözü görmür, güllə səsi əsgərlərin qəzəb dolu hayqırışlarını boğub gizlədirdi.

Birdən Qaya Sovet ordusundakı əsgərlərdən birinin gülləyə tuş gəldiyini gördü. Gənc əsgər çiyindən yaralandı.

– Беги сюда, Алпан!¹ – yoldaşlarından biri yaralı əsgərə tərəf qışqıraraq öz yanına səslədi. Əsgər onu çağıran yoldaşının olduğu istiqamətə tərəf qaçmağa cəhd etdi, amma qarşidan gələn tankdan qaçıb vaxtında qurtulması mümkün deyildi. Nəhəng bir tank onu və yaxınlığındakı digər əsgərləri hədəf seçərək üstünə tərəf irəliləyirdi. Əsgərin çarəsizliyi onun gözlərindən oxunurdu. Qaya “Alpan” soyadını eşidən kimi həmin istiqamətə tərəf baxdı. “Görəsən, uşaqlıqdan bəri axtardığım həmin Azər Alpan burada ola bilərmimi?” – o, ağılından keçirdi. Uzun illərdən sonra ilk dəfə daxilində ümid toxumlarının cücərdiyini hiss etdi. Tankın qabağında çıxılmaz durumda olan yaralı əsgəri görən kimi tərəddüd

¹ Bura qaç, Alpan!

etmədən özünü yetirdi. Yekəpər vücudunu tankın qabağında sipər elədi. Qorxusuzca tankın qarşısında dik dayandı. Nasistlər onun üzərinə güllə yağdırmağa başladılar. Qaya isə kənara çəkilmədən güllələrin bədənində məskən salmasına icazə verdi. Hər kəs bədəni onlarla gülləyə yuva olmuş bu yekəpər oğlanın indicə yıxılıb öləcəyini düşünürdü. Qaya isə ovuclarını möhkəm sıxmışdı. Bədəni sıxılmadan və qəzəbdən titrəyirdi. Bundan sonra onun bədənində dolan güllələr bir-bir çıxaraq yerə tökülməyə başladı. Vücudundan axan qan dayandı və bədəni sürətlə sağalmağa başladı. Tezliklə bircə dənə də güllə yarası qalmadı. Sanki vücudu heç nə keçirməyən bir qalxan, sərt bir qaya idi. Düşmən əsgərləri qorxu və heyrətdən donub qaldılar. Qaya isə var gücü ilə qarşısındakı tankı göyə qaldıraraq uzağa tolazladı, ardınca isə əsgərləri beş-beş, on-on ot kimi biçdi. Düşmən texnikasını məhv edir, tankları oyuncaq maşın kimi qıraraq kənara tullayırdı. Düşmən ordusu qorxudan nə edəcəyini bilmirdi. Sovet əsgərləri isə ruh yüksəkliyi ilə döyüşərək qələbə qazandılar.

Döyüşdən sonra Qaya bayaqkı yaralı əsgərin yanına yollandı. Həmin əsgərdən haralı olduğunu soruşdu. “Azərbaycandanam”, – əsgər dedi. Qaya bundan sonra daha da ümidləndi.

– Azər Alpan adında birini tanımırısan ki? – Qaya soruşdu. Əsgər gözlərini azca qısıb fikrə getdi. “Azər... Azər” – o, dodaqaltı təkrarlamağa başladı. Soyadı eyni olsa da, Azər adlı heç bir qohumu, tanış yox idi.

– Xeyr, tanış gəlmir, – o, təəssüflə başını buladı. Həyatını xilas edən Qayaya yardımçı ola bilmədiyi üçün pərt olmuşdu.

Bu pərtlik hissi hələ uzun müddət onu tərk etməyəcəkdi, çünki o, Qayaya sonsuz bir minnətdarlıq duyurdu.

Qaya əsgərlə sağollaşdı və məyus halda ondan uzaqlaşdı. O, hələ o vaxt bilmirdi ki, qolundan yaralanan, həyatını xilas etdiyi həmin əsgər müharibədən sonra öz vətəninə qayıdacaq və ailə həyatı quracaqdı. Bundan sonra onun sağlam və gözəl bir oğlu dünyaya gələcəkdi. Həmin əsgər bir vaxtlar onun həyatını xilas etmiş Qayanı heç vaxt unutmayacaqdı. O, Qayanın bir vaxtlar “Azər Alpan” adlı bir şəxsi axtardığını yada salacaq və bunun təsiri ilə öz oğlunun adını Azər qoyacaqdı. Körpə Azər isə böyüyəcək və dünya elminə böyük töhfələr qazandırmış professor Azər Alpan kimi adını tarixə yazacaqdı...

Şuşa, 1982-ci il

Qaya doğma Şuşada Vaqif türbəsinin açılışı olacağını eşidəndə uşaq kimi həyəcanlandı. Əsrlər öncə onun müəllimi olmuş, çox sevdiyi Molla Pənah Vaqifin xatirəsini əbədiləşdirəcək türbə salınırdı. Özü də Qayanın illərdir ətrinə həsrət qaldığı doğma Şuşada! Yenilməzlər arasında yeganə Şuşalı şəxs Qaya olduğuna görə, Şuşanı ondan yaxşı tanıyan yox idi. Ona görə də Qaya abidənin açılışında iştirak etmək üçün xüsusi tapşırıqla Şuşaya göndərildi. Ona yarana biləcək mənfi halların qarşısını almaq üçün hər ehtimala qarşı iştirak etməli olduğunu dedilər. Hansı halların yarana biləcəyi, nə kimi səbəblərin olduğunu Qayaya deməmişdilər. Buna baxmayaraq, Qayanın həyəcədən ürəyi çırpınırdı...

Qayanın Şuşanı son dəfə görməsindən bir əsrdən çox vaxt keçirdi. O, doğma Şuşanı görəndə gözlərinə inanmadı. O, necə də müasirləşmiş, daha da zənginləşmiş, gözəlləşmişdi. Zəngin arxitekturası Şuşanın tarixini özündə əks etdirməklə yanaşı, müasir dövrün ən yeni üslublarına da yer verirdi. Təbiət və insanlar isə eynilə keçmişdəki kimi idi. Çılğın, füsunkar təbiət və onun qoynundakı mehriban, qonaqpərvər insanlar...

Vaqifin dəfn edildiyi qayalı təpədə ucaldılan abidənin açılışına dövrün ən görkəmli şəxsiyyətləri və ziyalıları qatılmışdılar. Qaya izdihamın içərisinə qarışaraq, doğma Şuşasında baş tutan tədbirin hər anından zövq almağa çalışırdı. Ona elə gəlirdi ki, illər öncəki kimi dəliqanlı bir yeniyetmədir və Şuşadan heç vaxt uzaqlaşmayıb. Tezliklə yenidən döyüslərdən, müharibə və ölümdən ibarət olan dəhşətli həyatına qayıdacaqdı. Ona görə də burada keçirdiyi hər dəqiqə onun üçün qızıldan qiymətliydi.

– Azər Alpan, Azər Alpan! Bayaقدan sizi axtarıram! – izdihamın içərisində sürətlə irəliləyən bir gəncin səsi eşidildi. Qaya həmin səsi eşidən kimi ətrafa boylanmağa, səsin sahibini axtarmağa başladı. Azər Alpanı səsləyən gənc ondan xeyli irəlində idi. O, digər bir gəncin yanına çatıb ayaq saxladı. Əlindəki elmi kitabı təqdim edərək suallar yağdırmağa başladı. Qaya daha onların səsini eşidə bilmədi. Qayanın ürəyi sürətlə döyünməyə, həyəcandan yanaqları qızarmağa başladı. Budur! Əsrlərdir axtardığı Azər Alpan düz qarşıda dayanırdı. Axı o, nə biləydi ki, yüzlərlə döyüşdə iştirak edib dünyanı gəzəndən sonra Azər Alpanı məhz Şuşada tapacaq? Bu, taleyin ona bəxt etdiyi bir sürpriz,

gözlənilməz bir təsadüf idi. O, Azər Alpana diqqətlə nəzər yetirdi. Ciddi geyimindən, ziyalı görkəmindən onun elmlə məşğul olduğunu anlamaq olardı. Qaya izdihamı yara-yara irəliləməyə başladı. Elə bu vaxt Azər Alpan həmin gəncə birlikdə qələbəliyin tamam başqa bir hissəsinə qarışdı. Qaya nə qədər boylansa da, kütlənin içərisindən Azəri tapa bilmədi və izini itirdi. Buna baxmayaraq, o, ümidli idi. Artıq Azər Alpanın izini tapmışdı. Daxilən hiss edirdi ki, əvvəl-axır bu önəmli şəxs yenidən onun qarşısına çıxacaq. Qayanın intuisiyası bu dəfə də onu yanıltmırdı.

Əfqanıstan, Baqram, 1983-cü il

80-ci illərin əvvəllərində Sovet ordusu Əfqanıstana girmiş, müharibə başlamışdı. Qaya da ordunun tərkibində Əfqanıstanın Baqram şəhərinə göndərilmişdi. Müharibənin getdiyi bir vaxtda xüsusi bir ekspedisiya qrupu da Baqramda arxeoloji qazıntılar aparırdı. Ordudakı yoldaşlarından biri ekspedisiya üzvlərinin adlarının olduğu siyahıya nəzər yetirdi. Ondən sonra üzünü Qayaya tutaraq, “Тая, ты знаешь руководитель группы этих археологов Азер Алпан твой земляк. Он тоже азербайджанец!” – dedi. Qaya Azər Alpanın adını eşidib həyəcanlandı. Siyahıya nəzər saldı. Ekspedisiya qrupunun rəhbəri, doğrudan da, Azər Alpan idi. “Sənin axı burada nə işin var?” – Qaya öz-özünə pıçıldadı və siyahını qaytardı. Ekspedisiya qrupunun dəqiq yerini xəbər

¹ Bilirsən, Qaya, bu arxeoloqlar qrupunun rəhbəri Azər Alpan sənin yerlidir. O da azərbaycanlıdır!

aldı. Azər Alpanın öz qrupu ilə birlikdə vadi yaxınlığında, kurqanlarda arxeoloji qazıntılar apardığını öyrəndi. “Там же всё заминировано!” – Qaya həyəcanla dedi. Dərhal Azər Alpanın olduğu istiqamətə tərəf yola düşdü. Qaya, nəhayət ki, yenidən Azər Alpanla eyni məkanda idi. Lakin budəfəki təsadüf Azər Alpan üçün yaxşı nəticələnməyə bilərdi. Qaya bunu başa düşür, Azər Alpanı tapmağa can atırdı. O, vertolyota minərək vadiyə tərəf getdi. Minalanmış əraziyə yaxınlaşana yaxın vertolyot Qayanı endirdi. Qaya pilota nə isə tapşırıq verdi və minalanmış əraziyə tərəf irəlilədi. Vertolyot yenidən havalandı.

Qaya ondan bir xeyli aralıda tərpənmədən dayanmış gəncin çaşqın simasını görən kimi tanıdı. Bu, Azər Alpan idi. O, ehtiyatsızlıq nəticəsində gizli bir minanı tətikləmişdi. Ayağını çəkən kimi mina partlayacaqdı. Çıxılmaz bir vəziyyətdə idi. Azər yerindən tərpənmədən yoldaşlarına tərəf “Geriyə çəkilin! Məndən uzaqlaşın! Ayağımın altında mina var!” – deyərək qışqırdı. Əvvəlcə heç kəsdən səs çıxmırdı. Sonra ekspedisiya qrupunun üzvlərindən biri “Axı bizə ərazinin minalardan təmizləndiyi deyilmişdi” – deyərək mənasız etirazını bildirdi. “Deməli, ərazi təmiz deyilmiş” – qrupun digər bir üzvü ona cavab verdi. Hər kəs ehtiyatla, ayaqlarının altına baxa-baxa geriyyə çəkilməyə başladı. Onların hər biri indi yalnız xilas olmaq, minadan uzaqlaşmaq barəsində düşünürdü. Azər Alpan artıq onların nəzərində tezliklə həyatla vidalaşacaq bir ölü idi. Ona yazıqları gəlirdi.

¹ Axı orada hər yan minalanmışdır!

Azər Alpanın bütün həyatı gözünün qarşısında canlandı. Yoldaşlarının kifayət qədər uzaqlaşmasını gözləyəcək, ardınca bacardığı qədər gözləyib ölümünü gecikdirəcəkdi. Ayağını çəkdiyi anda bədəninin parçalanacağını dərk edirdi. Ölümün yaxınlaşdığını hiss edir, xəyalını qurduğu gözəl günləri yaşaya bilməyəcəyini dərk edərək əzab duyurdu. Ən çoxu bir neçə saat vaxtı vardı. Ondan artıq hərəkətsiz dayana bilməzdi. Buna gücü yetməzdi. Qəfildən qarşidan düz üzərinə doğru nəhəng bir adamın şığıdığını gördü. Özündən asılı olmadan dizləri titrəməyə başladı. Qaya var gücü ilə Azər Alpana tərəf qaçdı. Azər bu yad adamın nəyə görə ona tərəf gəldiyini başa düşə bilmədi.

– Yaxınlaşma! – Azər Alpan qışqırdı. – Ayağımın altında mina var. Mina! Mina! – o, əlavə etdi. Qaya onu eşitsə də, sürətini azaltmadı. Azər Alpan Qayanın onu eşitmədiyini yəqin edərək dəfələrlə eyni sözləri qışqıraraq təkrarladı. Aradakı məsafə azalandan sonra yavaş-yavaş addımlamağa başladı. Qaya gəlib Azər Alpanın yanına çatanda dayandı. Elə bu vaxt havadan vertolyot səsləri eşidildi. Vertolyot onlara tərəf gəldi və içərisindən aşağıya doğru ip salladılar. Azər nə baş verdiyini anlamaq üçün qarşısında dayanan şəxsə baxdı.

– Bərk yapış! – Qaya dedi.

– Nə? Axı ikimiz də öləcəyik! – Azər Alpanın səsi titrəyirdi. O, Qayanın onu xilas etməyə gəldiyini başa düşmüşdü. Lakin vertolyot nə qədər sürətlə havalansa da, Azər Alpan ayağını buraxan anda partlayacaqdı. Vertolyotun onu partlayışdan vaxtında çıxarması mümkün deyildi. Deməli, tanımadığı bu yekəpər oğlan onu xilas etmək üçün

öz həyatını fəda etməyə gəlmişdi. Azər Alpan qəhərlənərək: “Yox! Olmaz! Get buradan! Uzaqlaş!” – deyərək bağırmağa başladı. Qaya ona fikir vermədən vertolyotdan sallanan kəndiri bir göz qırpımında Azər Alpanın kəmərinə bərkitdi. Azərin nə isə eləməsinə fürsət vermədən, öz ayağını minanın üstünə qoyub onu itələdi. Vertolyot sürətlə havalandı. Bir neçə saniyə sonra artıq Azər Alpan vertolyotdan asılı halda səmaya qalxmışdı. Onu çəkib yuxarı qaldırdılar. Vertolyot uzaqlaşır, Azər isə hələ də var gücü ilə qışqırır, gözlərindən boşalan yaş saxlaya bilmirdi. Aşağıya boylanıb Qayaya baxdı. O, hərəkət etmədən minanın üzərində dayanırdı. Vertolyotun yetərinə uzaqlaşmasını gözləyirdi. Məsafə kifayət qədər artandan sonra, nəhayət, Qaya ayağını minadan çəkdi. Partlayış Azərin təsəvvür etdiyindən daha şiddətli oldu. Qaya bir anda minanın təsiri ilə parçalanan torpağın və alovların arasında görünməz olmuşdu. Bu cəhənnəmdən heç kəs sağ çıxa bilməzdi. Azər hönkürərək ağlamağa başladı. Baş verənləri heç cür həzm edə bilmirdi. Tanımadığı bir insan onun uğrunda ölümə getmişdi. Partlayışdan sonra vertolyot geri qayıtmağa başladı. Artıq Azər Qayanın yerə uzanan bədənini aydın görürdü. Bədəni yanıqlardan seçilmir, üzü və vücudu uzaqdan anlaşılmaz bir qaraltıya bənzəyirdi. Onun ölərkən nə qədər dözülməz ağır hiss etdiyini təsəvvür belə etmək mümkün deyildi.

Vertolyot yaxınlaşdıqca, Qaya daha aydın görünürdü. Bədəndəki yanıqlar yavaş-yavaş azalır, təzədən sağlam dəri qayıdırdı. Bunu görəndə Azər Alpan gözlərinə inanmadı. Gözlərini ovuşdurub təzədən Qayaya baxdı. Bəli, həqiqətən də, yerdə cansız yatan bədən öz-özünə bərpa olunurdu.

Yanıqlar sağalır, üstünü hamar dəri örtür, əvvəlki yaraşlıq oğlanın əzəmətli görünüşü geri qayıdırdı. Vertolyot yerə endi. Azər Alpan özünü bayıra atdı. Qayanın yanına çatmağa tələsirdi. Lakin ekspedisiya yoldaşları onun üstünə axışaraq bir-bir qucaqlamağa başladılar. Bir az öncə ölümü ilə barışdıqları yoldaşlarının xilas olmasına sevinirdilər. Azərin fikri isə Qayada idi. Tezliklə Qaya sağlam halda, bütün əzəməti ilə ayağa qalxdı. Əynindəki paltarın çox hissəsi parçalanmış və yanıb külə dönmüşdü. Kimsə qaçaraq ona yeni paltarlar gətirdi. Qaya cəld paltarı geyindi və heç nə olmamış kimi qollarını iki yana açıb gərnəşdi.

Azər, nəhayət, camaatın arasından sivişib çıxdı və Qayanın yanına gəldi. Zehində yüzlərlə cavabsız sual, qəlbində isə sonsuz bir minnətdarlıq hissi var idi. Lakin sözə necə başlayacağını bilmədi. Qaya Azərin əlini möhkəm sıxdı və gülümsəyərək “hələlik Əzrayılı qova bildik” – dedi. Azər nə isə demək istədi, amma həyəcədən dili söz tutmadı. Ekspedisiyanın üzvləri tezliklə onların başına axışdı. Hamı dörd bir yandan suallar yağdırmağa başladı. Qaya sualları zarafata salır, məharətlə cavabdan yayınırdı. Aralarından bir nəfər hamını sıraya düzüb şəkil çəkdi. Azər bir tərəfdən Qayaya heyranlıq duyur, digər tərəfdən bir az əvvəl ölüm qorxusu ilə ondan uzaqlaşan yoldaşlarının hər şeyi necə tez unutduğuna heyrət edirdi. Hazırda Qaya hər kəsin əsas maraq obyektinə idi.

Azər Alpan uşaqlıqda atasının ona Stalinqrada döyüşü ilə bağlı danışdığı əhvalatı xatırladı. Atasını onu tankın qabağından xilas edən fəvqəldöyüşçü barəsində Azərə dəfələrlə danışmışdı. İndi onu minadan xilas edən adam da

atasının danışdığı döyüşçü ilə eyni xüsusiyyətlərə malik idi. Elə bu vaxt kimsə arxeoloqlar tərəfindən dövrəyə alınmış fəvqəldöyüşçüyə “Qaya!” deyə səsləndi. Bu bircə kəlmə Azərin şübhələrinin təsdiqi oldu. Bu, atasının haqqında rəvayətlər danışdığı həmin Qaya idi! O həyəcanlandı. Qayaya verəcək çoxlu sualları vardı.

Qaya isə hər kəslə sağıllaşdı və Azərin suallarını yağdırmasına fürsət vermədən sürətlə uzaqlaşdı. Artıq ikinci dəfə idi ki, Azər Alpanla yolları kəsişmişdi. İndi o, Azər Alpanla yaxından tanış olmağa tələsmirdi. Hiss edirdi ki, bu onların son qarşılaşması olmayacaq. Oğuz xan ona Azər Alpanı tapmalı olduğunu demişdi. Qaya isə Baqramda nəinki Azər Alpanı tapmış, həm də onun həyatını xilas etmişdi. O öz öhdəliyini uğurla yerinə yetirə bilmişdi.

Xəyanətkar Armen

Yenilməzlər qocalmadan, yorulmadan, ölümün hər cürünü dada-dada öz vəzifələrinə davam edirdilər. Ölüm

qorxusunu adi insan olduqları keçmiş dövrlərdə qoymuş, qəlblərinin dərinliklərində basdırmışdılar. Onlar illər keçdikcə fiziki ağrıdan da qorxmamağa başlayırdılar. Qocalmadıqları üçün gəncliyi və sağlamlığı müvəqqəti, hər an əldən çıxacaq bir nemət kimi görmürdülər. Sanki duyğuları da paslanmışdı. Döyüşlərdə fəal iştirak edir, bir tapşırıqdan digərinə göndərilirdilər deyə ailə, sevgi kimi anlayışlardan da məhrum idilər. Tanıdıqları hər kəs çoxdan qocalıb ölmüşdü. Geridə onları gözləyən kimsə qalmamışdı. Qarşılarında isə onları gözləyən sonsuz və mənasız bir həyat var idi. Ona görə də bir müddətdən sonra yenilməzlərdə ruh düşkünlüyü yarandı. Bunu görən Sovet onların yaddaşları üzərində də tədqiqatlar aparmağa başladı. Bir-bir yenilməzlərin yaddaşları silinir, onları hədəfdən yayındıra biləcək duyğular və məlumatlar zəhinlərindən çıxarılırdı. Onlar yalnız bir-birilərini tanımağa və verilən tapşırıqlara uyğun olaraq hərəkət etməyə başladılar. Qaya da bir müddətdən sonra Şuşanın yeni salındığı dövrləri, Oğuz xanın onu gələcəyə göndərməsini, həmçinin Azər Alpanı, hansısa müqəddəs bir tapşırıqın onu gözlədiyini və uşaqlıq xatirələrini bir-bir unutmağa başladı.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda məskunlaşmış ermənilər uydurma “Böyük Ermənistan” ideyasına həqiqət donu geyindirmək üçün erməni tarixinin saxtalaşdırılmasına başlamışdılar. Azərbaycanlılara qarşı amansız qanlı aksiyalar həyata keçirilirdi. Əvvəlcə Bakıda, getdikcə digər ərazilərdə

erməni vəhşilikləri geniş vüsət aldı. Minlərlə günahsız insan öldürüldü, evləri darmadağın edildi. 1918-ci ildə Bakı şəhərində, həmçinin Naxçıvan, Qarabağ, Quba, Xaçmaz, Şamaxı və digər ərazilərdə etnik və dini mənsubiyyətinə görə on minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi. Abidələr, tikililər, yaşayış məntəqələri, qəbiristanlıqlar viran edildi. Bakı soveti əsgərləri və “Daşnaksutyun” partiyasının silahlı dəstələrinin iştirakı ilə martın 31-də azərbaycanlıların kütləvi qırğını həyata keçirildi. Minlərlə insan sırf etnik mənsubiyyətinə qarşı bəslənilən qərəz ucbatından ən ağlasığmaz, qəddar üsullarla ölümə məhkum edilmişdi. Böyüməyi, Günəş kimi öz cəmiyyətini işıqlandırmağı arzulayan neçə körpə ulduz kimi közərib birdəfəlik sönmüşdü. Onların birçə günahı vardı – azərbaycanlı olmaq.

Həmin vaxt yenilməzlər dünyanın müxtəlif yerlərinə səpələnmiş, fərqli vəzifələri yerinə yetirmək üçün göndərilmişdilər. Azərbaycanlılara qarşı törədilən qırğınlardan Qaya xəbərsiz idi. O, vətəndən uzaqda zehni bulanıqlaşmış, dayanmadan döyüşən, verilən tapşırıqları yerinə yetirən bir robota çevrilmiş halda ard-arda verilən vəzifələri yerinə yetirirdi. Yenilməzlərdən başqa, demək olar ki, heç kəslə ünsiyyət qurmurdu. O, uzun müddət idi ki, Arməndən də xəbər ala bilmirdi. 89-cu ilin sonlarında Qaya onun barəsində xoşagəlməz xəbərlər almağa başladı. O eşitdi ki, Armen ona qucaq açmış, bağrına basmış azərbaycanlılar haqqında nalayiq fikirlər səsləndirir və Qarabağın əzəli erməni torpaqları olduğunu iddia edir. Bu fikirləri eşitdikcə, Qayanın yaddaşında müəyyən xatirələr canlanmağa başlayırdı. Bir müddət sonra Qayanın yaddaşı yavaş-yavaş

yerinə gəlməyə başladı. Zehni və vücudu çox güclü olduğuna görə yaddaşını əngəlləməyə yönəlmiş müdaxilələri sıradan çıxarırdı. Vurulan iynələr, yeridilən dərmanlar əvvəlki qədər təsirli deyildi. O, azərbaycanlı, qarabağlı, şuşalı olduğunu yavaş-yavaş xatırlamağa başladı. Yaddaşı qayıtdıqca, özünü uzun bir yuxudan oyanmış kimi hiss edirdi. Ölümsüzlüyün gətirdiyi bədbinlik, qorxusuzluq belə yavaş-yavaş azalırdı. Onun da qorxuları vardı. Vətəninə, xalqına yönəlmiş təhdidlərdən qorxur, narahatlıq keçirirdi. Onun da artıq duyğuları vardı. Sevgi – Şuşa ilə bağlı xatirələri gözünün qarşısında canlandıqca, bu duyğunu bütün varlığına hakim kəsiləcək qədər dərindən hiss edirdi.

Yaddaşı qayıdandan sonra Qaya vəziyyətin nə yerdə olduğunu anladı. Heç kəsə bildirmədən Armeni axtarmağa yollandı. Onun niyyəti artıq Qayaya bəlli idi. Yaddaşı silinmədən öncə Armenin ən böyük məqsədi sonuncu azərbaycanlıya qədər yer üzündən silmək və Böyük Ermənistanın yaradılmasında əlindən gələn yardımı etmək idi. Qaya başa düşürdü ki, hazırda bütün yenilməzlərin yaddaşları silinib. Buna baxmayaraq, Qayanın yaddaşı geri qayıdırdı. Deməli, digərlərinin yaddaşları da tezliklə bərpa olacaqdı. Qaya baş verənləri öyrəndikcə, dərindən sarsıldı. İndi vaxt itirmək olmazdı. Armeni tapmaq lazım idi. Əks təqdirdə, Azərbaycan xalqını qarşıda daha böyük faciələr gözləyirdi...

Qaya vaxt itirmədən yola çıxdı. Məqsəd öz xalqını xilas etmək, xəyanətkar Armeni dayandırmaq idi. Lakin buna müvəffəq ola bilmədi. Tezliklə Qayanın qarşısını kəsmək üçün silahlı dəstələr göndərildi. Qayanı çətinliklə

də olsa geri qaytardılar. Onun yaddaşı tamamilə silindi və Mirmıy şəhərindəki laboratoriyada yuxu kapsuluna qoyuldu. Ordunun yaradıcıları anlayırdılar ki, XX əsrdə dünya tamam fərqli bir inkişaf müstəvisinə qədəm qoyub. Fiziki müharibələr qəlibini dəyişərək fərqli üslublara bürünüb. Hələlik qarşıda insanları gözləyən yeni bir dünya müharibəsi yoxdur. Üstəlik, Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqı dağılmaq ərafəsində idi. Müxtəlif etnik müharibələr, qarşıdurmalar baş verə bilərdi. Siyasi oyunların fiziki müharibələri üstələdiyi dövrdə yenilməzləri yeni tapşırıqlara cəlb etmək əks effekt verə bilərdi. Digərləri də Qaya kimi öz kimliyini xatırlayıb mənsub olduğu xalqın xilas uğrunda vuruşmağa başlayar, yeni üsyanlar qalxar və yenilməzlərin qarşısını almaq mümkün olmazdı. Ona görə də yenilməzlər ordusunun digər üzvləri də vəzifələrini tamamladıqca, yuxu kapsullarına qoyulurdu. Qayadan bir neçə il sonra Armen də öz kapsuluna qoyulacaqdı. Qayanın artıq yaddaşı geri qayıtmışdı. Ona görə də o, qarşıdan gələn Qarabağ döyüşləri üçün ciddi maneə idi.

Almaz mədəninin dərinliklərində

Bakı, 2019-cu il

Azər Alpan böyük monitorun qarşısında dayanır, yarım dairə şəklində düzülmüş partaların arxasında əyləşən gənclər həvəslə onu dinləyirdilər. Dəvətsiz qonaq olan Bozqurd da ən arxa oturacaqlardan birində əyləşərək onun mühazirəsinə qulaq asırdı. Superqəhrəman Külək də Bozqurdun yanında idi.

– Türk etnosu dünya xalqlarının, dövlətlərinin tarixində misilsiz rol oynayır. Bəşər mədəniyyətinə türklərin təsiri danılmazdır. Türk xalqları dünya sivilizasiyalarına nəinki böyük təsir etmişlər, hətta onun formalaşma prosesinin ən fəal iştirakçıları olmuşlar. Məsələn, Qədim Roma imperiyası etrusk mədəniyyətinin üzərində qurulmuşdur. Roma

şəhərinin simvolunun dişi qurd olması da elə burada türk mədəniyyətinin dərin izlərinin olduğunu göstərir, – Azər Alpan böyük bir şövqlə danışırdı. Bozqurd maraqla onu dinləyirdi. Azər Alpan mənsub olduğu soy və kök barəsində böyük bir sevgilə danışıdıqca hər kəs maraqla dinləyir, onun öz kökünə olan bağlılığına heyranlıq duyurdu.

Bozqurd tələssə də, Azər Alpanın mühazirəsinə o qədər aludə olmuşdu ki, auditoriyadakı digər tələbələr kimi o da böyük bir şövqlə professoru qulaq verirdi. Bozqurd bütün varlığı ilə bağlandığı türk xalqlarının şücaəti və bacarıqları barəsində dinləməkdən heç vaxt yorulmazdı.

Zəng vuruldu. Tələbələr professorla sağollaşıb bir-bir auditoriyanı tərk etdilər. Bundan sonra Küləklə Bozqurd Azər babaya yaxınlaşıb salamladılar. Azər baba Küləyi gördüyünə çox sevindi. Qucaqlayıb görüşdülər. Ardınca şahzadənin yanındakı div görünüşlü adamı maraqla süzdü. Bozqurdun ən nəzərəçarpan özəllikləri qətiyyətli baxışları, çatılmış qaşları, nəzəri cəlb edəcək dərəcədə iri olması, qaba görünüşü idi.

– Sən də onlardansan! – Azər Alpan Bozqurdu görəndə kimi əminliklə dedi. O, qarşısındakı şəxsin adi insan olmadığını ilk baxışdan başa düşdü. Bozqurd bir daha anladı ki, doğru adamın yanına gəlib. Başını tərpədənək təsdiqlədi. Minilliklərin sınağından keçmiş, neçə-neçə diyarlar gəzmiş, insanların hər bir xislətinə yaxşı bələd olan Bozqurdu qarşıda yeni sınaqlar gözləyirdi. Həm insan, həm də qurd cildinə

bürünə bilən, fiziki cəhətdən həddən artıq güclü, qüvvətli olan Bozqurd kimi superqəhrəman üçün belə həmin sınaqlar ağılasıgmaz dərəcədə çətin olacaqdı.

Bozqurd Azər Alpanın evinə gəldi. Onlar burada keçmişdə baş verən önəmli hadisələrdən danışdılar. Azər Alpan əfsanəvi superqəhrəman Qaya haqqında bildiklərini Bozqurdla bölüşdü.

– Birlikdə çəkdiyiniz şəkllə baxmaq olar? – Bozqurd soruşdu.

– Əlbəttə, olar. O biri otaqda olmalıdır. Qoy gedim, gətirim, – Azər Alpan belə deyib otaqdan çıxdı və əlində ağ-qara şəkllə qayıtdı.

– Bax, budur, – o dedi. Bozqurd şəkllə diqqətlə baxdı. – Bu ucaboy oğlan Qayadır, – Azər Alpan ilk baxışdan ucaboyluluğu, enlikürəkliyi ilə onu dövrəyə alan adamlardan seçilən Qayanı göstərdi. – Onun sağındakı isə mənəm. Qalanlar da ekspedisiyanın digər üzvləridir – o əlavə etdi. Bozqurd diqqətlə şəkllə baxdı. Azər Alpan kifayət qədər ucaboy olsa da, Qayanın yanında cılız görünürdü. Qaya digərləri ilə müqayisədə çox əzələli və hündür idi. Artıq Bozqurdun heç bir şübhəsi qalmamışdı. Qayada nə isə bir qeyri-adilik olduğu aşkar idi.

– Onu daha sonra heç görmədiyiniz ki? – Bozqurd soruşdu.

– Təəssüf ki, yox. İllər sonra Qarabağ döyüşlərinə könüllü olaraq qatıldım. Uşaqlıqdan Vətənin müdafiəsi mənim ən ümdə əməlim olub. Qayanı da orada görməyə ümid edirdim,

lakın görə bilmədim. Onun necə bir döyüşçü və vətənpərvər olduğunu, həmvətənlərini xilas etmək naminə özünü dəfələrlə irəli atdığını bilirdim. Üstəlik, o, qarabağlı idi. Düşündüm ki, əgər Qaya Qarabağın müdafiəsinə gəlməyibsə, bunun bircə məntiqli izahı ola bilər. Yəqin ki, o ölüb, – Azər Alpan dedi. – Əgər sağdırsa, Qayanı axtarıb tapmalısan. Bəlkə də, onun yaddaşı pozulub, ya da çətin vəziyyətdədir, – o, sözünü yekunlaşdırdı. Bozqurd fikrə getdi. Daxilindəki səs ona deyirdi ki, Qaya hələ sağdır. Əgər elədirsə, qarşıdan gələn mübarizələrdə ona ehtiyac olacaqdı.

Azər Alpan növbəti il Altay dağlarına çıxacağı səfərə hazırlaşdı. Uzun müddətdir hazırlaşdığı bu səfərin onun təsəvvür etdiyindən də yaddaqalan olacağını hələ bilmirdi. Qaya ilə bağlı xatirələri isə yaddaşına əbədi həkk olunmuşdu. Bozqurdla tanış olandan sonra, o özlüyündə “Qaya əgər sağdırsa, onu ancaq Bozqurd xilas edə bilər”, – deyər düşündü.

Bozqurd Qayanı axtarmaq üçün yola çıxacaqdı. Yalnız Qaya qarşıdan gələn müharibədə kölgələrin qarşısını almağa kömək edə bilərdi. Bozqurd bilirdi ki, digər superqəhrəmanlar – Yel kürəsinin şahzadəsi Külək və Mirvari planetinin şahzadəsi İnci onları Şuşada gözləyəcəklər. Ona görə də bütün maneələri müvəffəqiyyətlə aşmaq lazım idi.

Mirny şəhəri, Rusiya Federasiyası, 2019-cu il

Bozqurd təhlükənin yaxınlaşmaqda olduğunu duyurdu. Azər Alpan demişdi ki, Qaya və onun kimi fəvqəlinsanlar

üzərində sınaqlar keçmiş SSRİ-nin Mirny şəhərində aparılır. Ona görə də məhz həmin şəhərə üz tutmağa qərar verdi. Dağları, dərələri, şəhərləri aşaraq gecə-gündüz dayanmadan irəlilədi. Soyuq insanın iliklərinə işləyirdi. Bozqurd isə gah insan, gah da canavar vücuduna bürünərək soyuğa, şaxtaya meydan oxuyur, Qayanı tapmaq ümidilə ac, susuz, dayanmadan qaçırdı. Qarşıdan gələn böyük mübarizələrdən Qayanın gücünə, cəsarətinə, yenilməzliyinə ehtiyac olacaqdı.

Mirny Sovet ittifaqının ən məxfi şəhərlərindən sayılırdı. İttifaqın almaz paytaxtı Mirnyda böyük bir almaz mədəni vardı. Bozqurd həmin almaz mədəni olan nəhəng quyuya gəlib çıxdı. Quyuya tərəf yaxınlaşdıqca, onun nəhəngliyi və dərinliyi adamı vahiməyə salırdı. Bozqurd üçün isə qorxu, vahimə kimi hisslər tamam yad idi. O, dİbsiz quyu kimi görünən mədənin dərinliklərinə doğru qaçdı. Mədənə xeyli yaxınlaşanda insan cildinə qayıtdı. Elə bu vaxt qaranlıqda bir neçə nəfər onun qabağını kəsdi. Hər tərəfdən Bozqurdu mühasirəyə aldılar. Mədən xüsusi təyinatlılar tərəfindən mühafizə olunurdu.

– Кто ты? Что тебе надо?¹ – Bozqurdla üzbəüz dayanan döyüşçü soruşdu. Üzlərinin böyük bir qismi və bütün bədənləri zirehlə örtülmüş xüsusi təyinatlılar Bozqurdun üstünə gəlirdi. Bozqurd başa düşdü ki, onları dəf etməmiş mədənə daxil ola bilməyəcək. Ona görə də cavab vermədən birbaşa hücum keçdi. Döyüşçüləri bir-bir dəf edərək zərərsizləşdirdi. Dəmir zirehlərdən birini parçalayıb içərisinə nəzər saldı. Adı insan idi. Döyüşçülərin sayı xeyli azalanda Bozqurd yenidən qurd cildinə qayıtdı. Yerdə qalanlar bunu görüb dəhşətə

¹ Sən kimsən? Nə lazımdır sənə?

qapıldılar. Daha Bozqurdun qarşısını kəsmədilər. Bozqurd döyüşçülərdən birinin silahını dişlərinin arasına alıb qaça-qaça mədənin dərinliklərinə doğru irəlilədi və ən dibə qədər endi. İnsan cildinə qayıdıb ətrafa nəzər saldı. Əvvəlcə heç bir qeyri-adilik hiss etmədi. Bir az sonra ayağının altında nə isə səs eşitdi. Əyilib baxanda sərt torpaq qatından başqa bir şey görmədi. Amma ayağının altından gələn səs dəmir səsinə oxşayırdı. Əyilib həmin yeri qazdı. Çox keçmədən əli soyuq dəmirə toxundu. Dəmirdən bir qapaq var idi. Bozqurd bir həmlə ilə qapağı qaldırıb kənara qoydu. Aşağıda ucsuz-bucaqsız qaranlığa doğru enən uzun bir nərdivan göründü. Tərəddüd etmədən aşağıya enməyə başladı. Hər yerə zülmət qaranlıq hakim idi. Xüsusi görmə qabiliyyəti belə vaxtlarda Bozqurdun karına gəlirdi. Qarşısında uzun bir dəhliz göründü. Bozqurdun gözü divardakı düymələrə sataşdı. Düymələrə basdı və işıq yandı. Hər tərəf bəyaz rəngdə və təmiz idi. Xəstəxanaya oxşayırdı. Dəhlizin sonunda qapı var idi. Bozqurd qapını açmağa çalışdı, amma alınmadı. O, nə edəcəyini düşünməyə başladı. Elə bu vaxt gözü qapının sağındakı balaca, sarı düyməyə sataşdı. Cəld düyməni basdı. Düymənin basılması ilə dəhlizin hərəkətə gəlməsi bir oldu. Dəhliz tərpənərək yer dəyişirdi. Xüsusi mexanizmə malik olan dəhliz sağa tərəf fırlanıb oradakı başqa bir dəhlizə bitişdi. Sonra isə qapı öz-özünə açıldı. Bozqurd yeni bir dəhlizə daxil oldu. Burada müxtəlif liftlər vardı. Liftlərdən birinin içərisinə girdi. Liftin içərisindəki hər bir mərtəbəni göstərən düymənin yanında xüsusi işarələr vardı. Bozqurd yanında insan şəkli olan düyməni basdı. O, insan şəklinin insanlar üzərində aparılan eksperimentlərə işarə olduğunu

yəqin edirdi. Lift sürətlə 7-ci mərtəbəyə doğru götürüldü. Adi liftlərdən fərqli olaraq əvvəlcə sağa hərəkət etdi, ardınca silkələndi və aşağıya düşməyə başladı. Nəhayət, 7-ci mərtəbəyə çatdı və qapılar açıldı. Bozqurdun qarşısında növbəti dəhliz uzandı. Dəhliz boyunca sağda və solda otaqlar sıralanmışdı. Bozqurd təsadüfi bir otağa yaxınlaşdı. Qapını açmaq istədi, amma alınmadı. Bunun üçün xüsusi bir kart və ya şifrə tələb olunurdu. Başqasına yaxınlaşdı. Burada da eyni tələb var idi. Yenə də ənənəvi üsullara əl atmalı olacaqdı. Bir anlıq dayandı, gücünü topladı, qapıya tərəf qaçıb özünü çırpdı. Dəmir qapı zədələnmədi. Bozqurd qəzəbləndi. Möhkəm yumruqlar, ayaq zərbələri ilə dayanmadan qapını döyəcləməyə başladı. Nəhayət, qapını qırıb açdı. Həmin andaca ağ rəngli, gözqamaşdıran işıqlar söndü. Bozqurd fikir vermədi. İçəriyə addım atmaq istədi. Elə bu vaxt qırmızı işıqlar yanıb-sönməyə və səs signalı eşidilməyə başladı. Bozqurd başa düşdü ki, səs signalı onun aşağıda olduğunu yuxarıdakı mühafizəçilərə çatdıracaq, tezliklə döyüşçülər buraya tökülüşəcəklər. Ona görə də bacardığı qədər cəld olmalıydı. O, içəri keçdi. Otaq balaca idi. Ortada üstü şüşəli, hər tərəfi bağlı bir çarpayı vardı. Bozqurd əyilib baxanda içəridə kiminsə yatdığını gördü. O bunun adi çarpayı yox, yuxu kapsulu olduğunu anladı. Bozqurd diqqətlə içərisində uzanan adama baxdı. Cavan və yekəpər bir adam idi və Azər Alpanın göstərdiyi şəkildəkinə oxşayırdı. Yanıb sönmən işıqlar Bozqurdun onun sifətini aydın görməsinə imkan verməsə də, o, kapsuldakı simanın Qayanınkı olduğunu yəqin edirdi. Ona görə də onu buradan necə çıxaracağını düşünməyə başladı. Kapsulun yanındakı düymələrdən bir neçəsini ard-

arda basdı. Kapsulun ağzı açıldı. Elə bu vaxt eşidilən səsküy Bozqurdun diqqətini yayındırdı. Ayaq səsləri getdikcə yaxınlaşırdı. Bozqurd izini itirmək üçün qırdığı qapını örtüdü. Döyüşçülərdən qorxmurdu. Sadəcə buraya nə məqsədlə gəldiyini kiminsə bilməyini istəmirdi.

Bozqurd kapsula tərəf qayıdanda içərisi boş idi. Təəccübləndi. İçərisindəki adam yoxa çıxmışdı. Bozqurd nə baş verdiyini anlamadı. Bozqurdun təsadüfən açdığı kapsulda yatan fəvqəldöyüşçü Qaya yox, Armen idi. Armen illər öncə kapsula qoyulmazdan əvvəl müqavimət göstərmiş, sonuncu cəhdlə Qayanın simasına bürünmüşdü. Ona görə də yuxu kapsulunda onun simasını görən Bozqurd onu Qaya zənn etmişdi. Armen Bozqurdun fikrinin yayınmasından istifadə edərək teleportasiya yolu ilə aradan çıxmışdı. O, kapsuldan yaxa qurtaran kimi yaddaşı qırıq-qırıq yerinə gəlməyə başladı. Bundan sonra o, dərhal kölgələrə mesaj ötürərək yekəpər bir fəvqəlqəhrəmanın Mirniy laboratoriyalarına gəldiyini bildirdi. Armen Bozqurdu tanımasa da, onun məhz Qayanı axtardığını başa düşmüşdü. Çünki Bozqurd kapsulun içərisində yatan şəxsin Qaya olduğunu zənn etdiyinə görə onu açıb Armeni azad eləmişdi. Bir sözlə, hiyləgərliyi bu dəfə də Armeni çətin vəziyyətdən xilas edə bilmişdi.

Səslər də getdikcə yaxınlaşırdı. Dəhlizdə xüsusi təyinatlılar silahlarını hücumu hazır halda saxlayaraq hər tərəfi yoxlayırdılar. Onlar bir-bir qapıları açıb Bozqurdu axtarırdılar. Bozqurd üzübüz otağın qapısının açıq olduğunu görüb oraya girdi. İçəridəki mühafizəçiləri hədələyərək Qayanın olduğu otağın yerini öyrənə bildi. Onlardan qapıları açmaq üçün lazım olan kartı da götürəndən sonra Qayanın

olduğu otağa getdi. İçəridə yatan şəxsi görən kimi tanıdı. Bu, Qaya idi. Eynilə Azər Alpanın göstərdiyi şəkildəki kimi gənc, əzələli və yaraşlıq görünürdü.

– Bura haradır? Mən kiməm? – Qaya uzun illərin yuxusunun təsirindən hələ tam ayılmamışdı. Zehmində bir-bir suallar peyda olurdu. Bozqurd onu uzun müddətdir davam edən yuxudan oyatmışdı. Qaya gözlərini azca aralayıb harada olduğunu xatırlamağa çalışırdı. Sonra qarşısındakı yekəpər, kor-kobud kişiye nəzər saldı. Gözlərini təzədən bağladı və alnını ovuşdurdu. Ardınca gözlənilməz bir sürətlə ayağa qalxıb döyüşə hazır vəziyyət aldı.

– Səni kim göndərib? – Qaya qətiyyətli bir tərzdə soruşdu.

– Tez ol! Getməliyik! – Bozqurd başa düşürdü ki, söhbət etməyə, nə isə aydınlaşdırmağa vaxt yoxdur. Qaya isə xüsusi təyinatlılardan, mədənin dərinliklərində olduqlarından xəbərsiz idi. Kimin dost, kimin düşmən olduğunu xatırlamırdı. Ona görə də özünümüdafiə instinkti ilə hərəkətə keçdi və Bozqurdun üzərinə atıldı. Bozqurd dalaşaraq vaxt itirmək istəmirdi, amma zərbələri cavabsız qoymaq da onun təbiətinə xas olan bir xüsusiyyət deyildi. Qaya ilə onun başa düşdüyü dildə danışmaq lazım idi. Bozqurdun zərbəsi ilə Qaya divara çırpıldı. Qaya özünü dərhal topladı və yenidən hücumu keçdi. Bozqurd qəzəblə onun üstünə şığıyıb yerə yıxdı.

– Gedək! – o dedi. Qaya isə Bozqurdun sözünə məhəl qoymadan onun sinəsinə sərt bir yumruq vurdu. Beləcə, Qaya ilə Bozqurd bir müddət mübarizə apardılar. Sonda başa düşdülər ki, heç kəs qalib gələ bilməyəcək. Nəfəslərini dərmək üçün dayandılar. Bozqurd bayaqdan kənara qoyduğu silahlardan birini götürüb Qayaya uzatdı.

– Bunu mənə verirsen ki sənin beynini dağıdım? – Qaya təəccüblə soruşdu.

– Verirəm ki, döyüşçülər sənin beynini dağıtmasın, – Bozqurd gülümsəyərək dedi. Qaya nə baş verdiyini anlamasa da, hirsle silahı götürdü. Hələ də zehində cavabsız suallar, bulanıq görüntülər vardı. Heç nə xatırlamırdı.

– Şuşaya gedirik! – Bozqurd Qayanın qolundan tutub dartaraq çıxışa tərəf yönəltdi. “Şuşa?” – Qayanın zehində daha bir sual parladı. – Şuşa... Şuşa... – o, dodağının altında mızıldadı. Bu ad ona tanış və bir qədər də doğma gəlirdi. Yaddaşının dərinliklərinə baş vurdu. Yenə də yadına sala bilmədi. O, Armenin xəyanətçılığını və planlarını öyrənəndən sonra baş verə biləcək faciələrin qarşısını almaq üçün yola çıxmışdı. Lakin məqsədinə nail ola bilmədən yuxu kapsuluna qoyulmuşdu. Yuxu kapsulunda nə qədər qaldığını bilmirdi. Qarabağ döyüşlərinin başlamasından 30 il keçdiyindən xəbərsiz idi.

Elə bu vaxt içəriyə xüsusi təyinatlılar daxil oldular. Bozqurd avtomat güllələrini onların üzərinə yağdırdı. Qaya da qeyri-iradi ona qoşuldu. Güllələr bitəndə yumruqlar işə düşdü. Silahını onlara tərəf yönəldən mühafizəçilərlə mübarizə apararkən, Qayanın daxilində yenə də mübarizə gedirdi. “Görəsən, əsl düşmən hansıdır? Silahlı döyüşçülər yoxsa bayaqdan onlara qarşı birlikdə döyüşdüyüm bu yekəpər?” – Qaya kimə güvənəcəyini bilmirdi.

Çox keçmədən mühafizəçiləri dəf edib dəhlizə çıxdılar. Burada da silahlılar vardı. Bozqurd onların üzərinə hücum etdi. Qayanın gözü isə açıq qapılardan birindən görünən yuxu kapsuluna sataşdı. Gözünün qarşısında qəribə, bulanıq

kadrlar canlandı. Kiminsə qışqırdığını eşidirdi. Anlaşılmaz, yarıqaranlıq görüntülər gözünün qarşısına gəldi. Qəribə bir dəmir aparata bağlanmış adam dəli kimi qışqırırdı. Bədəninə şprislərlə müxtəlif maddələr yeridirdilər. Deyəsən, sakitləşdirici idi. Çünki bundan sonra daha qışqırmadı. Kadrlar tam aydın deyildi, amma elə bil kimsə ona doğru silah tuşlamışdı. Qəfildən silahdan adama doğru atəş açıldı... Qaya zehində canlanan görüntülərdən səksənib özünə gəldi və otağa tərəf irəlilədi.

– Dayan! – Bozqurd Qayaya tərəf gələrək arxasınca qışqırırdı. Qaya isə dayanmaq istəmirdi. O, Bozqurdu kənara itələdi və yuxu kapsuluna yaxınlaşdı. Bozqurd mane olmaq üçün onun üstünə atıldı. Mühafizəçilər də otağa doluşdular. Yenidən mübarizə başladı. Bozqurdun başı mühafizəçilərə qarışmışdı. Birdən o, Qayanın kapsulu açmaq üzrə olduğunu gördü. Cəld yerdəki silahlardan birini götürdü və Qayanın irəliyə uzanan əlini nişan alıb atdı. Qaya ağrıdan dəli kimi bağırdı. Yaralı əlinə baxaraq dəli kimi qışqırdı. Elə bu vaxt əlinə girən güllənin yavaş-yavaş sıyrılib yerə düşdüyünü və əlindəki yara izinin qısa bir müddətdə sağaldığını gördü. Qaya heyrətdən donub qaldı. “Axı mən kiməm? Nəyə görə əlim öz-özünə sağaldı? Deməli, mənim bədənim gülləkeçirməzdir?” – o, düşünməyə başladı. Bozqurd bütün baş verənlərə təəccüb etmədən üstünə tökülüşən silahlı dəstə ilə mübarizəyə davam edirdi. “Deməli, o bunu öncədən bilirmiş. Yəqin, mənim kim olduğumu da bilir”, – Qaya ağılından keçirdi. Bundan sonra o, əlini kapsuldan çəkdi. Bəlkə də, tanımadığı bu insanı yuxudan oyatmaq təhlükəli ola bilərdi. Ona görə də döyüşçüləri yarıb qaçmağa başladı. Bozqurd da onun

ardınca götürüldü. Qarşılına çıxan mühafizəçiləri itələyib liftə, oradan digər dəhlizə və pilləkənlərə çatdılar. Əvvəlcə Qaya pilləkənləri qalxdı. O, Bozqurdu gözləmək istəmirdi. Onu tanımır, etibar etmirdi, həm də artıq Bozqurdu məğlub edə bilməyəcəyinin də fərqində idi. Lakin Bozqurd onu izləməyə davam edirdi. O, Qayanın ardınca yuxarıya çıxdı. Mədəndən üzüyuxarı sürətlə qalxmağa başladılar. Dərin quyudan çıxdılar. Burada yenidən xüsusi təyinatlılar onların qabağını kəsirdi. Onlarla mülki geyimlinin hücumuna məruz qaldılar. Lakin 30 ildir doyunca yatıb dincini almış Qaya olduqca enerjili idi. O, Bozqurdla birlikdə iki-iki, üç-üç döyüşçüləri haqlayır, asanlıqla onların öhdəsindən gəlirdi.

Qəfildən qulaqbatıran bir cingilti səsi onların işini yarımçıq qoydu. Səs o qədər güclü idi ki, hər kəs bir anda vahiməyə qapıldı. Qaya və Bozqurd da daxil olmaqla, hər kəs əlindəki silahı yerə atıb bərk-bərk qulaqlarını tutdu. Xüsusi təyinatlılar dəhşətli səsə tab gətirə bilmədilər. Çoxunun qulaqlarından qan gəlməyə başladı və yerlərindəcə keçindilər. Bəzilərinin hətta başları partladı. Qaya ilə Bozqurd öz fəvqəlgücləri sayəsində bu dözülməz səsə tab gətirə bildilər. Onlar əllərini qulaqlarından çəkmədən irəliləməyə cəhd etdilər. Elə bu vaxt böyük qar kütlələri onların üstünə axın etməyə başladı. Gözlənilməz çovğun onları öz ağuşuna aldı və arxaya, quyunun dibinə tolazladı. Qaya ilə Bozqurd ayağa qalxıb quyudan çıxmaq istəsələr də alınmadı. Qar bircə anın içərisində quyuya doldu. Superqəhrəmanlar da qar uçqununun altında qaldılar.

Qaya gözlərini aralayıb ona uzadılan içkini içdi. Ağzını büzsə də, gözlərini açmağa təqəti yox idi. Təzədən harada olduğundan xəbərsiz halda yuxuya getdi. Onu və Bozqurdu şamanın quyudan çıxardığından və öz çadırına gətirdiyindən xəbəri yox idi. Şaman xüsusi ayınlar icra edir, şəfalı içkilərlə Qaya və Bozqurdu ayağa qaldırmaq istəyirdi. Yakut şamanı şövqlə ayinini icra edərkən, Qaya dərin bir yuxuda idi.

Qaya kiminsə onu silkələdiyini hiss edib ayıldı. Gözlərini açdı. Bozqurd idi. Ayağa qalxıb əvvəlcə döyüşə hazır vəziyyət aldı, amma nədənsə fikrindən daşındı. Üzünü çevirib tamam başqa bir istiqamətə doğru irəliləməyə başladı. Bozqurd yenə də onu izləyirdi. “Şuşa... Şuşa...” – Qayanın zehmində indi yalnız bu ad səslənirdi. O, tezliklə atılacağı böyük mübarizələrdən xəbərsiz olsa da, daxilən hiss edirdi ki, heç nə asan olmayacaq. Lakin əvvəlcə öz kimliyini və məqsədlərini xatırlamalıdır. Daha Bozqurdla işi yox idi. O, başa düşürdü ki, kor-kobud görünüşlü bu yekəpər əbəs yerə onu yerin yeddi qat dərinliyindən çıxarmayıb. Uşaqlıq illərinin şirin xatirəsinə çevrilən, sonralar bədəninə yeridilən iynələrin təsiri ilə unuduğu bir səs xatirində canlandı – “Azər Alpanı tapmalısın” – Oğuz xan ona belə demişdi. Deməli, dayanmaq olmazdı. Vəziyyətin nə yerdə olduğunu, harada olduğunu öyrənmək, istiqaməti müəyyən etmək və vaxt itirmədən Şuşaya getmək lazım idi. Qətiyyətli addımlarla onu müşayiət edən və açıq-aydın Qayanın tarixçəsi barəsində məlumatlı olduğu görünən Bozqurd çatılmış qaşlarına,

qəzəbli baxışlarına, sıxılmış yumruqlarına rəğmən Qayaya getdikcə daha da doğma gəlməyə başlayırdı. Səmadan xüsusi bir ahənglə tökülən bir-birindən fərqli, bənzərsiz qar dənəcikləri Qaya və Bozqurdun üzərinə qonub digər dənəciklərə birləşir, qəhrəmanları ucsuz-bucaqsız bəyazlığın bir hissəsinə çevirirdi. İki fəvqəlqəhrəman onları gözləyən təhlükələrdən xəbərsiz halda bəyaz yorğanın – qarın üzərində sürətlə irəliləyirdilər.

Kölgələr

Qeyri-müəyyən zaman və məkan

Heçliyin ortasında, zaman və məkan anlayışlarından məhrum, zülmət bir yerdə siması görünməyən şəxslər toplaşmışdılar. Onlar bütün kainatın taleyini, keçmişini,

gələcəyini müəyyən edəcək məsələləri müzakirə edir, tarixin gedişatını öz xeyirlərinə dəyişməyə çalışırdılar. Qara libasları üzlərini və bədənlərini tamamilə gizlədir, onları zülmət qaranlığın bir parçasına çevirirdi. Onlar “bədən” və “sima”nın, ümumiyyətlə, “fiziki mövcudluq”un fikri əsas məqsədlərdən yayındırdığını düşünür və tamamilə qaranlığa qərq olmağa üstünlük verirdilər. Bəşər övladının öz ölümlü vücuduna və onun tələblərinə həddindən artıq diqqət ayırması kölgələrin adı insanlara yuxarıdan aşağı baxmasının əsas səbəblərindən biri idi. Onsuz da başlanğıcı və sonu bəlli olmayan, qavranılmayan kainatın bir küncündə doğulmuş balaca adamların nəyə görə gözəlliyə, gəncliyə, zövqlü geyimə, yeyib-içməyə, habelə digərlərinin bədən dili və davranışlarını analiz etməyə bu qədər çox vaxt itirdiklərini kölgələr başa düşə bilmirdilər. Əylənmək, kef çəkmək, insani hisslərə qul olmaq onlar tərəfindən yalnız istehza ilə qarşılanırdı. Onlar kainatın ən dərin və insanlar tərəfindən qavranılmaz olan məsələlərini həll etməyə çalışırdılar. Özlərini “kölgələr” adlandıran bu fəvqəlvarlıqlar sonsuzluq işarəsi şəklindəki bir masanın ətrafında əyləşmiş və baxışlarını ortadakı boşluğa tuşlamışdılar. Ortadakı boşluqda sürətlə müxtəlif kadrlar dəyişirdi. Holoqramdan ibarət olan bu görüntülər o qədər canlı idi ki, adi insan gözü onun real səhnə olduğunu düşünərdi. Həmin görüntülərdə Qaya ilə Bozqurd görünürdü. Mirniydan Şuşaya doğru yola çıxan iki fəvqəlqəhrəman sürətlə irəliləyirdi.

– **QAYANIN YADDAŞI QAYIDIR. KİMLİYİNİ XATIRLAYANDAN SONRA DAHA ONU HEÇ NƏ DAYANDIRA BİLMƏZ** – kölgələrdən biri öz fikrini

kollektivə ötürdü. Kölgələr kollektiv şüur vasitəsilə birbirləri ilə ünsiyyət qururdular. Onlar adi səsli nitqə ehtiyac duymurdular.

– **BİZ DAYANDIRACAĞIQ. DAYANDIRMALİYIQ!** – digər bir kölgə öz fikrini bildirdi.

– **ÇOX AZ İNSANDA BU DƏRƏCƏDƏ DƏRİNDƏN ÖZ TORPAĞIN A BAĞLILIĞI MÜŞAHİDƏ ETMƏK OLAR. MİLLƏTÇİLİK, VƏTƏNPƏRVƏRLİK ANLAYIŞLARI İNSANLAR TƏRƏFİNDƏN O QƏDƏR TƏHRİF OLUNUB Kİ, BİR ÇOX HALLARDA ONU ŞOVİNİZMƏ, NASİZMƏ, İRQÇİLİYƏ APARIB ÇIXARIBLAR. QAYA KİMİ İNSAN ÇOX AZDIR Kİ, DOĞULDUĞU TORPAQLARLA, MİLLİ MƏNSUBİYYƏTİ İLƏ ŞƏXSİYYƏTİ ARASINDAKI QIRILMAZ BAĞIN BU DƏRƏCƏDƏ FƏRQİNDƏ OLSUN. HƏR BİR BƏNİ-ADƏM DÜNYAYA GÖZ AÇDIĞI TORPAĞIN BİR PARÇASIDIR. BU MƏKAN ONUN VARLIĞININ VÜCUD TAPDIĞI DİYARDIR. DEMƏLİ, HƏMİN TORPAQ, YƏNİ VƏTƏN ÖZ ÖVLADLARI ÜZƏRİNDƏ HAQQ SAHİBİDİR. QAYANIN UŞAQLIQDAN BƏRİ ŞUŞA ÜÇÜN, AZƏRBAYCAN ÜÇÜN NƏ QƏDƏR MÜBARİZƏ APARDIĞINI BİLİRİK. ONUNLA VƏTƏN ARASINDA OLAN BAĞ VƏ SEVGİNİN TƏMƏLİ ÇOX MÖHKƏMDİR. ÜSTƏLİK, BİZİM QARŞIMIZDA QAYADAN DAHA CİDDİ BİR PROBLEM VAR – AZƏRBAYCAN ORDUSU. HEÇ BİR FÖVQƏLGÜCÜ OLMAYAN İNSANLARDAN İBARƏT BİR ORDUDA BU QƏDƏR QƏTİYYƏT, ÖZÜNƏİNAM, VƏTƏN**

SEVGİSİ, FƏDAKARLIQ HARDANDIR? HƏR HALDA, ORDUNUN QƏTİYYƏTİ İŞİMİZİ YUBADA BİLƏR. LAKİN İSTƏNİLƏN HALDA, HƏM QAYANIN, HƏM DƏ ORDUNUN QARŞISINI KƏSƏCƏYİK – digər kölgə öz fikrində dayandı.

– **RAZIYAM. YER KÜRƏSİ İNSANLARIN EVİDİR. LAKİN QARIŞQA KİMİ QAYNAŞAN ADAMLARIN ÇOX AZ BİR QİSMİ BU EVİN MƏHZ HANSI HİSSƏSİNİN ÖZ VARLIĞI İLƏ ƏLAQƏLİ OLDUĞUNUN FƏRQİNDƏDİR. “VƏTƏN” ANLAYIŞI “MƏKAN” ANLAYIŞI İLƏ EYİNİ MƏZMUN DAŞIMIR. ONUN DAHA DƏRİN, DOĞMA, SİRLİ, MÜQƏDDƏS ÇALARLARI VAR. AZƏRBAYCANDA İNSANLAR HƏMİN ÇALARLARIN FƏRQİNDƏDİR. BİZİM TARİX BOYU ETDİYİMİZ MÜDAXİLƏLƏR, MƏRUZ QALDIQLARI İTKİLƏR ONLARI SINDIRMAQ ƏVƏZİNƏ GÜCLƏNDİRİB. ONA GÖRƏ DƏ ORDUNUN QARŞISINI ALMAQ BİR AZ VAXT APARACAQ. QAYA İLƏ BAĞLI DA PLANIMIZ ÖZ BƏHRƏSİNİ VERƏCƏK. TORPAQDAN GƏLƏN VƏ SONDA ÇÜRÜYÜB YENİDƏN TORPAĞA QAYIDAN İNSANLAR HƏMİN TORPAQ QARŞISINDA MÜƏYYƏN ÖHDƏLİKLƏR DAŞIYIRLAR. QAYA BU BAXIMDAN ÇOX ÖZƏLDİR. KİMLİYİNƏ, MƏQSƏDLƏRİNƏ, ÖHDƏLİKLƏRİNƏ YAXŞI BƏLƏDİR. YARADILIŞINDAKI MƏQSƏDİ BELƏ DAXİLƏN DUYA BİLƏCƏK İNTUİSİYAYA MALİKDİR. LAKİN YENƏ DƏ BİZ ONA HANSISA BİR YOLLA MANE OLMALİYIQ. QAYANIN QARŞISINI ALMAQ-**

DA BİZƏ ONUN KEÇMİŞ DOSTU ARMEN KÖMƏK EDƏ BİLƏR, – başqa bir kölgə də müzakirəyə qoşuldu.

– **BOZQURD DA QAYIDIB. ONUN HADİSƏLƏRİN GEDİŞATINA TƏSİR ETMƏK CƏHDİNİN İŞİMİZİ YUBATMASINA İCAZƏ VERMƏK OLMAZ,** – əvvəlki kölgə bildirdi.

– **BOZQURD ƏSRLƏRDİR Kİ, İNSANLARDAN KÜSÜB YEL KÜRƏSİNƏ GETMİŞDİ. ONUN HƏLƏ ÖZÜNƏ GƏLMƏYİ VAXT APARACAQ,** – digər kölgə dedi.

– **NARAHAT OLMAYIN, MANE OLACAĞIQ. İNDİ BÜTÜN GÜCLƏRİMİZİ QARABAĞDA TOPLAMALIYIQ** – ikinci kölgə bildirdi – Hər halda, Qaya nə qədər vətənpərvər olsa da, bizim fəvqəlgüclərimiz qarşısında onun işi heç asan olmayacaq.

Görünməzlər

Rusiya, 2019-cu il

Qaya ilə Bozqurd dayanmadan Şuşaya doğru irəliləyirdilər. Mirnıydan bir qədər aralanandan sonra, nəhayət, Qaya daşı ətəyindən tökdü və Bozqurdla dil tapmağa qərar verdi. Bozqurd Azər Alpandan öyrəndiklərini və yuxu kapsulunda olduğu müddətdə Qarabağda baş verənləri qısaca Qayaya nəql etdi. Vəziyyətdən xəbərdar olan Qaya daha da hiddətləndi. Qəzəb hissi Vətənə duyduğu həsrətlə birləşərək dözülməz bir ağrı kimi ürəyinə sancıldı. Tezliklə yaralı Vətən sağalmalıydı. Duyğuların ağırlığı varlığına hakim kəsilə də, itirəcək bircə dəqiqə belə yox idi. Ona görə də əzabını ürəyinə basdırdı və sürətini artırdı. Vaxt itirmədən yaralı, parçalanmış, didilmiş Vətəni sağaltmaq, torpaqları qaytarmaq lazım idi. Qarşısını kəsən dağ, dərə, təbiətin ən çilgün, dözülməz sınaqları belə indi Şuşalı Qayanın qarşısında

önəmsiz idi. Vətənə gedən yolda dözülmən hər bir ağrı qələbə qazanandan sonra şirin xatirəyə çevriləcəkdi.

Dizə qədər çıxan qarda, göz-gözü görməyən çovğunda sürətlə irəliləyən Qaya və Bozqurd ətrafda ulaşan canavarları görüb dayandı. Canavarlar əvvəlcə dişlərini qıçayaraq onlara yaxınlaşmaq istəsələr də, Bozqurdu görüb ayaq saxladılar. Bozqurd insan cildində olsa da, onun əsl kimliyini hiss edib büzüşərək geri çəkildilər. Bununla da qarşılardakı fəvqəlvərlığa, ali canavara öz ehtiramlarını nümayiş etdirdilər.

Qəfildən qulaqbatıran cingilti səsi eşidildi. Qaya ilə Bozqurd qeyri-iradi qulaqlarını tutub yerə əyildilər. Bir az dayanıb özlərinə gəlməyə çalışdılar. Aşağı əyilib başlarını qarla bir məsafədə saxladılar ki, səsin şiddəti bir qədər azalsın. Sonra dizlərinə qədər çatan qarın içərisində özlərinə cığır aç-aça irəliləməyə başladılar. Canavarlar isə dəli kimi ora-bura qaçmağa başladılar. Çoxunun başı, bədəni partlayıb öldü. Bəyaz qarın üzərinə səpələnən al-qan onun məsum gözəlliyinə kölgə salır, Qaya ilə Bozqurdu isə daha da tələsməyə sövq edirdi. Səsdən isə qaçmaq, uzaqlaşmaq mümkün deyildi. Cingilti səsi kəskin bir nizə kimi onların qulaqlarını deşir, sanki ruhlarını oyub bədənlərindən çıxarmaq istəyirdi.

Qaya arxadan kiminsə ona toxunduğunu hiss etdi. Bozqurd olduğunu yəqin edərək geriyyə çevrildi. Heç kəs yox idi. Üzünü sağa çevirdi. Bozqurd ondan bir qədər aralıda dayanmışdı. Qayaya toxunması mümkün deyildi. Bundan sonra Qaya canavar leşlərinin qalıqlarının səpələndiyi qara diqqətlə nəzər yetirdi. Qarda çoxlu əcaib ayaq izləri olduğunu

gördü. Bu izlər indicə, o, aşağı əyilib qulaqlarını tutduğu müddət ərzində yaranmışdı. Həmin izlər insan ayağının izlərinə bənzəmirdi. Daha iri və fərqli, dairəvi bir quruluşda idi. Elə bu vaxt kimsə Qayanın boynunu sıxmağa başladı. Heç kəs görünmürdü, amma boynu hansısa bir qüvvə tərəfindən möhkəm sıxılırdı. Qaya əliylə yoxlayanda, doğrudan da, görünməz bir varlığın ondan bərk-bərk yapışdığını hiss etdi. Varlığın güclü əllərini və ona toxunan bədəninə hiss edir, amma heç nə görə bilmirdi. Bozqurda tərəf boylananda, təzə dostunun da öz-özünə qərribə hərəkətlər etdiyini gördü. İri yumruqları və təpiklərini boşluğa atırdı. Deməli, o da görünməyən bir varlıqla əlbəyaxa döyüşürdü.

– Görünməz döyüşçülər! – Bozqurd Qayaya tərəf qışqırdı. – Özünü qoru!

Qaya boynundan yapışan görünməzdən qurtulub onu kənara tulladı və dərhal da yenisinin hücumuna məruz qaldı. Onunla boğuşa-boğuşa, – Qara bax! Ayaq izləri qarda görünür, – deyərək Bozqurda tərəf bərkdən qışqırdı.

Qaya ilə Bozqurd xeyli müddət görünməzlərlə vuruşdular. Kənardan baxan olsaydı, öz-özünə dəli kimi hərəkətlər edən bu iki yekəpər kişinin əqli sağlamlığına şübhə edərdi. Lakin onlar indi insanlardan çox uzaqda, təbiətin bütün qəddarlığı ilə onların canına qəsd etmək istəyən əcaib varlıqlara dəstək olduğu bəmbəyaz bir ərazidə idilər. Lakin Şuşaya duyduğu dərin sevgi görünməzlərlə olan mübarizədə Qayaya güc verirdi. Bozqurd da Qayanın qorxusuzluğuna baxaraq daha da şövq duydu. Beləliklə, bir-bir görünməz döyüşçüləri sıradan çıxarıb tullayırdılar. Hər dəfə nəhəng görünməzlərdən birini uzağa tolazlayanda, onun yekəpər, qərribə quruluşlu bədəni

qarda nəhəng bir çuxur açırdı. Görünməzlikləri ilə özlərini kamuflyaj edən əcaib varlıqlar Qaya və Bozqurddan daha iri, ucaboy idilər. Elastik quruluşlu bədənləri onlara müxtəlif formada mübarizə aparmağa, rahatlıqla əyilib bükülməyə imkan verir, tamamilə səssiz olmaqları rəqibə istədikləri qədər yaxınlaşıb qəfildən hücumə keçmə şansı qazandırır. Bir sözlə, görünməzlərin üstünlükləri o qədər çox idi ki, onların qarşısında Qaya və Bozqurd kimi superqəhrəmanların belə vəziyyəti çətin idi. Bununla belə, qəhrəmanlarda qətiyyətlə ruh düşkünlüyü, inamsızlıq yox idi. Onlar tərəddüd etmədən görünməzlərin elastik bədənlərini rezin kimi büküb atırdılar. Görünməzlərin leşləri qarın üzərində canavarlardan qalan qan izlərinə bələndikcə, onların bədənlərinin quruluşları meydana çıxırdı. Qarşısındakı düşmənin vücudunun nəyə bənzədiyini görmək Qaya ilə Bozqurdun üstünlüyü ələ ala bilməsinə kömək etdi.

Nəhayət, görünməzlər azalmağa başladı. Bir qədər sonra isə daha heç bir hücum olmadı. Səs isə hələ də kəsilməmişdi.

Qaya və Bozqurd artıq səsə bir qədər alışmışdı. Səs onları daha əvvəlki qədər narahat etmirdi. Əlləri ilə qulaqlarını tutatuta irəliləməyə cəhd etdilər. Bu dəfə də qəfildən düşən zülmət qaranlıq onları çaşdırdı. Günün günorta vaxtında birdən birə hava zülmət qaranlığa büründü. Üstəlik, bu qaranlıq gecənin qaranlığına da bənzəmirdi. Ay və ulduzların işığından məhrum, insana harada olduğunu unutturacaq, göz-gözü seçməyən bir zülmət vardı. Qayanın ürəyi sıxıldı. Onsuz da uzun illəri dar bir kapsulun içində keçirmişdi. İndi də özünü bağlı bir qutuya qoyulmuş kimi hiss edirdi. Həyəcanla ətrafa boylandı. Heç nə görə bilmədi. Bozqurda səsləndi. Lakin

cingilti nəinki Bozqurdun, heç öz səsini belə eşitməyə imkan vermirdi. Əllərini irəliyə uzadaraq qaranlıqda yerində dövrə vurmağa, yavaş-yavaş addımlamağa çalışdı. Bozqurdu tapa bilsəydi, birtəhər birlikdə irəliləyərtilər. Amma heç kim yox idi. Birdən qaranlıqda düz qarşısında, bir neçə metr aralıda bir sima peyda oldu. Qaya gözlərini ovuşdurub diqqətlə baxdı. Gördüyü sima haradansa tanış gəlirdi. Kimsə lap yaxından tanıdığı bir şəxs olduğunu hiss edirdi, amma kim olduğunu yadına sala bilmirdi. Üzünə tərəf tuşlanmış kinayəli baxışlara, istehzalı gülüşə, kobud, qabarıq üz cizgilərinə bir də nəzər saldı. Doğrudur, bu simanı tanıyırdı. Özü də çox yaxından. Bəs əgər bu insan Qayanın yaxını idisə, nəyə görə ona belə, meydan oxuyurmuş kimi baxırdı?

Gözünün qarşısına qırıq-qırıq, bulanıq kadrılar gəlməyə başladı. Səfalı, sərin, yamyaşıl, cənnət kimi bir diyardadır. Bozqurdla danışıandan sonra bu diyarın Şuşa olduğunu xatırlamışdı. Balaca bir oğlanla oynayır. Yaxın dostdurlar. Növbəti kadrda isə həmin oğlanla güləşirlər və oğlan ona arxadan gözlənilməz hücum edir. Yenə kadr dəyişir. Bu dəfə, deyəsən, müharibədədir. Bayaqqı balaca oğlan yetkin kişiyyə çevrilib. Onu üz cizgilərindən və qəddar baxışlarından tanıyır. Həmin adam əlinə silah alıb düşmən əsgərlərini bir-bir yerə endirir. Sonra da onların cəsədlərinin başına oyun açır. Burunlarını, qulaqlarını kəsir. Üzündə isə eynilə qarşısında dayanan simadakı təbəssüm var. Həmin vəhşi, qəddar, insan həyatını heçə sayan, öz məni uğrunda bütün dünyanı qurban verməyə hazır olan, fəvqəlgüclərini yalnız şəxsi mənafeyi üçün istifadə edən vicdansız bir məxluqa məxsus idi bu gülüş... Nəhayət, qarşısındakı simanı tanıdı.

Bu, Armen idi. Qarabağa gəldiyi ilk gündən bəri ona qucaq açan insanlara paxıllıq edən, onu və ailəsini ən əziz adamı kimi qarşılayan azərbaycanlılara nifrət bəsləyən, qonaq olduğu torpaqları mənimsəməyə çalışan Armen. Qayanın uşaqlıq dostu, xəyanətkar, iblis xislətli Armen.

Qaya qaranlıqda dizə qədər çıxan qarı, ayağına ilişən daş-kəsəyi vecinə almadan sürətlə Armenə doğru qaçdı. Qəzəbdən gözlərinə qan gəldi. Zülmət qaranlıq olmasaydı, onun üzünün necə qəzəblə alışıb yandığını, qızardığını, gözlərindən az qala alov fışkırdığını görmək olardı. Armenə hücum edib yerə yıxdı və var gücü ilə yumruqlamağa, zərbələr endirməyə başladı. Lakin qarşı tərəf də güclü idi. Onunla bacarmaq Qayaya belə çətin gəldi. Üstəlik, Armenin döyüş üslubu, istifadə etdiyi fəndlər dəyişmişdi. Bu tərz Qayaya başqa bir nəfəri – Bozqurdu xatırlatdı. “Görəsən, Bozqurd hara yoxa çıxdı?” – deyə ağından keçirdi. Elə bu vaxt Qaya hücum etdiyi Armenin sifətinin dəyişdiyini gördü. Başını silkələdi, gözlərini cəld yumub açdı. Bu ki Bozqurddur! Sən demə, bayaqdan döyüşdüüyü Armen yox, Bozqurd imiş. Cəld kənara çəkildi. Bozqurd ayağa qalxıb nə isə qışqırdı, amma cingiltidən onun səsini eşitmək mümkün deyildi. Sonra Bozqurdun üzünü yenidən qaranlığa qarışdı. Qəhrəmanlar çarəsiz halda qaranlığın çəkilməsini gözlədilər. Qaranlıq isə çəkilmək bilmirdi. Qaya ilə Bozqurd bu dəfə bir-birilərinə söykənərək irəliləməyə cəhd etdilər. Lakin qarşılarını nə isə kəsirdi. Əlləri ilə qabaqlarını kəsən naməlum divarı yoxladılar. Hamar dəri, iri bədən, nəfəsinin belə səsi gəlməyən bu canlı onlara artıq tanış idi. Qarşılarını kəsən bayaqkı görünməzlərdən biri idi.

İstiqamətlərini dəyişdirdilər. Sağa, sola, irəliyə, geriyyə... Heç yerə yol yox idi. Görünməz döyüşçülər onları dövrəyə alıb qarşılarını kəsmişdilər. Nə hücum edir, nə də dairədən kənara çıxmaqlarına izin verirdilər. Qaya görünməzlərdən birinə hücum etdi, lakin cavab zərbəsi ilə yerə yıxıldı. Görünməzlər sayca çox idi. Üstəlik, qaranlıq və cingilti onların xeyrinə idi. Ona görə də Qaya və Bozqurd indi heç cür onlara qalib gələ bilməzdi. Qaranlığın və mühasirənin çəkilməsini gözləməkdən başqa heç bir yol görünmürdü.

Uzunmüddətli yuxudan oyanan Qaya fiziki fəallığını, gücünü qısa müddətdə bərpa etmişdi. Lakin yaddaşı hələ də tam geri qayıtmamışdı. Bununla belə, görünməz döyüşçülər, ölümçül cingilti səsi, günün ortasında qəfildən düşən qaranlıq anlayışları ona hələ ki tamam yad idi. Qaya ilə Bozqurd qarlı örtülü bir yamacda hücumu hazır vəziyyətdə, tərpənmədən dayanmışdı. Görünməzlərdən ibarət dairəvi divar onların qarşısını kəsir, getməklərinə mane olmaq istəyirdi. Kənarda kimsə olsaydı, günün günorta vaxtında ayaq üstündə hücumu hazır vəziyyət almış, boşluğa zillənmiş bu iki yekəpər adamı görüb qorxuya düşərdi. Qaranlıq yalnız görünməzlərin yaratdığı dairənin içərisindəkilər üçün keçərlidir. Onun xaricində hər yerdə gündüz idi. Qaranlıq, şaxtalı, solğun bir qış günü idi. Darısqal bir dairənin içərisində həbs olunmuş Qayanın qəzəbdən az qala bağı çatlayırdı.

Cingilti səsi daha da gücləndi. Qaya ilə Bozqurd dizləri üstə yığılıb qulaqlarını bərk-bərk sıxdılar. Səs dözülməz idi. Qayaya elə gəldi ki, indicə bayaqkı canavarlar kimi qulaqlarından qan fışqıracaq. Lakin fəvqəlvərlilik olmaqları Qaya ilə Bozqurdu xilas etdi. Səs onları öldürə bilmirdi. Buna

baxmayaraq, hər ikisi huşunu itirib yığıldı. Addımları ilə qarın içərisində açdıqları yolda huşsuz vəziyyətdə uzandılar.

Şaxta daha da artdı, ardınca qarlar əridi, baharın ilk çiçəkləri açıldı, yayın parlaq günləri, ardınca payız küləyi bir-birini əvəzlədi. Fəsilər sürətlə keçib gedir, Qaya ilə Bozqurd isə cingilti sədaları altında, zülmət qaranlıqda görünməz keşikçilər tərəfindən mühasirəyə alınmış vəziyyətdə yatırdılar. Kölgələr tərəfindən göndərilən döyüşçülərin məqsədi onların Şuşaya getməklərinin qarşısını almaq idi. Cingilti kölgələrin xəbərçisi, qaranlıq isə onların istifadə etdiyi üsullardan biri idi.

İllərlə yuxu kapsulunda əsir olmuş Qaya yenə dərin yuxuda idi. Gördüyü şirin yuxunun təsirlə çöhrəsində təbəssüm yarandı. Yuxuda Şuşanı görürdü. Dağlarının başı dumanlı, çənli, xarıbülləllərin çəmənlikdən göz qırpdığı, yamyaşıl Cıdır düzünü, uşaqlığının ən unudulmaz günlərini keçirdiyi Şuşa Qalasını, qalanın üzərində iri, qırmızı rəngdə latın hərfləri ilə yazılmış “Şuşa” sözünü, ətrafda qaçısan balaca uşaqları görürdü. İnsanlar xoşbəxt, şad-xürrəm görünür, hər kəs deyib-gülürdü. Azər Alpanı görürdü. Gənc arxeoloqlara böyük bir sevinclə başçılıq edən yaşlı professorun sevincdən üzü gülürdü. Şəhər sonsuz bir sevgiyə bürünmüşdü. Neçə-neçə ağırlara sinə gərmiş, öz övladlarından – sakirlərindən uzun müddət ayrı qalmış Şuşa, nəhayət ki, kərdərli ab-havadan sıyrılmışdı. Sanki şəhər də insanlar kimi gülümsəyirdi. Dağların başındakı qarı əridən yazın ilk Günəşi ilə göstərirdi öz təbəssümünü Şuşa. Qoynunda yenidən öz yuvasına qayıtmış, xoşbəxtliyin zirvəsində olan azərbaycanlıların simasına qondurduğu sevinc gülüşləri ilə

göstərirdi təbəssümünü Şuşa. İlhq küləyin təsirlə sağa-sola yellənərək rəqs edən, bənövşəyi libaslı, nazlı qıza bənzəyən xarıbülləllərin timsalında nümayiş etdirirdi öz təbəssümünü Şuşa. Dağıdılmış tikililər bərpa olunmuş, illərlə Vətənə həsrət qalan şuşalılar yeni evlərində məskunlaşmışdılar. Şuşa onu qaytarmaq üçün canından keçən şəhidlərin ruhundan güc alaraq məğrur bir təbəssümlə bütün dünyaya şəfəq saçırdı... “Nəinki indiki, hətta gələcək nəsillər də səni gözləyir. Əsrlər sonra yaşayacaq insanların taleyi belə sənə bağlıdır” – Oğuz xanın əsrlər öncədən süzülüb gələn səsi yuxusunun ən şirin yerində eşidildi. “Nə olursa olsun, kimliyini unutma. Sən Şuşalı Qayasan. Bunu unutma!” – uşaqlıq illərindən daha bir doğma səs – müəllimi Molla Pənah Vaqifin sözləri yenidən zəhnini işıqlandırdı. Qəfildən ətrafdakı rənglər qeybə çəkildi. Hər yer qaranlığa qərq oldu. Zülmət qaranlıqda nifrət dolu baxışlarını ona tərəf tuşlamış bir sima gördü. Bu, Armen idi. Qayanın daxilindəki nifrət od kimi püskürməyə başladı. Onun aylardır dərin yuxuda olan vücudu belə tərpənməyə, olduğu yerdə çabalamağa, gözləri sıxılmağa başladı.

Gördüyü yuxunun təsirlə Qayaya qəfil bir güc gəldi. Gözlərini əvvəlcə sıxdı, sonra azca araladı və açaraq ətrafa boylandı. Qaranlıq və cingilti yoxa çıxmışdı. Bozqurd isə hərəkətsiz halda onun yanında uzanmışdı. Belini dikəldib bir daha ətrafa nəzər yetirdi. Hava çox soyuq olsa da, qarlar ərimişdi. “Görəsən, nə qədər yatmışam?” deyə ağılından keçirdi. Əlini Bozqurda tərəf uzatdı. Çiyindən yapışdı silkələdi. “Bozqurd, Bozqurd, oyan!” – onu oyatmağa çalışdı. Bozqurd tərpənmirdi. Bir daha cəhd etdi, amma xeyri yox idi. Çevrilib ikiəlli Bozqurdu silkələməyə başladı. Yenə

də tərpeşiş yox idi. Sonda dözə bilməyib çiyinə möhkəm bir yumruq ilişirdi. Bozqurd vəhşi heyvan kimi dişlərini qıçayaraq yerindən dik atıldı və Qayanın boğazından yapışdı. Gözlərini açıb qarşısındakının Qaya olduğunu görəndə dayandı və əllərini aşağıya endirdi.

– Gedək! Şuşa bizi gözləyir! – Qaya dedi.

Bozqurd da vaxt itirmədən ayağa qalxdı. Bir neçə addım irəliləmişdilər ki, qarşılarını kəsən görünməz qüvvələrinin fərqi vardı. Qaranlıq və cingilti səsi kəsilsə də, görünməz döyüşçülərin mühasirəsi hələ də davam edirmiş. Qaya və Bozqurd bir anlıq çevrilib bir-birilərinə baxdılar. İkisinin də baxışlarında qətiyyət, özünəəminlik aydın sezilirdi. Bu baxışla sanki eyni fikirdə olduqlarına əmin olmaq istəyirdilər. Sonra isə eyni anda hərəsi bir istiqamətə hücum etdi və onları uzun müddətdir mühasirədə saxlayan görünməz döyüşçüləri yerə yıxdılar. Dayanmadan, bütün gücləri ilə zərbələr endirərək görünməzlərə bir-bir qalib gəlməyə başladılar. Doğrudur, düşməni görə bilməmək onlar üçün mübarizəni xeyli çətinləşdirirdi. Lakin artıq görünməzlərin bədən quruluşuna, döyüş üslublarına, fəndlərinə, qollarının uzunluğuna az-çox bələd idilər. Ona görə də görünməzlərin öhdəsindən gələ bildilər. Beləliklə, onları bir-bir dəf edərək, xilas oldular. Sonra isə Şuşaya doğru çıxdıqları yola davam etdilər.

Pandemiya

Qeyri-müəyyən məkan və zaman

Kölgələr Azərbaycanın regionda getdikcə güclənməsindən narahatlıq keçirirdilər. Azərbaycanın torpaqlarını işğaldan azad etmək barəsindəki qətiyyəti onları təşvişə salırdı. Onlar bunu qətiyyənlə istəmirdilər.

– **DÜNYA İCTİMAİYYƏTİNİN BAŞINI QATMAQ LAZIMDIR. MÜHARİBƏ BAŞLAYANDA AZƏRBAYCAN DÜNYANIN DIQQƏT MƏRKƏZİNDƏ OLMASIN,** – kölgələrdən biri fikrini kollektiv şüur vasitəsilə çatdırdı.

– **DOĞRUDUR. BUNUN QARŞISINI ALMAQ LAZIMDIR. BÜTÜN PLANETİ YENİ BİR PANDEMİYAYA DÜÇAR EDƏ BİLƏRİK. ÖLÜMCÜL, QORXUNC BİR XƏSTƏLİK İŞİMİZƏ YARAYA Bİ-**

LƏR. BELƏLİKLƏ, HƏR KƏSİN BAŞI ÖZÜNƏ QARIŞACAQ. DÜNYA İCTİMAİYYƏTİNİN FİKRİ MƏTLƏBDƏN YAYINACAQ, – digər bir kölgə təklifini verdi.

Kölgələr Yer kürəsinə minlərlə insanın həyatına son qoyacaq dəhşətli bir infeksiya yaydılar. Xəstəlik qısa müddətdə planetin hər bir nöqtəsinə yayıldı. İnsanlar sağ qalmaq uğrunda mübarizəyə başladılar. Görünməyən virus bir-bir zəifləri öldürür, güclüləri zəiflədirdi. İnsan vücudu kölgələrin göndərdiyi bu infeksiya qarşısında çarəsiz qalmışdı. Qısa müddətdə bütün dünyada pandemiya elan olundu. Ölümün getdikcə adiləşdiyi, qorxunun gündəlik həyatının bir parçasına çevrildiyi bir dünyada artıq hər kəsi yalnız sabaha sağ çıxmaq maraqlandırır. Kölgələr istədiklərinə nail oldular.

Qarşıda Azərbaycanı çox böyük sınaqlar gözləyirdi. O öz haqq mübarizəsində böyük çətinliklərlə üzləşəcəkdi. Kölgələrin oynadığı bütün oyunlara rəğmən Azərbaycan dövləti, ordusu və xalqı vahid bir yumruq kimi birləşərək öz məqsədinə doğru inamla irəliləyəcəkdi.

44 gün

Azərbaycan, 2020-ci il, 27 sentyabr

Kölgələrin yaratdığı maneələrdən sıyrılan Qaya ilə Bozqurd, nəhayət, Şuşaya doğru yollarına davam edirdilər. Azərbaycan ərazisinə daxil oldular. Qaya doğma Vətənə çatanda dərinə köks ötürdü. “Vətənin ətri də bir başqadır” – deyə düşündü. Tezliklə Şuşanı da görəcəyinə daxilən əmin idi. Qaya həmvətənlərindən birinə yaxınlaşıb hansı ayda olduqlarını soruşdu.

– Sentyabr ayıdır, – gənc oğlan təəccüblə cavab verdi.

– Axı biz yuxuya gedəndə dekabr idi... – Bozqurd öz-özünə mızıldadı. – Neçənci ildir? – bu dəfə o, gənc oğlandan soruşdu.

– 2020-ci ildir, – oğlan daha da təəccüblənmişdi. Qarşısında hansı zamanda olduğunu bilməyən iki yekəpər döyüşçü geyimli şəxs dayanmışdı.

Qayanın təəccübdən gözləri bərəldi. Son dəfə mübarizəyə atılarda 1989-cu ilin sonları idi. İndi isə 2020-ci il idi. Bozqurd da təəccüblənmişdi. Kölgələrin gücünə çox yaxşı bələd idi. Bununla belə, yaxşı xatırlayırdı ki, Qaya ilə birlikdə Şuşaya doğru yola çıxanda 2019-cu ilin axırları idi. Aradan keçən bu müddəti kölgələrin göndərdiyi cingilti və görünməzlər sayəsində yataraq keçirmişdilər. Bu, heç də yaxşı bir xəbər deyildi.

Qaya oğlana təşəkkür etdi. Vaxt itirmədən Qarabağa doğru yola çıxdılar. Yol boyu Qaya vətən torpağının hər qarışına, hər daşına, dağına, çiçəyinə sonsuz bir heyranlıqla baxır, qarşılaşdığı azərbaycanlıların daxili zənginliyinə heyran olurdu. Onun uşaqlıq illərindən, Pənahəli xanın hakimiyyətdə olduğu dövrdən bu günə kimi Azərbaycan xalqı öz daxili keyfiyyətlərini itirməmiş, əksinə, daha da zənginləşmişdi. İnsanlar yenə də mehriban, yardımsevər, qonaqpərvər, təmizürəkli, saf, zəhmətkeş, çalışqan idi. Yenilməzlər ordusuna qatılardan sonra dünyanın bir çox yerlərində vuruşmuşdu. Müxtəlif xalqlarla çiyin-çiyinə döyüşmüş, müharibə tarixinin ən qanlı səhifələrinin birbaşa iştirakçısı olmuşdu. Bu təcrübələr sayəsində o, insan təbiətinin bütün gözəlliyinə, eyni zamanda çirkabına şahidlik etmişdi. Həyat ona cürbəcür xalqları, şəxsiyyətləri, torpaqları fərqli əsrlərdə görməyi qismət etmişdi. Lakin kəşf etdiyi yeni diyarlar ona Vətəni daha da çox sevdirdir, kimliyini, yaradılış məqsədini daha dərindən duyurdu.

Ermənilərin işğalı altında olan ərazilərə yaxınlaşdıqca, Qaya daha da ürəklənir, daxilindəki güc vulkan kimi fişqırırdı. Səngərdə, vətənin keşiyində duran əsgərlər Bozqurdla Qayanı görüb daha da ürəkləndilər. Bozqurd ucadan uladı. Onun vahiməli səşindən yer-göy titrədi. Səngərdə Vətənin keşiyində duran Azərbaycan oğulları yanlarından ildırım sürətilə ötən nəhəng Bozqurdu görüb daha da ürəkləndilər. Boz rəngli, qətiyyətlə məqsədinə doğru qaçan canavar onları qətiyyənlə qorxutmadı.

Onların gəlişi mərd, cəsarətli Azərbaycan oğullarının ürəklərinə ümid toxumları səpdi. Həmin gün Ermənistan Silahlı Qüvvələri səhər saatlarında bir neçə rayonu iriçaplı silahlar, minaatanlar və müxtəlif çaplı artilleriya qurğuları vasitəsilə intentiv atəşə tutmuşdular. Qaya Bozqurdla birlikdə gözünü belə qırpmadan düşmənin üstünə getdi. Qarşı tərəfdəki əsgərlər onları görüb qorxudan vahiməyə düşdülər. Bozqurd canavara çevrilib onların üzərinə atıldı. Qaya isə üzərinə atılan güllələri vecinə almadan irəliləyir, güllələr isə onun daşa çevrilmiş bədəninə dəyib yerə tökülürdü. Qarşı tərəf başa düşdü ki, əllərindəki silah karlarına gəlməyəcək. Ona görə də silahlarını qoyub qaçdılar. Qaya və Bozqurdun onlarla döyüşməsinə ehtiyac olmadı. Bozqurd və Qaya işğal altında olan Füzuli ərazisinə daxil oldular. Qaya çevrilib geriye baxdı. Ürəyi Vətən eşqi ilə döyünən cavanlar ağlasığmaz bir şövqlə düşmənin üzərinə irəliləyirdi. Azərbaycan tərəfi güclü ordunun, raket-artilleriya qoşunlarının, cəbhə aviasiyası və pilotsuz uçuş aparatlarının dəstəyi ilə Ermənistan tərəfi üzərində üstünlüyü ələ almışdı. İgid oğullar Qayanın köməyinə ehtiyac qalmadan

düşməni dəf edirdilər. Bunu görən Qaya daha da fərəhləndi. Öz vəzifəsini xatırladı. Bozqurdla birlikdə Şuşaya yollandı. Onların Şuşaya doğru irəlilədikləri həmin gün 44 gün davam edəcək Vətən müharibəsinin başladığı tarix kimi yaddaşlara əbədi həkk olunacaqdı...

27 sentyabr tarixində işğaldan azad edilən ərazilər:

Füzuli rayonunun Qaraxanbəyli, Qərvənd, Kənd Horadiz, Yuxarı Əbdürrəhmanlı kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı, Nüzgar kəndləri;

Ağdərə və Murovdağ istiqamətlərində yüksəkliklər.

Kölgələr yenə də qlobal məsələlərin həlli üçün əsrarəngiz məkanlarında toplaşmışdılar. Kamilliklərini özlərinin ən böyük fəvqəlgücü hesab edən bu qeyri-adi varlıqlar dayanmadan planlar qurur, planetlərin gedişatına, taleyinə təsir etməyə çalışırdılar. Bu dəfə onlar hüzurlarına yeni bir nəfəri dəvət etmişdilər. Gözlədikləri şəxs tezliklə gəlib çıxdı. Ehtiramla kölgələrin qarşısında baş əydi və gülümsəyərək salamladı. O, kölgələrin hüzurunda əvvəllər də iştirak etmişdi. Buna baxmayaraq, bilmirdi ki, onlar insanlarda təbəsümü heç sevmirlər. Kölgələr, ümumiyyətlə, üz cizgilərinin görünməsini zəifliyin nümayişi hesab edirdilər. Çünki üz cizgiləri, xüsusilə də gözlər istənilən varlığın daxili aləmini, duyğularını, emosiyalarını, ən ibtidai instinktlərini belə açıq aşkar göstərir. Bir sözlə, üz cizgiləri mənsub olduğu varlığı

düşmən və cəmiyyət qarşısında zəiflədir, müdafiəsiz hala salır.

Kölgələr qarşılarında dayanan adamı nəzərdən keçirəndən sonra kollektiv şüur vasitəsilə ona öz tapşırıqlarını verdilər: **“NƏYİN BAHASINA OLURSA OLSUN, AZƏRBAYCAN ORDUSUNUN ŞUŞANI ALMASINA İZİN VERMƏ!”**

Həyatı boyu böyük müharibələrdə iştirak etmiş, dünyanın bir çox yerində olmuş şəxs isə kölgələrin əmrlərini özü üçün ən önəmli tapşırıq kimi qəbul etdi. Bu tapşırığı zövqlə yerinə yetirəcəkdi. Başı ilə razılığını bildirəndən sonra kölgələrin əmr etdiyi kimi Qarabağa yollandı.

O gedəndən sonra kölgələrdən biri fikrini kollektivə ötürdü:

– **ARMEN BU TAPŞIRIĞIN ÖHDƏSİNDƏN GƏLƏCƏK. ONDAN YAXŞI BU İŞİ GÖRƏN OLMAZ.**

– **MƏSƏLƏ ARMEN DEYİL. O, YUXU KAPSULUNDAN ÖZ HIYLƏGƏRLİYİ SAYƏSİNDƏ QAÇMAĞI BACARDI. SONRA DA BİZƏ XƏBƏR VERMƏKLƏ, ÖZ SƏDAQƏTİNİ NÜMAYİŞ ETDİRDİ. ÜSTƏLİK, QAYAYA ARMENİN XƏYANƏTİNDƏN BÖYÜK ZƏR-BƏ OLA BİLMƏZ. BU, ONU MƏNƏVİ CƏHƏTDƏN SINDIRACAQ. LAKİN MƏSƏLƏ BURASINDADIR Kİ, BU GÜNƏ QƏDƏR YÜZLƏRLƏ ZAMAN ZOLAĞINA NƏZƏR SALMIŞIQ, ONLARLA MÜMKÜN GEDİŞATI GÖRMÜŞÜK. HƏR BİRİNDƏ AZƏRBAYCAN QALIB GƏLİR. AZƏRBAYCANIN HAZIRLIĞI BİZİM MANEVR İMKANLARIMIZI MƏHDUDLAŞDIRIR. İLLƏRDİR Kİ, AZƏRBAYCAN YARANA BİLƏCƏK**

BÜTÜN MÜMKÜN VARIANTLARI NƏZƏRDƏN KEÇİRİB, BÜTÜN TƏHLÜKƏLƏRİN, POTENSİAL TƏHDİDLƏRİN QARŞISINI ALIB – ikinci kölgə cavab verdi.

– **NARAHAT OLMAYIN, MÜVƏFFƏQ OLACAĞIQ. 90-cı İLLƏRDƏ REGIONDA İSTƏDİYİMİZİ NƏCƏ ƏLDƏ ETDİKSƏ, BU DƏFƏ DƏ ALINDIRACAĞIQ. BİZ Kİ TARİXİN GEDİŞATINI DƏYİŞMƏYƏ QADİRİK!** – üçüncü kölgə bütöv kollektivə öz fikirlərini ötürdü.

Vətən müharibəsi

Qarabağ, 2020-ci il

27 sentyabrda Azərbaycan ordusu Qarabağda əks-hücum əməliyyatına başladı. Elə həmin gündən başlayaraq qəhrəman əsgərlər və hərbiçilər işğal altında olan torpaqları qarış-qarış qanlarıyla, canlarıyla almağa başladılar. Beləliklə, XXI əsrin ən böyük tarixi hadisələrindən biri – azərbaycanlıların haqq savaşı, Vətən müharibəsi başladı. Orduda böyük bir ruh yüksəkliyi vardı. Oğurluqdan bezməyən, işğal etdiyi ərazilərlər belə doymayan tamahkar düşmən artıq onları təngə gətirmişdi. Hər bir əsgər inanılmaz bir şövqlə döyüşür, mübarizə aparırdı. Axı onlar torpağın, Vətənin müqəddəs sayıldığı, ana qədər əziz tutulduğu, elə buna görə də “ana Vətən” deyilən diyarlarda böyümüşdülər. Əksəriyyəti Qarabağı heç görməmişdi, amma analarının danışdığı nağıllardan, rəvayətlərdən hər zaman düşmən əsarətində olan Vətən torpağının “imdad” səsini duymuş,

xəyallarında hər gün Qarabağı canlandıraraq böyüyüb boya-başa çatmışdılar. Azərbaycanlı gənclər zəngin tarixi, mədəniyyəti, təbiəti ilə dünyaya səs salan “nağıllar diyarı” Qarabağa hələ körpəlikdən sevgi bəsləyir, bu sevgidən güc alaraq böyüyürdülər. Qaya ilə Bozqurd ordunun gücünə, Vətən sevgisinə heyran qaldılar. Onlar başa düşdülər ki, ordunun qarşısında heç kəs dayana bilməyəcək.

Ordu müxtəlif istiqamətlərdən hücumları dəf edirdi. Müharibənin ilk günlərində Qaya ilə Bozqurd Öztürk adlı çox maraqlı bir şəxslə tanış oldular. Döyüşlər zamanı bir qrup əsgər mühasirəyə düşmüşdü. Qaya ilə Bozqurd da onlarla eyni ərazidə idi. Əsgərlər mövcud vəziyyətlə barışmayaraq mübarizəyə davam etmək niyyətində idilər. Lakin buna ehtiyac qalmadı. Öztürk həmin ərazidən xeyli uzaq bir məsafədə olmasına rəğmən koordinatları dərhal müəyyən etdi. Sonra isə pilotsuz uçan aparatlar vasitəsilə əsgərləri mühasirədən çıxardı, düşmənin texnikası isə darmadağın edildi. Hər kəs sağ-salamat geri qayıtdı. Bundan sonra Qaya və Bozqurd Öztürkü yaxından tanımağa, onun fəvqəlbəqarıqlarına bələd olmağa başladı.

Öztürk zəhin gücü vasitəsilə texnikanı idarə edən bir superqəhrəman idi. O, pilotsuz uçan aparatlar vasitəsilə döyüşlər zamanı orduya dəstək olurdu. Onun texnologiyanı idarə etmək bacarığı ordunun gücünə daha da güc qatırdı. Öztürkü tanıyandan sonra Qaya daha da ürəkləndi. Qələbə yaxın idi.

Şuşaya doğru irəliləyərkən Qaya hərdənbir arxadan səslər eşidir, çevrilib baxırdı. Söhbət atışma səslərindən, döyüşən əsgərlərdən getmirdi. Bu, nə isə tamam başqa səs idi. Sanki

kimsə addım-addım onu izləyir, arxasınca gəzirdi. Qayanın qulaqları çox həssas, intuisiyası hədsiz güclü idi. Ona görə də arxasında kiminsə olduğunu hiss edirdi.

Keyli gedəndən sonra bir neçə dəqiqəlik fasilə verdilər. Elə bu vaxt kimsə arxadan hücum edib Qayanın boynundan yapışdı. Qaya boğazını qamarlayan qolların işlətdiyi fəndləri dərhal tanıdı. Bu, Armen idi. O, Bozqurdun Qayadan azca aralanmasını fürsət bilib özünü yetirmişdi. Sadələvhəsinə zənn edirdi ki, Qayanın öhdəsindən gələ bilər. Qaya isə onu bircə zərbə ilə uzağa tolazladı.

– Xəyanətkar! Nankor! – Qaya qışqırdı. Bozqurd səsi eşidib özünü yetirdi. Qaya hiddətdən qızarmış, Armen isə bir neçə metr aralıda yerə yapışmışdı.

– Qarabağı sizə vermərəm! Bu torpaqlar əvvəl-axır bizim olacaq! – Armen həyasızcasına bağırdı.

– O qədər çox yalan danışmışsan ki, artıq öz yalanlarına özün də inanırsan. Bu dəfə icazə vermərəm ki, günahsız insanlar sənə xəstə təfəkkürünün qurbanı olsunlar! – Qaya dedi və Armenin üstünə cumdu. Armen isə yoxa çıxdı və bir neçə metr aralıda peyda oldu. Sonra isə qaçaraq uzaqlaşdı. Qaya hiddətdən dəliyə döndü. İllər sonra Armen yenidən qarşısına çıxmışdı. Üstəlik, bu dəfə əsl simasını gizlətməyə ehtiyac belə duymur, xəyanət etdiyi xalqın mərd nümayəndəsi Qayanın qarşısında utanmadan dayanırdı. Bir vaxtlar sadələvh, saf bir yeniyetmə olan Qaya Armeni qoruyur, onu təklənməyə qoymur, yeni köçüb gəldiyi Şuşa torpaqlarında özünü yad hiss etməməsi üçün çalışırdı. İndi isə həmin Armen həyasızcasına bir vaxtlar ona əl tutan dostuna hücum edirdi.

3 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Tərtər rayonunun Suqovuşan və Talış kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Mehdili, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şəybəy, Quycaq kəndləri;

Füzuli rayonunun Aşağı Əbdürrəhmanlı kəndi.

Vətən müharibəsi artıq bir neçə gün idi ki, davam edirdi. Azərbaycan ordusunun igidləri gecə-gündüz dayanmadan hər qarış uğrunda vuruşur, düşməni işğal olunmuş torpaqlardan çəkilməyə məcbur edirdilər. Gedişatı Azərbaycan ordusu müəyyən edirdi. Qayanı hazırda ən çox narahat edən məsələlərdən biri də döyüşün təbii gedişatına və axarına mane olmağa çalışan qara qüvvələr və həmin qüvvələrin yaltaq təmsilçisi Armen idi. Armen bir neçə gün idi ki, yoxa çıxmışdı. Qaya onu axtarır, tapa bilmirdi. Armen erməni əsgərlərinin simalarını yamsılaya-yamsılaya onların arasında dolaşır, gizlənirdi. Hiyləgər, yaltaq, satqın, ikiüzlü Armen mənfur xisləti ilə Qayaya meydan oxuyurdu. Qaya bir vaxtlar onun əsl üzünü görə bilmədiyini üçün ürəyində özünü qınayırdı. Lakin onu da çox gözəl anlayırdı ki, insanı insan edən də elə sevgi, etimad, etibar, inam kimi duyğuları hiss etmə bacarığıdır. O öz insanlığını göstərərək Armenə illər boyunca dəstək olmuşdu. Armenin hazırkı xəyanətçılığı, nankorluğu Qayanın ali insani keyfiyyətlərinin mövcudluğuna zərrə qədər də kölgə salmırdı.

4 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Cəbrayıl şəhəri və rayonun Karxulu, Şükürbəyli, Yuxarı Maralyan, Çərəkən, Daşkəsən, Horovlu, Decal, Mahmudlu, Cəfərabad kəndləri.

5 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Cəbrayıl rayonunun Şıxəli Ağalı, Sarıcalı, Məzrə kəndləri.

Qaya Armeni, nəhayət ki, tapa bildi. Keçmiş “dost”unu törətdiyi çirkin əməllərdən tanıdı. Qaya erməni ordusuna öz gücü ilə yardım edir, fəvqəlgücünü sırası Azərbaycan əsgərlərinə doğru yönəldirdi. Azərbaycan ordusunun əsgərlərinin əzmi o qədər güclü idi ki, hətta qarşılardakı fəvqəldöyüşçünün belə öhdəsindən gələ bilirdilər. Hər dəfə fərqli simaya bürünüb hücum edən Armeni öldürürdülər. Armeni isə yenidən dirilir, simasını dəyişib geri qayıdırdı.

Qaya bir xeyli müşahidədən sonra Armeni tapa bildi. Onun üstünə hücum edib yerə yıxdı. Aralarında ölüm-dirim savaşı başlandı. Qaya güclü zərbələrlə illərin heyfini çıxmağa çalışır, Armeni isə çirkin xislətinə sadıq qalaraq, bir vaxtlar ona qucaq açan uşaqlıq dostunu öldürməyə can atırdı. Lakin ikisinin də fəvqəlgücləri olduğuna görə bu döyüş sonsuz kimi davam edə bilərdi. Qaya Armeni dəfələrlə məğlub edib öldürsə də, Armeni yenidən, yenidən və yenidən vücuduna

qovuşur, dirilib üzündə hiyləgər bir təbəssümlə Qayanın qarşısında dayanıb arsızca gülümsəyirdi.

9 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

*Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsi və Sur kəndi;
Cəbrayıl rayonunun Qaracallı, Süleymanlı, Əfəndilər və Qışlaq kəndləri;*

*Füzuli rayonunun Yuxarı Güzlək, Görəzilli kəndləri;
Tərtər rayonunun Çaylı kəndi.*

Qaya Armeni həmişəlik öldürə bilməyəcəyinin fərqi idi. O istəyirdi ki, Armeni dayanmadan dəfələrlə məğlub edib yorsun, beləliklə də, pis məqsədlərini həyata keçirməyə imkan tapa bilməsin. Qaya gecə-gündüz demədən Armeni vuruşmaqla, onu Azərbaycan ordusundan uzaqda saxlamağa çalışırdı.

Meydanda isə Azərbaycan əsgərlərinin haqq savaşı gedirdi. Düşmən tapdağında olan, ən vəhşi, qəddar yollarla sakinlərinin əlindən alınmış hər bir qarış uğrunda canlarını meydana qoyaraq döyüşürdü Azərbaycan əsgəri. İnsan yaradılışının ən böyük neməti olan canlarını, bircə dəfə yaşayacaqları həyatlarını ortaya qoyur, varlıqlarından daha da dəyərli hesab etdikləri anlayış – Vətənin bütövlüyü uğrunda vuruşur, qorxularını lazımsız köhnə əşya kimi bir kənara tullayıb cəngavərcəsinə mübarizə aparırdı Azərbaycan oğulları. Vətən müharibəsi illərlə şəhid verdiyi övladının ağrısını köksündə basdırıb “Vətən sağ olsun!” deyən anaların

dualarının cavabı idi. Əslən Qarabağdan olan, amma bu torpaqları heç vaxt görməyən gənclərin gerçəkləşməyə doğru gedən arzusu idi. Vətən müharibəsi Xocalıda qanına qəltan edilən günahsız körpələrin döyüş meydanındakı qisası idi. Yaralı vətən uğrunda həyatını itirən bütün nigaran ruhlara rahatlıq bəxş edəcəkdi bu savaş. İllərlə çoxlarının qulaqardı etdiyi “Qarabağ Azərbaycandır!” həqiqətini bütün dünyaya hayqıracaqdı bu savaş!

Qaya günlərlə döyüşməsinə rəğmən bir an belə yorğunluq hiss etmirdi. İndi vaxt idi. Armen və onun timsalında yaxşılığa yamanlıqla, dostluğa xəyanətlə, sevgiyə cinayətlə qarşılıq verən məxluqları dəf etməyin zamanı idi. Qayanın əzmini və mətanətini görən Armen daha da qəzəblənirdi. Bozqurd isə Öztürk ilə birlikdə Ordunun vəziyyətinə nəzarət edirdi. O, Qayanın Armenlə təkbətək hesablaşmasına şərait yaratmaq istəyirdi. Bu, Qayanın qisası idi. Qaya xəyanətkar, nankor Armenlə təkbətək mübarizə aparırdı.

14 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Füzuli rayonunun Qaradağlı, Xatunbulaq, Qarakollu kəndləri;

Xocavənd rayonunun Bulutan, Məlikcanlı, Kəmərtük, Təkə, Tağaser kəndləri.

Azərbaycan ordusunun əzmkarlığı kölgələri getdikcə daha çox narahat etməyə başladı. Müharibə başlayandan bəri ordu bircə gün də dayanmamışdı. Hər gün yeni ərazilər

işğaldan azad edilirdi. Kölgələrin etibar etdiyi Armen də Qaya tərəfindən meydandan kənarlaşdırılmışdı və döyüşlərə müdaxilə edə bilmirdi. Haqq uğrunda vuruşan əsgərlər isə torpaqları bir-bir azad edirdilər.

Vəziyyətin getdikcə çətinləşdiyini görən kölgələr yenidən görünməz döyüşçüləri meydana cəlb etməyə qərar verdilər. Onların göstərişi ilə bir anın içərisində yüzlərlə görünməz döyüşçü meydana yollandı və Armenin tərəfində öz yerini aldı. Görünməzlər kölgələrin göstərişinə uyğun olaraq hərəkətə keçməyi gözləyirdilər. Armen ətrafına nəzər yetirib öz-özünə danışmağa başladı. Bunu görən Qaya əvvəlcə nə baş verdiyini anlamadı. Qollarından kiminsə yapışdığını hiss edəndə vəziyyətin nə yerdə olduğunu başa düşdü. Yenə də gözlə görünməyən məxluqlarla savaşımaq lazım gələcəkdi.

Armenin üzündəki istehzal təbəssüm görünməz döyüşçülərin gəlişiyə daha da inamlı bir hal aldı. Görünməz döyüşçülər birməfəsə Qayanın üzərinə şığıdılar. Armen isə kənarda dayanıb qəhqəhə çəkməyə başladı:

– Döyüş, Qaya, döyüş. Görək nə qədər dözəcəksən!

– Səni bu torpaqlardan birdəfəlik silənə qədər dayanmayacağam! – Qaya dedi. Üzərinə hücum çəkən Görünməzlərə rəğmən səsindəki qətiyyət zərrə qədər də olsa azalmamışdı.

Bozqurd Qayanın öz-özünə vuruşduğunu görüb görünməz döyüşçülərin göndərildiyini anladı. Ona görə də cəld özünü yetirdi və Qaya ilə birlikdə görünməzləri bir-bir haqlamağa başladı. Görünməzlər aman vermədən onların üzərinə hücum edir, güclərini tükəndirərək yormağa çalışırdılar. Qaya görünməzləri üç-üç, beş-beş haqlayır, Bozqurd vəhşi canavar vücudu ilə onların üzərinə şığıyırdı. Qaya ilə Bozqurd

nəfəslərini belə dərmədən görünməzlərlə vuruşurdular. Lakin getdikcə görünməzlərin artdığını aydın hiss edirdilər. Hücumlər səngimək bilmir, yumruqlar, zərbələr dəf edilməsi həddindən artıq çətin bir səviyyəyə çatırdı. Dayanmaq isə mümkün deyildi. Bircə dəqiqə dayansalar, görünməzlər ordunun üzərinə yeriyyə bilərdi.

– Qaya, görürsən ki, mənası yoxdur. Özünü yorma! – Armen kənardə dayanıb qışqırdı. O, hərdən bir mübarizəyə girişsə də, əsas işi görünməz döyüşçülərə həvalə edirdi. Onun səsini eşitmək Qayanı hədsiz qəzəbləndirdi. Arxadan bağırən Armeni haqlamaq üçün geriyyə çevrildi. Görünməzlər onun bir anlıq fikrinin yayınmasından istifadə edərək üzərinə axışdı. Görünməzlər Qayanı boğaraq öldürdülər. Sonra onu tullayıb Bozqurda hücum çəktilər. Qaya bir neçə saniyyə sonra dirilərək yenidən mübarizəyə qayıtdı. Ölümdən qayıtmaq onu yormur, əzmini sındırmırdı. Əksinə, baş verən hər bir çətinlikdən sonra daha da mübarizləşirdi.

15 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Xocavənd rayonunun Edişə, Düdükçü, Edilli, Çiraquz kəndləri;

Füzuli rayonunun Arış kəndi;

Cəbrayıl rayonunun Doşulu kəndi.

16 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Xocavənd rayonunun Xırmancıq, Ağbulaq, Axullu kəndləri.

17 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Füzuli rayonunun Qoçəhmədli, Çimən, Cıvarlı, Pirəhmədli, Musabəyli, İşıqlı, Dədəli kəndləri və Füzuli şəhəri.

Artıq 3 gün idi ki, Qaya ilə Bozqurd gecə-gündüz görünməzlərlə savaşırdı. Armen isə özünü çox yormağ istəmirdi. Gücünü axıra, Azərbaycan ordusuna saxlayırdı. Azərbaycan xalqını son nümayəndəsinə, ən balaca körpəsinə qədər yer üzündən silmək onun həyatda ən böyük hədəfi idi. O, arabir görünməzlərə qoşulub Qaya ilə Bozqurda hücum edir, yerdə qalan vaxtlarda da Ermənistan ordusunun arasına qarışıb fəvqəlgücünü azərbaycanlı əsgərlərə qarşı yönəldirdi. İndi onun içi nifrətlə, kinlə, qəzəblə dolmuşdu. O, başa düşə bilmirdi ki, Qaya ilə Bozqurd Azərbaycan ordusunun döyüşünə heç bir müdaxilə etmədiyi halda, necə olurdu ki, ordu sürətlə əraziləri işğaldan qarış-qarış azad edə bilirdi? Üstəlik, kölgələr də dəhşətli bir pandemiyyə göndərərək bütün dünyanın fikrini müharibədən yayındırmağa nail ola bilmişdilər. Qaya ilə Bozqurddan fərqli olaraq, Armen sıravı əsgərlərə də hücum edir, Ermənistan ordusunun arasına qarışıb Azərbaycana qarşı vuruşmaqdan çəkinmirdi. O bütün mənəvi dəyərlərdən öz ruhunu birdəfəlik azad etmişdi. Heç bir həqiqətə, dəyəərə, Tanrıya inamı yox idi. İndi o, yalnız öz maraqlarından güc alırdı.

18 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Xudafərin körpüsü üzərində Azərbaycan bayrağı qaldırıldı.

19 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Cəbrayıl rayonunun Soltanlı, Əmirvarlı, Maşanlı, Həsənli, Əlikeyxanlı, Qumlaq, Hacılı, Göyərçinveysəlli, Niyazqullar, Keçəl Məmmədli, Şahvəlli, Hacı İsmayilli, İsaqlı kəndləri.

Azərbaycan ordusu Vətən torpaqlarını işğaldan azad edə-edə irəliləyirdi. Mübarizə gün-gündən qızışırdı. Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərində və bölgələrində bütün insanlar dəmir yumruq kimi düşməyə qarşı birləşir, xalq dövlətini və ordusunu dəstəkləyir, könüllü olaraq orduya yazılmaq üçün müraciət edən gənclərin ard-arası kəsilmirdi. Analar göz yaşlarını və qorxularını ürəklərinə basdırır, üzlərində məğrur təbəssümlə oğullarını yola salırdılar. Atalar evdəki balalarının körpə yanaqlarından öpüb cəbhəyə yollanırdılar. Atasını son dəfə gördüyündən xəbərsiz olan uşaqlar Vətənin keçdiyi növbəti çətin sınaqdan məhz atası və onun kimi igid oğullar sayəsində üzüağ çıxacağından bixəbər halda, baş verənləri anlamadan məsum bir təbəssümlə qarşılıq verirdilər.

20 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Zəngilan rayonunun Havalı, Zərnəli, Məmmədbəyli, Həkəri, Şərifan, Muğanlı kəndləri və Zəngilan şəhəri;

Füzuli rayonunun Dördçinar, Kürdlər, Yuxarı Əbdürrəhmanlı, Qarğabazar, Aşağı Veysəlli, Yuxarı Aybasanlı kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Safarşa, Həsənqaydı, Fuğanlı, İmambağı, Daş Veysəlli, Ağtəpə, Yarəhmədli kəndləri;

Xocavənd rayonunun Ağcakənd, Mülküdərə, Daşbaşı, Günəşli (Noraşen), Çinarlı (Vəng) kəndləri.

Görünməz döyüşçülər tarixin axarını dəyişmək barəsində aldıkları göstərişə əsasən yorulmadan və dayanmadan döyüşürdülər. Öztürk də bacardığı qədər hərbi texnika və yüksək səviyyəli qurğular, partlayıcılarla Qaya ilə Bozqurda dəstək olurdu. O, hədəfləri müəyyən edərək xəbər verirdi. Beləliklə də, Azərbaycan düşmənin hərbi obyektlərinə sarsıdıcı zərbələr endirirdi. Düşmənin texnikası və canlı qüvvəsi onun yaradıcısı olduğu silahlı pilotsuz uçan aparatlar tərəfindən məhv edilirdi. Öztürkün fəvqəlgücü də elə yüksək texnologiyanı idarə edə bilmək, bunun sayəsində də vaxtaşırı yeni kəşflər ortaya qoymaq bacarığında idi. Bu sayədə ordu daha da şövqlə, inamla öz məqsədlərinə doğru irəliləməyə davam edirdi.

Qaya gözəgörünməzlərdən aralanıb Armeni zərərsizləşdirmək istəsə də, heç cür bacarmırdı. O öz fəvqəlgüclərindən orduya kömək etmək üçün də istifadə edə bilmirdi. Çünki görünməzlər qətiyyənlərə buna imkan vermirdilər. Buna baxmayaraq, ordu inamla və sürətlə irəliləyirdi. Uzun illər düşmən tapdağı altında olan torpaqlar Vətən övladları tərəfindən geri qaytarıldıqca, ordudakı hərbiçilər və əsgərlər daha da inamla vuruşur, həyatını itirməkdən qətiyyənlərə qorxmurdular. Bu müqəddəs, haqq savaşından qalib çıxmaq və bu uğurda şəhidlik zirvəsinə ucalmaq indi onlar üçün ən şərəfli mükafat idi. Son nəfəslərində belə üzlərində

məğrur bir təbəssümlə həyatla vidalaşan şəhidlərin əzmini, qətiyyətini ölüm belə sındıra bilmirdi.

21 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsi, Xurama, Xumarlı, Sarıl, Babaylı, Üçüncü Ağal, Hacallı, Qırx Müşlan, Üdgün, Turabad, İçəri Müşlan, Məlikli, Cahangirbəyli, Baharlı kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Balyand, Papı, Tulus, Hacılı, Tinli kəndləri;

Füzuli rayonunun Gecəgözlü, Aşağı Seyidəhmədli, Zərgər kəndləri.

22 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Zəngilan rayonunun Kolluqışlaq, Malatkeşin, Kənd Zəngilan, Genlik, Vəliqulubəyli, Qaradərə, Çöpədərə, Tatar, Tiri, Əmirxanlı, Qarqulu, Bartaz, Dəlləkli kəndləri və Ağbənd qəsəbəsi;

Cəbrayıl rayonunun Sirik, Şıxlar, Məstəlibəyli, Dərzili kəndləri;

Füzuli rayonunun Mollavəli, Yuxarı Rəfədinli, Aşağı Rəfədinli kəndləri.

23 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Xocavənd rayonunun Dolanlar və Bünyadlı kəndləri;
Cəbrayıl rayonunun Dağ Tumas, Nüsüs, Xələfli, Minbaşılı və Veysəlli kəndləri;

Zəngilan rayonunun Vənədli və Mirzəhəsənli kəndləri;
Qubadlı rayonunun Zilanlı, Kürd Mahrızlı, Muğanlı və Alaqrışaq kəndləri.

25-26 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Zəngilan rayonunun Birinci Alıbəyli, İkinci Alıbəyli, Rəbənd, Yenikənd kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Qovşudlu, Sofulu, Dağ Maşanlı, Kürdlər, Hovuşlu, Çələbilər kəndləri;

Qubadlı rayonunun Padar, Əfəndilər, Yusifbəyli, Çaytumas, Xanlıq, Sarıyataq, Mollabürhan kəndləri və Qubadlı şəhəri.

28 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Zəngilan rayonunun Birinci Ağal, İkinci Ağal, Üçüncü Ağal, Zərnəli kəndləri;

Füzuli rayonunun Mandılı kəndi;

Cəbrayıl rayonunun Qazanzəmi, Xanağabulaq, Çullu, Quşçular, Qaraağac kəndləri;

Qubadlı rayonunun Qiyaslı, Əbilcə, Qılıcan kəndləri.

30 oktyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Cəbrayıl rayonunun Xudavərdili, Qurbantəpə, Şahvələdli, Xubyarlı kəndləri;

Zəngilan rayonunun Aladin, Vejnəli kəndləri;

Qubadlı rayonunun Kavdadıq, Məmər, Mollalı kəndləri.

2 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Cəbrayıl rayonunun Çaprand, Hacı İsaqlı, Qoşabulaq kəndləri;

Zəngilan rayonunun Dərə Gilətağ, Böyük Gilətağ kəndləri;

Qubadlı rayonunun İşıqlı, Muradxanlı, Milanlı kəndləri.

4 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Cəbrayıl rayonunun Mirək, Kavdar kəndləri;

Zəngilan rayonunun Məşədiismayilli, Şəfibəyli kəndləri;

Qubadlı rayonunun Başarat, Qarakişilər, Qaracallı kəndləri.

7 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Füzuli rayonunun Yuxarı Veysəlli, Yuxarı Seyidəhmədli, Qorqan, Üçüncü Mahmudlu, Qacar, Divanalılar kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Yuxarı Məzrə, Yanarhac kəndləri;

Qubadlı rayonunun Qəzyan, Balasoltanlı, Mərdanlı kəndləri;

Zəngilan rayonunun Beşdəli kəndi;

Xocavənd rayonunun Atağut, Tsakuri kəndləri;

Xocalının Qarabulaq, Moşxmaat kəndləri.

Kölgələr Azərbaycanın uğurlarını gördükcə, daha da qəzəblənirdilər. Onlar başa düşürdülər ki, ordu istənilən güclü düşməni məhv etməyə qadirdir. Onları iqnislərlə, üçbaşı

divlərlə, civə döyüşçülərlə qorxuda bilməyəcəklər. Qaya illər öncə həmin əcaib məxluqların öhdəsindən məharətlə gəlmişdi. Ordunun öhdəsindən gələ bilmək üçün başqa yol axtarmağa başladılar. Vətən sevgisi ilə ürəyi döyünən əsgərlərin, hərbçilərin vücudlarını deyil, ruhlarını hədəf almaq lazım idi. Onların daxillərindəki sevgini onlara unutdurmaq, fikirlərini yayındırmaq kömək edə bilirdi. Yalnız bu yolla onları dəf etmək olardı.

Kölgələr kainatın dörd bir yanından bütün şər qüvvələri toplayıb Qarabağa, Azərbaycan ordusunun üzərinə göndərdilər. Adi insan gözü ilə görünməyən bu şər qüvvələrin əsas gücü insanların ruhuna təsir edə bilmə bacarığı idi. Onlar Qaya, Bozqurd, Öztürk və orduda vuruşan, canını ortaya qoyan hər bir əsgərin, hərbçinin üzərinə hücumə keçdilər. Görünməyən düşmənlərin hədəfinə məruz qalandan sonra onların ruhları narahat olmağa başladı. Ruhları bədənlərinə ağırlıq edir, bir-birinin ardınca əlaqəsiz fikirlər zehinlərində canlanırdı. Qaya bir anlıq beynində səslənən məntiqsiz cümlələrdən səksəndi. Bozqurd onu yanıltmağa çalışan şər qüvvələrin təsiri ilə özünü tamam başqa bir məkanda və zamanda hiss etməyə başladı. Öztürk də bir anlıq duruxdu. Lakin daxillərində olan güclü Vətən sevgisinin köməyi ilə, hər kəs görünməyən şər qüvvələrlə daxilən savaşa, dayanmadan özünə kimliyini, harada olduğunu və məqsədini xatırlatmağa başladı. Şər qüvvələr ordunun əzmkarlığı qarşısında təsir gücünü itirirdi.

Kölgələr növbəti mərhələdə şər qüvvələrin yardımını ilə Qaya və Bozqurdun, həmçinin əsgərlərin, hərbçilərin yaddaşlarına təsir etmək istədilər. Şər qüvvələr yenə də

onların ruhlarına təsir edərək yaddaşlarını zəiflətdi. Uzun illərin yuxusundan ayılıandan sonra təzəcə yaddaşı bərpa olunan Qaya öz adını, şuşalı olduğunu unutdu. Bozqurd minillərdir keçib gəldiyi sınaqları xatırlaya bilmədi. Öztürk atacağı növbəti addım barəsində qərarsız qaldı. Orduda rəşadətlə vuruşan əsgərlər və hərbiçilər də yaddaşlarının bəyaz bir səhifəyə çevrildiyini hiss etdilər. Bir anlıq donub qaldılar. Lakin çox keçmədən, daxillərindəki mətanət, əzm, iradə güc gəldi. Vətən sevgisi yaddaşlarındakı bütün boş səhifələrə itən xatirələri geri qaytardı.

Kölgələr Azərbaycan ordusunun əzmkarlığı və iradəsi qarşısında çaşqına döndü. Onlar bu dəfə də görünməz döyüşçülərin sayını dəfələrlə artırdılar və ordunun üzərinə yolladılar. Görünməzlər getdikcə daha da çoxalır. Qaya və Bozqurd onlarla bacarmaqda çətinlik çəkirdi. Kölgələr vəziyyətin onların lehinə olmadığını görüb görünməz döyüşçüləri artırmağa qərar verdilər. Görünməzlər artdıqca Qaya və Bozqurdla yanaşı, ordunun əsgərlərinin üzərinə də hücum etməyə başladılar. Onlar Kölgələrin göstərişinə əsasən ordunun qarşısını kəsməli idilər. Azərbaycan tərəfinin Şuşaya yenidən ayaq basmasına izin vermək olmazdı.

Qaya əsgərlərin görünməzlərlə döyüşməyə başladığını hiss edəndə daha da narahat oldu, amma özünün başı vuruşmağa qarışdığına görə heç cür müdaxilə edə bilmədi. Dörd bir tərəfdən görünməzlərin mühasirəsində idi. Saylarını bilməsə də hiss edirdi ki, görünməzlərin sayı həddindən artıq çoxalıb. Qaya günlərlə davam edən döyüşlərdə bir-cə an belə dayanmamış, yorulmamışdı. Dəfələrlə ölüb dirilmiş, təzədən mübarizəyə qaldığı yerdən davam eləmişdi. Lakin

indi birdən birə döyüşün ortasında qəribə hisslər keçirməyə başlamışdı. Həyatının müxtəlif mərhələlərində keçirdiyi çətinliklər bir-bir gözünün qarşısında canlanırdı. Yaddaşı sanki təzələnirdi. Uşaqlıq illərini, birlikdə böyüdüüyü ailəni, xatirələrini geridə qoyub gələcəyə səyahət etməsini xatırladı. Yeni dövrə adaptasiya olmağa çalışarkən keçirdiyi qorxuların bir-bir daxilində dirçəldiyini hiss etdi. Şuşanın düşmənlərin əlinə keçməsi qorxusunu yenidən daxilində duydu. Uşaqlıq və gənclik dövründə hər zaman yad gözlərin Şuşada olduğunu hiss edirdi. Ona görə də ən böyük qorxusu Şuşanı itirmək idi. Bu qorxu hətta valideynlərindən uzaq düşəndə keçirdiyi qorxuya da üstün gəlirdi. Yuxu kapsulundan ayılıb torpaqların işğal edildiyini öyrənəndə keçirdiyi dəhşət hissini xatırladı. Qorxu ilə qarışıq təəssüf, çarəsizlik duymuşdu. Başa düşürdü ki, 90-cı illərdə Qarabağ müharibəsində iştirak edə bilməməsinin səbəbi yuxu kapsulunda olması idi. Bununla belə, özünü bağışlaya bilmirdi. Gərək daha diqqətli olaydı. Onu qaçırdıb yuxu kapsuluna qoymaqlarına icazə verməyəydi. Qayanın bütün mənliyi qarışıq duyğular tərəfindən getdikcə əsir alınır. Yüzillərdir hiss etdiyi bütün qorxular görünməz döyüşçülərlə yanaşı onu sıxır, yumruqlayır, didib parçalamaq istəyirdi.

Bozqurd da öz qorxularının daxilində yaratdığı narahatlıq hissini qəfildən duydu. Əsrlər boyunca keçdiyi bütün sınaqlarda, mübarizələrdə keçirdiyi hisslər onu dövrəyə almağa başladı. Heç vaxt özünə zəif, kövrək olmağa icazə verməzdi. Lakin hər bir varlığın zəif bir tərəfi vardı...

Qaya və Bozqurd nə baş verdiyini anlamasalar da mübarizəni saxlamadılar. Sanki hansısa bir qüvvə

bilərəkdən onlara həyatları boyu keçirdikləri bütün qorxuları xatırladırdı. Onlar elə indi, mübarizənin düz ortasında nə baş verdiyini anlamasalar da, mübarizəni dayandırmırdılar. Görünməzlərin sayı isə dayanmadan artırdı.

Kölgələr vəziyyətin gərginləşdiyini görüb görünməzlərə digər bir tapşırıq vermişdilər. Görünməzlər döyüşçülərə toxunaraq onları öz həyatlarında keçmişə doğru səyahətə sövq edirdi. Onların toxunuşlarının təsiri ilə hər kəs öz qorxularını xatırlayır və həmin qorxunu duyduğu an keçirdiyi hisslərin eynisini öz daxilində hiss edirdi. Bununla görünməzlərin məqsədi döyüşçüləri öz qorxularına tabe olmağa sövq etmək və məğlubiyətə düçar etmək idi. Görünməzlər Qayaya, Bozqurda, Öztürkə, ardınca da bir-bir Azərbaycan ordusunun əsgərlərinə, hərbi qüvvələrə hücum edirdilər. Hər kəsə toxunaraq daxillərində basdırdıqları ən böyük qorxularını xatırladırdılar.

Görünməzlərin sadə toxunuşları əsgərləri və döyüşçüləri bir anlıq duruxdurdu. Onlar necə müqavimət göstərəcəklərini bilmədilər. Görünməzlərin zərbələrinə qarşılıq verə bilməyib daxili mübarizələrinə aludə oldular. Kimsə atasız böyüdüyi illər ərzində keçirdiyi travmaları, qorxuları xatırladı, kimsə geridə qoyub gəldiyi uşaqları üçün narahat oldu. Həyatda ən böyük qorxusunu – uşaqlarının atasız böyüməsi qorxusunu yenidən yaşadı. Kimsə məcburi köçkün olduğu illəri, bu illər ərzində hər gün hiss etdiyi bir daha öz torpaqlarına qovuşa bilməmək qorxusunu yenidən iliklərinə qədər duydu. Onların hər birinin əsas qorxusu olan məğlubiyət qorxusu bütün varlıqlarına hakim kəsildi. Yerdə qalan torpaqları geriye qaytara bilməmək, Şuşaya heç qovuşa bilməmək

qorxusunu ürəklərinin ən dərinliyində duydu. Hər kəsə durğunluq yaranmışdı. Düşmən ordusu isə bundan istifadə etməyə çalışırdı.

Kölgələrin dahi təfəkkürü insan təbiətinə yaxşı bələd idi. Onlar çox yaxşı bilirdilər ki, insanların keçmiş xatirələri, yaşanmış, emosional yaddaşlarına möhkəm qazınmış duyğuları onların gələcək addımlarına istiqamət vermək gücünə malikdir. Kiçik bir uşaqlıq travması artıq formalaşmış bir şəxsiyyətin belə hərəkətlərinə ən həlledici məqamda istiqamət verə bilər. Ölümlü, fani insanlar duyğularına, qorxularına həddindən artıq bağlı idilər. Həmin qorxular insan ruhu üzərində hakim olduğu təqdirdə, onu asanlıqla idarə edə, istənilən istiqamətə çəkə bilərdi. Kölgələrə bəlli idi ki, görünməzlər əsgərlərə qorxularını xatırladandan sonra onlar bir anlıq çaşacaq, nə edəcəklərini bilməyəcəklər. Onlar Ermənistan ordusunun bu çaşqınlıqdan istifadə edib üstünlüyü ələ almasını gözləyirdilər. Lakin kölgələr Vətən sevgisinin, uzun illərin ağır, acılı ayrılığından duyulan bezgınləyin, Şuşaya qovuşma arzusunun azərbaycanlılar üçün nə qədər güclü və qarşısızalmaz olduğunu tam olaraq dərk etmirdilər.

Döyüşçülər bir neçə dəqiqə ərzində həyatlarında keçirdikləri bütün qorxu hissini təzədən iliklərinə qədər duydu. Qorxu əvvəlcə onları əsir aldı, bədənlərini bir anlıq dayanmağa, ruhlarına hücum edən ağır duyğulara tab gətirə bilmək üçün fasilə verməyə sövq etdi. Sonra isə daxilindəki Vətən sevgisi “qorxu” adlı daxilindəki düşməni əhliləşdirib öz yanına çəkdi. “Qorxu” həmin “sevgi” ilə birləşərək qarşısızalmaz bir gücə çevrildi. Kölgələrin dahi

zəkası belə görünməzlər vasitəsilə atdıqları addımın bu cür əks effekt verə biləcəyini hesaba qatmamışdı. Onların zəkası insanlarla müqayisədə dəfələrlə üstün olsa da, duyğuları, hissləri öz mövcudluqlarından uzun minilliklər öncə tamamilə kənarlaşdırmışdılar. İnsan duyğularının gücünü qiymətləndirmədiklərinə görə qorxunun gücə çevrilə biləcəyi ehtimalını nəzərdən qaçırmışdılar.

Bundan sonra Azərbaycan ordusu bu qorxudan güc alaraq irəliyə atıldı. Vətənin bütövlüyünün bərpa olunma bilməyəcəyi, Şuşanı görə bilməmək qorxusu o qədər güclü oldu ki, mərd oğullar ondan güc alaraq daha da qərarlı şəkildə düşmənin üzərinə irəlilədilər. “Bəlkə də, sizin ən böyük zəifliyiniz elə insan olmağımızdır”, – illər öncə kölgələrin göndərdiyi dərviş Qayaya məhz belə demişdi. “Xeyr! Bizim ən böyük gücümüz, dəyərimiz elə insan olmağımızdadır”, – dərvişin fikirləri zehmində səslənən kimi, Qaya pıçıltı ilə öz-özünə cavab verdi. Ardınca o, Bozqurdla birlikdə görünməzləri bir-bir dəf etməyə başladı. Görünməzləri məğlub etdikcə onların seyrəldiyini hücumların intensivliyinin azalmasından hiss edirdilər.

Noyabrın kəskin soyuğu, Şuşanın dağlı, dumanlı təbiəti Azərbaycan əsgərləri üçün maneə deyildi. Onlar silahlarına sarılıb addım-addım doğma Şuşaya irəliləyir, qarşılma çıxan düşməni məhv edirdilər. Vətən torpaqlarını yadelli işğalçılardan təmizləmək və Şuşaya qovuşmaq indi onların ən böyük məqsədi idi. Maraqlıdır ki, qorxularından güc alıb düşmənin qarşısına rəşadətlə çıxan ordudakı əsgərlərin çox azı Şuşanı görmüşdü. Onlar Şuşanı anaların laylasından tanıyırdılar. Uşaqlıqda nənə-babalarının danışdığı şirin xati-

rələrdən, köhnə lent yazılarından, tarix kitablarından tanıyırdılar əfsanəvi, füsunkar, nağıllar diyarı olan Şuşanı. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı kimi tanınan, neçə-neçə sənətkarlar yetişdirən, dünyaya öz gözəlliyi ilə səs salan, çılğın təbiətli, insanın aqlını başından alan gözəlliyə malik olan Şuşaya qovuşmaq indi hər bir azərbaycanlının ən ümdə arzusu idi.

Şuşaya yaxınlaşdıqca, əsgərlər təkbətək döyüşlərə başlayır, bircə an belə tərəddüd etmədi. Silahlarını yerə tullayıb yalnız əlləriylə düşmənin üzərinə hücum edirdilər. Bu, yaralı Vətəni sağaltmaq, dirçəltmək, yenidən tamlığına, bütövlüyünə qovuşdurmaq uğrunda mübarizə idi. Bu, arxada qoyub gəldikləri əzizlərinin, eləcə də bütün Azərbaycan xalqının qarşısında daşdıqları ən böyük öhdəlik, ən müqəddəs missiya idi. Bu, Tanrının qarşısında keçdikləri ən böyük sınaq idi. Bu onların öz kimliklərini daha dərinə anlamaları, özlərini dərk edə bilmələri üçün taleyin qarşılma çıxardığı bir fürsət idi. Vətən müharibəsi bir haqq savaşı, illərdir kölgələrin təsiriylə çoxlarının lal, kar, kor olub susduğu bir ədalətsizliyin bərpası uğrunda edilən müqəddəs bir mübarizəydi. “Bəsdir!”, “Yetər!” nidası idi illərdir məruz qaldıqları bütün haqsızlıqlara qarşı. Vətən sağalmalı, torpaqlar qayıtmalı, insanlar öz yurdlarına qovuşmalıydılar. Bu uğurda bircə canından keçmək indi hər bir əsgər üçün ola biləcək ən şərəfli missiya kimi qarşıya qoyulmuşdu. Minlərlə gənc bu yolda ən müqəddəs zirvəyə – şəhidlik zirvəsinə ucaldı. Neçə-neçə igid, mərd oğlanlar üzündə təbəssüm, ürəyində arxayınlıqla Vətən torpaqları uğrunda şəhid oldular. Yüzlərlə vətən oğlu vəzifəsini şərəflə tamamlayıb qazi ünvanını

qazandı. Düşmən ordusu üstlərinə əliyalın yeriyan, coşqun, Vətən eşqi ilə çırpınan əsgərlərdən qorxub geriye çəkildi. Çoxları silahlarını tullayıb qaçdı. Bəziləri gizlənmək üçün meşələrə çəkildi. Azərbaycan Respublikasının ordusu öz məqsədinə müvəffəqiyyətlə nail oldu. Nəhayət, Azərbaycan ordusu illərdən sonra doğma Şuşaya ayaq basdı. Şuşanın üzərindən qara buludlar çəkildi. Şuşa, nəhayət ki, öz övladlarına qovuşdu.

Qaya ilə Bozqurd da ordunun qələbəsinə baxıb ruhlandı. Canları bahasına zəfər qazanan igid oğlanların güclərinə həsəd apardılar. Onlar öz güclərini Vətənə olan sevgidən, illərdir çəkdiqləri əzablardan, Qarabağ həsrətindən alırdılar. Ruhlarının zənginliyi, daxillərində olan duyğuların gücü qollarına yansıyır, ölümcül yumruqlara, zərbələrə çevrilib düşmənin üstünə çırpılırdı.

Qaya ilə Bozqurd isə görünməzlərlə və Armenlə döyüşməyə davam edirdi. Ruh yüksəkliyi ilə davam edən uzun mübarizədən sonra, nəhayət ki, superqəhrəmanlar görünməzləri məğlub edə bildilər. Armen qəzəbdən dəliyə dönmüşdü. O, Qarabağ torpaqlarının işğaldan azad olunmasını qəbullana bilmirdi. “Sizi yenə evlərinizdən qovacağıq! Torpaqlarınızı bir də alacağıq!”, – Armen qəzəblə bağırırdı. Qaya isə mübarizəni dayandırmadan, “bu torpaqlar bundan sonra hər zaman öz övladları tərəfindən müdafiə olunacaq. Sən heç narahat olma!” – Armenə onun tez-tez işlətdiyi istehzalı üslubda qarşılıq verdi. Armenin daha təqəti qalmamışdı. Qaya onu güclü bir zərbə ilə yıxdı. Armen yolun sonuna gəldiyini anladı. Sifətindəki təkəbbürlü və qəzəbli ifadəni dərhal dəyişib yazıq görkəm aldı. “Qaya,

bağışla məni. Öldürmə. Düz deyirsən. Qarabağ sizindir. Bağışla məni, Qələt eləmişəm!” Qaya heç vaxt aman diləyəni öldürməzdə. O, geri çəkildi. Armeni əsir kimi təhvil verdi. Armen qəfildən əsgərlərin əlindən sıyrılıb Qayaya hücum etdi. Uşaqlıq illərində etdiyi kimi arxadan, hazır olmadığı bir anda Qayanı yerə yıxmaq, daxilindəki kini, nifrəti yumruqları ilə göstərmək istəyirdi. Lakin Armenin xislətinə yaxşı bələd olan Qaya bu dəfə hazır idi. Arxadan ona sürətlə yaxınlaşan Armenin ayaq səslərini duyan kimi cəld tərpendi, geriye çevrildi və ilk zərbəni özü vurdu. Ardınca növbəti zərbələri endirdi. Armen yumruqların təsiri ilə başını əlləri ilə ilə örtüb büzüşdü. Artıq aman diləməyin də mənası yox idi. Ona görə də zarımağa başladı. Qaya dayandı. Daha zərbə endirmədi. Armeni yenidən əsgərlərə təhvil verdi. Bundan sonra xəyanətkar, satqın, iblis xislətli Armen cəzasını Şuşa həbsxanasına çəkəcəkdə.

Sonra ordunun yanına gəlib onların sevincinə şərik oldular. Gözlərdə sevinc yaşları, üzlərdə qürur dolu təbəssümlər vardı. Hər kəs sevinclə bir-birinin boynuna sarılırdı. Qaya, Bozqurd və Öztürkün sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Şuşa, nəhayət, azad idi. Azərbaycan bayrağı fəxrlə, qürurla, fəxarətlə küləkli havada azad Şuşa torpaqlarında dalğalanırdı.

8 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazi:

ŞUŞA şəhəri.

9 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Füzuli rayonunun Qobu Dilağarda, Yal Pirəhmədli, Yuxarı Yağlıvənd, Dilağarda, Seyid Mahmudlu, Ələsgərli, Aşağı Güzdək, Qovşatlı, Mirzəcamallı, Şəkərcik, Mərdinli, Şıxlı, Qaraməmmədli, Dövlətyarlı, Hacılı, Hüseynbəyli, Saracıq kəndləri;

Xocalı rayonunun Dəmirçilər, Çanaqçı, Mədətkənd, Sığnaq, Şuşakənd, Muxtar, Daşaltı kəndləri;

Xocavənd rayonunun Susanlıq, Domi, Tuğ, Akaku, Azıx, Mets Tağlar, Salakətin, Zoğalbulaq, Aragül, Tağavard, Böyük Tağavard, Zərdanaşen kəndləri;

Cəbrayıl rayonunun Hüseynalılar, Söyüdlü, Aşağı Sirik, Qalacıq, Mollahəsənli, Əsgərhanlı, Yuxarı Nüsüs, Aşıq Məlikli, Niftalılar, Qərər, Çələbilər kəndləri;

Qubadlı rayonunun Yuxarı Mollu, Aşağı Mollu, Xocik, Qaramanlı, Xəndək, Həmzəli, Mahrızlı, Hal, Ballıqaya, Ulaşlı, Tinli, Xocahan, Boyunəkər, Qaraqoyunlu, Çərəli kəndləri;

Zəngilan rayonunun Keçikli, Ördəkli, Sobu, Qaragöz, İsgəndərbəyli kəndləri, Bartaz qəsəbəsi;

Laçın rayonunun Güləbürd, Səfiyan, Türklər kəndləri.

10 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ermənistan Respublikasının baş naziri və Rusiya Federasiyasının Prezidentinin bəyanatına əsasən Qarabağ münaqişəsi zonasında atəşin və bütün hərbi əməliyyatların tam dayandırılması elan olunub.

Bəyanata əsasən 2020-ci il noyabrın 15-dək Kəlbəcər rayonu, noyabrın 20-dək Ağdam rayonu, dekabrın 1-dək isə Laçın rayonu Azərbaycana qaytarılacaq.

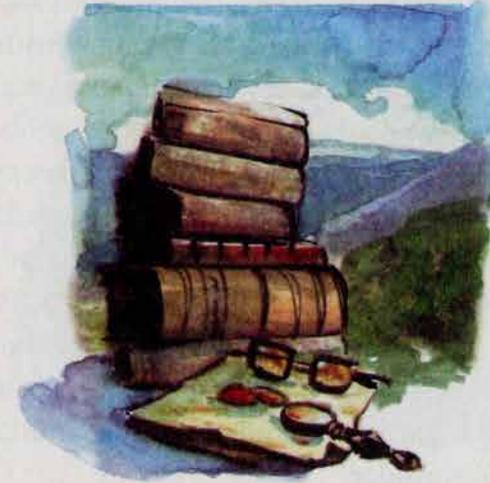
20 noyabr tarixində işğaldan azad olunan ərazilər:

Noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli bəyanata uyğun olaraq Ağdam rayonu Azərbaycana təhvil verilib. Bununla da rayonun işğal edilmiş 73 faiz ərazisi azad olunub. Xatırladaq ki, Ağdam işğal edilmiş rayonlarımızın arasında əhalinin sayına görə ən böyük rayondur. Rayonda 138 yaşayış məntəqəsi var.

Şuşanın işğaldan azad olunması düşmən ordusunun yalançı ümidlərini və inamını tamamilə puç etdi. Onlar artıq illərdir özlərinə danışdıqları yalanın gücünün azaldığını anlayırdılar. Özləri də daxilən bilirdilər ki, başqasının torpağı uğrunda vuruşurlar. Erməni ordusunda əsgərlər üsyan edir, yad torpaqlar uğrunda vuruşmaq istəmirdilər. Onlar çox gözəl anlayırdılar ki, Qarabağ Azərbaycanındır. İllərlə tarixi təhrif etmək istəsələr də, nəhayət, haqq öz yerini tapmış, tarixi həqiqətlər dəmir yumruq kimi onu inkar edənlərin üzünə vurulmuşdu. Kölgələrin oyunları, planları heç bir fayda verməmişdi. Mühəribə zamanı onların əli ilə tez-tez dezinformasiyalar yayılır, bununla yenə də dünya ictimaiyyətinin fikrini həqiqətlərdən yayındırmağa çalışırdılar. Bütün bunlara baxmayaraq, rəşadətli Azərbaycan ordusu müvəffəqiyyətlə torpaqlarını azad etmişdi. Vətən müharibəsi bəşər tarixində tək-tük müharibələrdən idi ki,

44 gün davam edən döyüşlərdə Azərbaycan bircə gün də geriləmədi. Əksinə, hər gün dayanmadan, aram vermədən öz torpaqlarını qarış-qarış düşmən tapdağından təmizləməyə nail oldu.

Üçtərəfli bəyanatın şərtlərinə uyğun olaraq, tezliklə Laçın, Kəlbəcər və Ağdam torpaqları da boşaldıldı və Azərbaycan tərəfinə təhvil verildi. Açıq və məğlubiyyətlə heç cür barışa bilməyən ermənilər ərazilərdən çıxdıqca hər yeri minalayır, viran edir, yalnız bundan sonra çıxıb gedirdilər. Bütün bunlara baxmayaraq, qısa müddət ərzində bütün torpaqlar dirçələcək, əvvəlkindən də gözəl tikililər, abidələr salınacaqdı. Ən əsası, Vətən torpağının üzü güləcəkdə. Çünki onun qoynundan zorla qovulmuş övladları yenidən geriye qayıdacaqdı...

Azər Alpan Qarabağda

Xocavənd, 2020-ci il, 9 noyabr

– Zənnimdə yanılmamışam. Uşaqlar, bura Azıx mağarasıdır – Azər Alpan üzünü ekspedisiyanın üzvlərinə tutub dedi. Hər kəsin simasında çaşqınlıq, sual işarələri yarandı. Altay dağlarında tapdıqları keçid onları ən qədim insan məskənlərindən olan Azıx mağarasına gətirib çıxarmışdı. Hər kəs heyrətdən donmuş halda mağaranı dövrəyə alan yaşıllığa tamaşa edir, zehində baş verənlərin gerçək olduğuna inanmaq üçün sübutlar axtarırdı. Azər Alpan gənclik illərində burada ekspedisiyada olmuşdu. İllər sonra heç gözlənilmədən sehri keçid vasitəsilə buraya gəlib çıxmaq ona qarışıq hisslər yaşadırdı. Bir tərəfdən ilk keçidi kəşf etdiyi üçün qürur duyur, digər tərəfdən nostalji hisslərin

təsirilə kövrəlirdi. Axı o, Altay dağlarında ekspedisiyaya yollanarkən hələ Vətən müharibəsi başlamamışdı. Oradakı qədim yazıların olduğu kitabələr vasitəsilə yeraltı keçidə keçmiş, keçid vasitəsilə də Azıx mağarasına gəlib çıxmışdı. Keçiddən mağaraya aparan məsafə qısa, keçən müddət isə Azər Alpanla digər arxeoloqların nəzərində uzağı yarım saata bərabər idi. Lakin onlar bilmirdilər ki, sehrli keçiddən keçərkən iki aya yaxın zaman keçib. Bu müddət ərzində Vətən müharibəsi baş vermiş, torpaqlar işğaldan azad olunmuşdu. Azər Alpan bilmirdi ki, onlar məhz Azıx mağarasının işğaldan azad edildiyi gün mağaranın ilk keçid olduğunu kəşf etmişdilər.

Elə bu vaxt arxeoloqlar onlara tərəf gələn hərbi geyimli gəncləri gördülər. Onların formasının üzərində Azərbaycan bayrağı vardı. Ona görə də Azər Alpan Azərbaycan ordusunun əsgərlərini dərhal tanıdı. Sevincdən gözləri yaşardı. Azərbaycan əsgərini burada görməyin bircə açıqlaması ola bilərdi – deməli, torpaqlar azad edilib!

– Oğlum, torpaqlarımız azaddır mı? – Azər Alpan üzünü əsgərlərdən birinə tutub səsi əsə-əsə xəbər aldı. Əsgər gülümsəyərək başını yellədi. Xəbərin eşidilməsi ilə Azər Alpanın və ekspedisiyanın digər üzvlərinin fərəh nidalarının ucalması, gözlərdən sevinc yaşlarının boşalmağa başlaması bir oldu. Hər kəs sevinclə bir-birinə sarıldı. Torpaqlar artıq azad edilmişdi. Azər Alpanın bir vaxtlar uğrunda vuruşduğu Qarabağ torpaqları artıq azad idi!

Şuşaya qayıdış

Şuşa, 2020-ci il, dekabr

Qaya Şuşanın havasını ciyərlərinə çəkib buludlu səmaya nəzər yetirdi. Doğma torpağın bənzərsiz bir ətri vardı. Bu torpaq uğrunda nə qədər igidlər canından keçmişdi. Daxilində sevinclə yanaşı qüسسə də vardı. Heç vaxt bu qədər qarışıq və güclü duyğular hiss etməmişdi. Qaya çox gözəl anlayırdı ki, insan heç zaman öz hisslərindən qaça bilməz. Onun yuxu kapsulunda keçirdiyi illər ərzində bu səmanın altında nə vəhşətlər baş vermişdi! Nə qədər günahsız insan yurdundan, yuvasından didərgin düşmüş, həyat eşqi ilə yanan canlar alınmışdı. Bu gün isə bu torpaqlar yenidən azad idi. Qanları, canları, həyatları bahasına igid oğullar Şuşaya azadlığını geri qazandırmışdı.

Qaya və Bozqurd əsgərlərlə və Öztürk ilə sağıllaşmış yola qoyuldular. Onlar buradakı ən uca zirvəyə qalxacaqdılar. Orada isə digər superqəhrəmanlarla – Külək və İnci ilə görüşəcəkdilər. Küləklə İnci onlara verilmiş digər tapşırıqları yerinə yetirdikdən sonra Şuşaya gəlməli idilər. Buradan da tamam başqa bir mübarizəyə atılmaq üçün yola qoyulacaqdılar. Bozqurd burada sehrlə keçidin olduğunu bildirdi. Kölgələr bu keçidi qorumaq istəyirdilər. Çünki həmin keçidə sahib olan bölgəyə hakim olacaqdı. Şuşa azad edilmiş olsa da, keçidi əldən buraxmaq istəmirdilər. Ümumiyyətlə, kölgələr minillərdir dünyadakı bütün sehrlə keçidləri insanlardan uzaq tutmağa çalışırdılar. Keçidə nəzarət edən bütün bəşəriyyətin sirlərinə vəqə olacaqdı. Ona görə də kölgələr üçün keçidlər həddindən artıq böyük əhəmiyyət daşıyırdı. Həmin keçidlər barəsində adi insanlar bilmirdi. Keçidlərlə bağlı məlumatlar və hadisələr nağıllara, əfsanələrə çevrilərək dildən-dilə dolamış, vaxt keçdikcə onların, həqiqətən, mövcud olduğuna heç kəs tərəfindən inam qalmamışdı. Kölgələr insanları keçidlərdən uzaq saxlamaq üçün çox vaxt həmin keçidlərin olduğu bölgələrdə münaqişələr, müharibələr yaradırdılar. Beləliklə, günahsız insanlar həyatını itirir, keçidlərdən də heç kəs xəbər tutmurdu.

Bozqurd ətrafa nəzər yetirərək keçidi axtarmağa başladı. Qəfildən dağ nəhəng bir gurultu səsi ilə ortadan iki yerə aralandı. Səsdən yer-göy silkələndi. Dağın bir anın içində yarılməsi təbiət hadisəsi ola bilməzdi. Ona görə də Qaya ilə Bozqurd hücumu hazır vəziyyətə aldı. Dağın içərisindən qara bir kölgə ərsə qalxdı. Bundan sonra kölgənin içərisindən

iyrənc məxluqlar ətrafa sıçrayaraq səpələnməyə başladılar. Yapışqan, qara, parlaq, sürünən çirkin həşəratlar Qaya ilə Bozqurdun üstünə axın etməyə başladı. Onlar çox böyük, normal insan ölçüsündə idilər. Kölgələr son bir ümidlə həmin çirkin məxluqları Şuşaya yollamışdılar. Bu həşəratlar insan xislətinə məxsus olan ən çirkin, iyrənc duyğuların məcmusundan yaranmışdılar. Kölgələr öz fəvqəladə bacarıqları sayəsində insanların güclərindən, eləcə də zəifliklərindən faydalana bilirdilər. Onlar Vətən müharibəsi zamanı başqalarının torpaqlarında gözü olan, günahsız insanları gülləbaran edən, Gəncə, Bərdə kimi münaqişə zonasından tamamilə kənar olan şəhərlərə hücum edərək anasının qucağında şirin-şirin yatan körpələri qətlə yetirən düşmənləri də unutmamışdılar. Kölgələr onların daxili çirkabından, murdar xislətlərindən onların xeyrinə istifadə etmək istəyirdi. Həmin mənfi xislətlilərin daxili zəifliyi, acizliyi, çirkinliyi böyük bir enerjiyə çevrilərək toplanmış və bu güc kölgələr tərəfindən iyrənc həşərat döyüşçülərə çevrilmişdi. İndi həmin həşəratlar Qaya ilə Bozqurdun üzərinə yeriyirdilər. Onlar tullanaraq dağın içərisindən çıxır və vaxt itirmədən Qaya ilə Bozqurdun üstünə atılırdılar. Superqəhrəmanlar isə çirkinliyi ilə ürək bulandıran əcaib məxluqları bir-bir məhv edir, gah yalın əlləri, gah da silahları ilə öldürürdülər. Həmin məxluqlar nifrət, paxıllıq, saxtakarlıq, xəyanətkarlıq, yalan kimi hisslərdən yoğurulmuşdular. Qayanın ürəyi isə Vətən sevgisi ilə döyünür, Bozqurd bütün mənliliyi ilə ədalətin bərqərar olunması uğrunda vuruşurdu. Çirkin həşəratlar bu gücə tab gətirə bilməzdilər.

Qaya ilə Bozqurd az qala özləri boyda olan nəhəng həşəratlarla fasilə vermədən vuruşur, onları bir-bir öldürüb

aşağıya tullayırdılar. Həşəratlar öldükcə, dağın içərisindən yeniləri gəlirdi. Yüzillaıdır Azərbaycan xalqına qarşı duyulan nifrət, paxıllıq, nankorluq o qədər güclü idi ki, onlardan yaradılan həşəratların da sayı-hesabı yox idi. Qaya ilə Bozqurd qan-tər içində qalsalar da, dayanmadan həşəratları haqlayırdılar.

Külək və İnci, nəhayət ki, gəlib çatdı. Külək atın belindən enib irəliyə yeridi. İnci də onun arxasınca gəldi. Bozqurd qızları görüb “Geriyyə çəkilin! Bu, sizlik deyil!” – deyə bağırdı. Külək ona məhəl qoymadan öz fəvqəlgücündən istifadə etməyə, küləklər əsdirməyə başladı. Həşəratların bir qismi gəldikləri yerə, dağın aralandığı hissəyə geri tolazlandı. Həşəratların sayının artdığını görən Bozqurd qəzəblənib qurda çevrildi və amansız dişləri, pəncələri ilə iyrənc görünüşlü məxluqlara meydan oxudu. İnci də öz fəvqəlgücündən istifadə etdi. Tacındaki və qolbağındaki sehrlı balıqqulağılarını çıxarıb hücumə keçdi. Balıqqulağıları saysız-hesabsız həşəratı içərisinə həbs etdikdən sonra öz işlərini tamamlayır, təzədən kiçilib İncinin tacındaki və qolbağındaki yerlərinə qayıdırdı. Küləyin belində gəldiyi qanadlı Qarabağ atı da mübarizəyə qoşuldu. O, qanadlarını çırparaq həşəratlara yuxarıdan yaxınlaşır, təpikləri ilə həşəratları dağın zirvəsindən yerə tullayır, ayaqlarının altında əzir, sıxışdırıb məhv edirdi. Qarabağ atı güclü təpikləri, Bozqurd amansız dişləri, İnci sehrlı balıqqulağıları, Külək də əsdirdiyi yellər hesabına həşəratlara qarşı vuruşurdu. Lakin bu, hamıdan çox Qayanın mübarizəsi idi. O, lazım gəlsə min dəfə də ölərdi, amma düşmənin çirkin xislətinin bir daha Şuşa torpaqlarında dolaşmasına icazə verməzdı. Həşəratların sayı

xeyli vaxt keçəndən sonra bir qədər azalmağa başladı. Birdən solğun, mavi işıq dalğaları peyda oldu və dağın içərisinə, həşəratlara tərəf tuşlandı. Bundan sonra dağın içərisindən daha həşərat gəlmədi. Superqəhrəmanlar rahatlayıb dərinədən nəfəs aldılar.

Onlar həşəratlarla o qədər uzun müddət döyüşmüşdülər ki, günlərin necə axıb getdiyindən xəbərsiz idilər. Şuşa qələbəsinədən bir aydan çox vaxt keçmişdi. Təsədüfən onların olduğu zirvəyə gələn əsgərlərdən biri Qayaya artıq 31 dekabr tarixi olduğunu deyəndən sonra superqəhrəmanlar apardıqları mübarizənin fonunda zaman anlayışını qismən itirdiklərini anladılar.

Qaya bir anlıq ayaq saxladı. Üzünü çevirib dünyada ona ən doğma olan şəhərə tamaşa etdi. Doğulduğu, uşaqlığını, gənclik illərini yaşadığı torpaqlara uzaqdan, indi onların dayandığı zirvədən xeyli aşağıda olan buludların arasından nəzər yetirdi. Həyatının ən xoşbəxt, rəngarəng dövrünü yaşadığı Şuşa azadlıq qoxuyurdu. Bununla belə, burada həm də kədərli bir ab-hava vardı. Bu torpaqları onu daha öncə heç vaxt görməyən gənc oğullar azad etmişdilər. Gözlərini belə qırpmadan onun uğrunda ölümə getmişdilər. Duyduğu iztirabdan Qayanın ürəyi sıxıldı. Yumruqlarını bərk-bərk sıxdı, dişlərini qıcadı və nəhayət, dərinədən nəfəs alıb iri əllərini boşaltdı. Neçə-neçə analar oğullarını, qadınlar həyat yoldaşlarını, körpələr atalarını qürur və fəxarətlə bu torpaqlar uğrunda mübarizə aparmaqları üçün üzlərində məğrur tə-

bəssümlərlə yola salmışdılar. Dumanlı, tutqun havası ilə Şuşa da sanki itirdiyi oğulların yasını saxlayırdı. Lakin o, indi məğrur idi. Azad, yenilməz və məğrur bir döyüşçüyə bənzəyirdi əzəmətli Şuşa.

Külək Şuşanı ilk dəfə görürdü. Buna baxmayaraq, onun gözəlliyinə ilk baxışdan heyran oldu. O, Azər Alpanın Şuşa və Qarabağla bağlı danışdıqlarını xatırladı. Azər Alpanın ən böyük arzusu ölmədən öncə Qarabağa yenidən ayaq basmaq, həmin torpaqlarda fərəhlə addımlamaq idi.

Tezliklə Azər Alpan və Qarabağ həsrətilə yaşayan azərbaycanlılar öz arzularına çatacaqdi. Şuşa yamyaşıl ağacları, dumanlı dağları, çəmənliklərdən boylanın füsunkar xarıbülülləri ilə öz övladlarını bağına basacağı zamanı səbirsizliklə gözləyir. Ətrafda qayğısızca ora-bura qaçışın uşaqlar, şad-firavan həyətlərdə, küçələrdə gəzişən xoş təbəssümlü, baxışlarda həyat eşqi ilə dolu olan insanlar tez bir zamanda Şuşanı daha da gözəlləşdirəcəkdilər. Şuşanı ağışuna alan kədərli atmosfer yoxa çıxıb yerini müsbət duyğulara verəcəkdilər. Tarixin ən vəhşi səhifələrindən sıyrılmış Şuşa şəhəri uzun illərdən sonra, nəhayət ki, ürəkdən güləcəkdilər. Bu, uzun illər əzab çəkəndən, keşməkeşli ömür yaşayandan sonra, nəhayət ki, məqsədinə çatan, xoşbəxtliyinə yetən müdrük və təcrübəli insanlara xas olan bir təbəssüm olacaqdı. Dağlarının dumanı, çəni, sıx ağacların yaratdığı kölgə belə onun təbəssümünün işığına kölgə sala bilməzdilər. Həyatın ən amansız sınaqlarından üzüağ çıxmağı bacarmış, özünə xas olan dəyərləri canı bahasına qoruyub saxlamış, aldığı silinməz zərbələrə baxmayaraq dimdik ayaqda duran mərd, cəngavər bir döyüşçü kimi ydi Şuşa. Ard-arda gələn ölümçül

hücumlara, saysız-hesabsız yaralara rəğmən sınımayan, əyilməyən, “Vətən sağ olsun!” sözlərini dilindən əskik etməyən, yenilməz bir güc idi Şuşa... Üçrəngli Azərbaycan bayrağı Vətən torpağının hər yerində qürurla dalğalanacaqdı.

Qaya daxilən böyük bir fəxarət və sevinc hissləri keçirirdi. Azərbaycan qazandığı zəfərlə XXI əsrdə misli-bərabəri olmayan bir ilkə imza atmışdı. Öz torpaqlarını dişilə, dırnağı ilə düşmən tapdağından qurtarmışdı və bu uğurda minlərlə ürəyi vətən eşqi ilə döyünən igid şəhidlik zirvəsinə ucalmışdı. Qaya müharibənin hər bir gününü sonsuz ömrü boyunca xatırlayacaqdı. Həmin oğulların etdiyi fədakarlığa görə Qaya və bütün xalq yerdə qalan həyatları boyunca minnətdarlıq duyacaqdı. Qaya və Bozqurd görünməz döyüşçülərin və şər qüvvələrin öhdəsindən gəlmişdilər. Lakin ordunun və xalqın qələbəsi, mübarizəsi daha da möhtəşəm idi. İgidlərimiz xalqın illərdir közərib qalan arzularına yenidən can vermişdilər.

Qaya şəhidlərə və qazilərə böyük bir heyranlıq bəsləyirdi. O, başa düşürdü ki, superqəhrəmanlar öz fəvqəlgüclərinə arxayın olub böyük mübarizələrə atılır və qələbələr qazanırlar. Qaya hələ yuxu kapsulunda yatmadan öncə uzun illər boyu döyüşlərə girərkən dərk edirdi ki, həmin müharibə boyunca dəfələrlə ölüb təzədən diriləcək. Ölümşüzlük onu bəzən ruhdan salıb bezdirsə də, çox zaman onu daha da qorxusuz və cəsarətli edirdi. Lakin işğal olunan torpaqların azad edilməsi uğrunda vuruşın oğulların cəmi bircə həyatı vardı. Onlar o bircə həyatlarını ortaya qoymaqdan qətiyyənlə çəkinmədən meydana atılıb döyüşürdülər. “Əsl fəvqəlgüclü qəhrəmanlar elə biz yox, onlardır!” – Qaya ağılından keçirdi.

Qaya baxışlarını fikirli halda aşağıda qalan Şuşa torpaqlarına zilləmişdi. O, həm azad Vətən torpaqlarından addımladığına görə sevinc, qürur duyur, həm də itirdiyi Vətən oğullarının ağrısını bütün varlığında hiss edirdi.

– Narahat olma! Qələbə yaxındır, – Külək Qayaya dedi. Qaya çevrilib Küləyə baxdı. Çöhrəsindəki kədəri zorla da olsa sezilən bir təbəssümlə əvəz etdi. Külək və İnci birbaşa Şuşaya gəlmişdilər. Onların müharibədən və qələbədən xəbərləri yox idi.

Qaya daxilində rahatlıqla yanaşı məsuliyyət hissini baş qaldırdığını hiss edirdi. Vətəni birləşdirmək, yaralarını yavaş-yavaş sağaltmaq bəs etmirdi. Onu qorumaq lazım idi. Bundan sonra yaşayacağı yüzilliklər ərzində dayanmadan, yorulub usanmadan qorumaq və lazım gəlsə onun uğrunda yenə də dəfələrlə ölüb dirilmək gərəkli idi. Qaya bir daha ciyərlərinə Şuşanın təmiz havasını çəkdi və digər superqəhrəmanlarla birlikdə növbəti vəzifəyə doğru yollandı.

Hərbi Qənimətlər Parkında

Bakı, 2021-ci il

– Gənclər, görürsünüz, bütün bu texnika Azərbaycan ordusu tərəfindən qazanılan qənimətlərdir – professor Azər Alpan həvəslə tələbələrinə danışdı. O, yaşına görə olduqca zirək idi. Hələ də dünyanın bir çox yerlərində arxeoloji qazıntılarda iştirak edir, eyni zamanda universitetdə dərs deyərək öz biliklərini sevimli tələbələri ilə bölüşürdü. Tələbələrinə tarixin ən yeni səhifələrini daha dərinləndirən izah edə bilmək üçün onlarla birlikdə Hərbi Qənimətlər Parkına gəlmişdi. O, əldə edilən zirehli texnika, artilneriya silahları, avtomobillər, tanklar, silah-sursat avadanlıqları, qoşqular və digər eksponatlar barəsində böyük bir şövqlə gənclərə məlumat verirdi. Birinci Qarabağ müharibəsində iştirak etmiş Azər müəllimin vətənpərvərliyi, biliyi və dünyagörüşü tələbələri heyran edir, onlar yaşlı professorun hər sözünü böyük maraqla dinləyirdilər.

Qazanılan hərbi qənimətlərə baxmağa gələn qonaqlar, uşaqlar, böyüklər əldə olunan zəfərin böyüklüyünü dərindən dərk etdikcə, torpaqların geri qaytarılmasında əməyi olan hər kəsə daha da böyük minnətdarlıq duyurdular. Vətən uğrunda canını fəda edən şəhidlərin ruhu şad, azad, bütöv Azərbaycan torpaqlarında addımlayan insanların baxışları daha məğrur və inamlı idi. Böyük qələbə və sevinc Azərbaycan xalqını möhkəm, yenilməz bir dəmir yumruğa çevirmişdi. Bundan sonra heç bir düşmən bu yumruğun qarşısında tab gətirə bilməzdi.

Xarıbülbül festivalı

Xankəndi, 2021-ci il, 12 may

Qaya, Bozqurd və Öztürk yaşıl çəmənlikdə gəzir, yazın sərin havasından zövq ala-ala söhbət edirlər.

– Şuşada kölgələrin planlarını pozduq. Onlar bu dəfə

tarixin gedişatına təsir edə bilmədilər, – Bozqurd dedi. O, kölgələrin gücünə çox yaxşı bələd idi.

– Düz deyirsən, Bozqurd. Biz kölgələrin göndərdiyi döyüşçülərin öhdəsindən məharətlə gəldik. Ordumuzun, dövlətimizin və xalqımızın birgə mübarizəsi isə misilsiz idi. Nəyə qadir olduğumuzu hamıya göstərdik! – Qaya coşquyla danışdı. Bozqurd və Öztürk başlarını yelləyərək Qaya ilə razı olduqlarını bildirdilər.

– Yuxarıya baxın, – Öztürk əli ilə yuxarıya, Cıdır düzünə işarə edirdi. – Deyəsən, festival başlayıb, – o, illər sonra yenidən bərpa olunan Xarıbülbül festivalını nəzərdə tuturdu. Qaya və Bozqurd da yuxarıya baxdılar. Bayatı-şiraz sədaları illər sonra yenidən bütün Qarabağda əks-səda verməyə başladı: “Könlümün sevgili məhbubu mənim, vətənimdir, vətənimdir, vətənim...”

Gələcəkdən baxış

Şuşa, 2030-cu il

Azər Alpan simasında məğrur bir təbəssümlə gündəngünə gözəlləşən şəhərin gözoşxayan memarlıq abidələrinə tamaşa edirdi. Papağının aşağısından azca görünən bəyaz saçları günəş şüalarının altında parıldayırdı, günün təsirilə qısılan gözlərində uzun mübarizələrdən və keşməkeşlərdən sonra, nəhayət, rahatlıq duyulurdu. Azər Alpan heç vaxt olmadığı qədər xoşbəxt idi. Tezliklə torpaqların işğaldan azad olunmasının 10 illiyi qeyd olunacaqdı. Həmin ərəfədə Azər Alpan öz ekspedisiya qrupunu götürüb Qarabağa gəlmişdi. Həsəratında olduğu torpaqları qarış-qarış gəzərək arxeoloji qazıntılar aparır, öz kəşfləri ilə tarixin səhifələrini daha da zənginləşdirirdi. İndi də o, bir tərəfdən Şahbulaq qalası yaxınlığında aparılan qazıntılara başçılıq edir, digər tərəfdən də bir neçə gün sonra böyük zəfərin 10 illiyi münasibətilə baş tutacaq tədbirdəki çıxışı barəsində düşünürdü.

Torpaqların işğal altında olduğu dövrdə ermənilərin Azərbaycanın mədəni irsinə qarşı törətdiyi vandalizm və barbarlıqlar bütün dünyanı dəhşətə gətirmişdi. Vətən müharibəsi qələbə ilə başa çatdıqdan sonra sürətlə bütün Qarabağ abadlaşmış, yeni tikililər, parklar, meşələr salınmış, tarixi abidələr bərpa edilmiş, illərlə yurd-yuvasından didərgin düşmüş məcburi köçkünlər yenidən öz torpaqlarına qayıtmışdılar. Qarabağın üzərindəki qara buludlar çəkilməmişdi. Azər Alpan öz qrupu ilə arxeoloji qazıntılar aparanda zaman dağıdılmış, məhv edilmiş məzarlara, evlərə, abidələrə baxarkən insan xislətinin bu ən çirək tərəfini görmək onu dəhşətə gətirirdi. Evlərin damları, pəncərələr, məscidlər, dini abidələr, heykəllər yerlə yeksan edilmişdi. Yalnız öz mənafeyini düşünərək günahsız insanları yurdlarından didərgin salmaqları bəs deyilmiş kimi, vandallar onların xatirələrinə, tarixlərinə, hətta əzizlərinin məzarlarına belə göz dikibmişlər sən demə... Bu torpaqlarda nə qədər uşaqlıq yarımçıq qalmışdı. Körpə ruhlara məcburi köçkün statusu qazanaraq bircə günün içərisində yetkin insana çevrilməli olmuşdu. Onlar vətən torpaqları ilə bərabər öz uşaqlıqlarını da Qarabağda qoyub getmişdilər. Hələ dili söz tutmayan, yırğalanan beşikdə anasının yanıqlı laylasının müşayiətilə şirin yuxuya gedən nə qədər uşaq atasını bu torpaqlar uğrunda şəhid vermişdi. O uşaqlar üçün "ata" və "şəhid" sözləri ömürlük sinonim məzmunu daşıyacaqdı. Bu sözləri deyərək onların gözlərində əks olunan sonsuz qürur hissi o uşaqların həyatdakı ən böyük dayağı və gücü olacaqdı...

Qələbənin ardınca Qarabağ dirçəlmiş, uzun əzablardan sonra solmuş gözəlliyini bərpa etmişdi. Vətən torpağı onun

həsrətilə illərlə alışıb-yanan övladlarını sevgiyə bağrına basmışdı. Azər Alpan qarşısında uzanan, bir zamanlar “Ruhlar şəhəri” adlanan, lakin indi əvvəlkindən də müasir və gözəl bir hala salınmış Ağdamın möhtəşəm tikililərinə tamaşa edərkən zəhnində tarixin müxtəlif səhifələri yenidən canlanırdı. Zəfərdən keçən 10 il ərzində qəddarlığa məruz qalmış yaralı torpaqların necə yenidən dirçəlməsinə şahidlik etmişdi. Böyük əzablara məruz qalmış bu torpaqlar bundan sonra daim öz övladlarının ixtiyarında olacaqdı. Bunları düşündükcə, Azər Alpanın çöhrəsindəki təbəssüm daha da inamlı bir hal aldı.

– Azər müəllim, Zəfər günü ilə bağlı çıxışınızda kəşfiniz barəsində danışacaqsınız? – Ekspedisiyanın ən gənc üzvlərindən biri sadələvh bir maraqla professoru soruşdu. O, Şahbulaqda kəşf etdikləri yeni sirli keçidə eyham vururdu. Azər Alpan dodaqaltı təbəssümlə dedi:

– Bəzi tapıntılar elə sirr olaraq qalmalıdır, oğlum. Gənc daha heç nə soruşmadı və “necə məsləhətdir” deyərək yoldaşlarının yanına qayıtdı. Professor Azər Alpan illər öncə də Qarabağda mötəbər tədbirlərdə gənc tədqiqatçı kimi çıxışlar etmiş, hətta bəzən fərqli baxışlarına görə təəccüb dolu nidalara məruz qalmışdı. Bu dəfə də zəfərə gedən yolda görülən misilsiz işlərdən danışacaqdı. İşğaldan azad olunan torpaqlardakı gizli keçidlər, sirli-sehrli məkanlar barəsində isə yalnız vaxtı gələndə superqəhrəmanlar xəbər tutacaqdı. Ən önəmlisi isə odur ki, özündə kainatın ən vacib nöqtələrini ehtiva edən gözqamaşdırıcı Qarabağ torpaqları kölgələrin ən çirkli oyunlarından məharətlə sıyrılaraq azadlığa qovuşmuşdu.

Qaya sırası əsgər kimi

Bakı, 2021-ci il

Qaya orduya könüllü olaraq yazılmaq üçün Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinə yollandı. Müharibə xeyli müddət idi ki, başa çatmış, torpaqlar işğaldan azad edilmişdi. Qaya bundan sonrakı ömrünü də torpaqların müdafiəsinə həsr etmək istəyirdi. Onsuz da çox gənc yaşlarından, özünü dərk edəndən müxtəlif ordularda döyüşmüşdü. Onun əsas gücü döyüş bacarıqlarında idi.

– Ad, soyadınız nədir? – Qayanı qeydiyyat almaq istəyən əməkdaş soruşdu.

– Qaya... – o, cavab verdi.

Kişi Qayaya tərəf çevrildi və maraqla onu başdan-ayağa süzdü. Qarşısında döyüşçü qiyafəsində, yekəpər, ucaboy, enlikürək, yaraşlıq, əzələli bir oğlan dayanmışdı. Qayanın qətiyyəti onun gözlərindən oxunurdu.

– Daha əvvəl orduda xidmət etmişinizmi? – o, Qayanın

soyadını deməməsinə hələlik əhəmiyyət vermədən növbəti suala keçdi.

– Bəli, – Qaya dedi.

– Haralarda döyüşmüsünüz? – kişi soyuqqanlı bir tərzdə Qayaya suallarını ünvanlayırdı.

Qaya bir xeyli fikrə getdi. O qədər çox yerdə xidmət etmişdi ki, haradan başlayacağını bilmirdi.

– Əfqanıstanda, – sözə başladı.

Kişi maraqla Qayaya baxdı. O, Qayanın 2001-ci ildə ABŞ-in Əfqanıstana hücumundan sonra baş qaldıran münaqişələri nəzərdə tutduğunu düşündü.

– Neçənci ildə? – kişi soruşdu.

– 83-cü ildə, – Qaya təmkinlə cavab verdi. Kişi gözlərini bayaqdan qeydlər apardığı monitordan çəkdi və eynəklərinin üstündən maraqla Qayaya boylandı. Bunu görən Qaya sözünə davam etdi:

– Ondan başqa Birinci və İkinci Dünya müharibələri, Rusiya-Yaponiya müharibəsi... – Qaya sadalamağa başladı. Bunu görən kişi ucadan qəhqəhə çəkdi. Sonra eynəyini gözündən çıxarıb əlləri ilə gözlərini sildi. Gülməkdən gözləri yaşarmışdı. Qaya isə üzündəki ciddi ifadəni və təmkinini pozmadan dayanmışdı.

– Yaxşı, görürəm yaman zarafatçısan. Özün də vətənpərvər oğlana oxşayırsan. Adımı siyahıya qeyd elədim. Amma özün bilirsən ki, bizim necə fəthlərimiz var. Sən zəfər qazanmış, torpaqlarını işğaldan azad eləmiş bir ordunun əsgəri olacaqsan. Bunu unutma! – o dedi. Qaya gülümsədi və başını yelləyərək razılığını bildirdi. Şuşalı Qaya təşəkkür edərək qapıya tərəf irəlilədi və qarşıda onu gözləyən yeni macərələrə doğru yola çıxdı.

QEYDLƏR

OBRAZLAR

QAYA – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Qaya üzərində çoxlu sınaqlar keçiriləndən sonra ölümsüzlük və qeyri-adi fiziki güc qazanmış fəvqəldöyüşçüdür. O, əslən şuşalıdır. Fəvqəlgücü hücum zamanı bədəninə almaza çevirə bilməsi, sərhədsiz bir fiziki gücə malik olması və çox sürətli olmasıdır. Eyni zamanda regenerasiya bacarığı var. Bunun sayəsində heç vaxt qocalmır və ölmür. Ucaboy, əzələli, yekəpər bir bədən quruluşuna malikdir. Saçları, qaş və gözləri qaradır. Laboratoriyada bütün döyüşçülərə geyindirilən xüsusi zirehli döyüşçü geyimindədir.

BOZQURD – Bu obraz qədim türk mifologiyasından götürülüb. Bozqurd həm qurd, həm də insan cildinə girə bilən fəvqəlvərlidir. Qurd cildinə girərkən olduqca nəhəng, qorxunc, insanın canına vələlə salan bir görünüşə malik olur. İnsan cildinə girərkən də yekəpər, enlikürək, ucaboy, boz saç-saqqalı bir-birinə qarışmış bir kişiyyə çevrilir. Olduqca əzələli bədən quruluşu, zəhmli, qəzəbli baxışları və inanılmaz bir fiziki gücü var. Həm qurd, həm də insan cildində döyüşə bilir. Türk xalqlarına dərin bir məhəbbətlə bağlıdır. Eyni zamanda bütün türk xalqları üçün Bozqurd müqəddəs bir totemdir.

AZƏR ALPAN – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Azər Alpan dünyanın ən tanınmış arxeoloq və etnoqraflarından biridir. Professordur. Bakıda yaşayır. Tez-tez dünyanın ən qədim sivilizasiyalarında arxeoloji

qazıntılarda, tədqiqatlarda, elmi konfranslarda iştirak edir. Həmçinin universitetdə tələbələrə mühazirə deyir. Həddindən artıq müdrik, dünyagörmüş və ziyalı bir insandır. Azər baba ağ saçlı və bıqları olan yaşlı bir kişidir.

OĞUZ XAN – Bu obraz qədim türk dastanından götürülmüşdür. Oğuz xan Oğuz türklərinin əcdadıdır. O, müxtəlif zamanlara səyahət edə bilir. Müdrik və ağıllıdır.

ÖZTÜRK – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. O, yüksək zəkaya və bacarığa malik olan bir superqəhrəmandır. Fövqəlgücü texnologiyanı idarə edə bilmə bacarığıdır. Onun ərsəyə gətirdiyi texnoloji avadanlıqlar Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycan ordusuna böyük dəstək olur. O, milliyyətə türkdür.

ARMEN – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Armen kitabdakı əsas mənfi personajdır. O, üzərində sınaqlar keçirilərək ölümsüzlük və qeyri-adi fiziki güc qazanmış bir fəvqəldöyüşçüdür. Milliyyətə ermənidir. Ailəsi ilə birlikdə Türkmənçay müqaviləsinin bağlanmasından sonra Şuşaya köçərək burada məskən salıb. Fövqəlgücü istədiyi insanın simasına bürünə bilməsi və qısa məsafələrdə teleportasiya etmə bacarığıdır. Fiziki cəhətdən güclü və sürətlidir. Eyni zamanda regenerasiya bacarığı var. Bunun sayəsində heç vaxt qocalmır və ölmür. Qabarıq, kobud üz cizgiləri var.

KÜLƏK (Yel kürəsinin şahzadəsi) – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Külək tünd qəhvəyi gözləri, qara qaşları, uzun, tünd rəngli, buruq saçları olan çox gözəl bir qızıdır. Onun əsas fəvqəlgücü küləklər əsdirməsidir. Şahzadə həmçinin əsmə çiçəkləri vasitəsilə heyvanlara və cansız

obyektlərə təsir edə bilir. Külək elmə, biliyə, xüsusilə də kitablara çox böyük maraq göstərir. O, hər an mübarizəyə hazır olmaq üçün xüsusi zirehli döyüşçü geyimində gəzir. Şahzadə görkəmcə Yer kürəsindəki yeniyetmələrə bənzəyir.

İNCİ (Mirvari planetinin şahzadəsi) – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. İnci boynundakı sehrli incilər vasitəsilə deryalarda dairəvi portallar yaradaraq həm planet daxilində, həm də diyarlararası səyahət edə bilir. Həmçinin quruda da keçidlər vasitəsilə düşməni teleportasiya etməyi bacarır. Bundan əlavə, İnci balıqqulağılarından ibarət olan tac və qolbaq taxır. Həmin balıqqulaqlarına müxtəlif canlıları (əsasən heyvanları və şüursuz canlıları) həbs etməyi bacarır. Şahzadə görkəmcə Yer kürəsindəki yeniyetmələrə bənzəyir.

QANADLI QARABAĞ ATI – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Əslən Qarabağdandır. Onu kiçik vaxtlarında Umay bəsləyib böyüdü. Sonralar isə İşıq atı Yel kürəsinin Qarabağ adlı diyarından gətirib. Ona görə də Qarabağ atı yalnız Umaya, İşığa və Küləyə bağlıdır. Açıq qəhvəyi və parlaq dərisi var. Saçları və quyruğu zil qarıdır. Həmçinin qara rəngli qanadları da var.

KEŞİŞ – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Obrazın mənşəyi və hansı zamana məxsus olması bəlli deyil. O, kölgələr tərəfindən Qayanı müşahidə etmək üçün göndərilmişdir.

ŞAMAN – Bu obraz müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Mirniy şəhərində yaşayan şamandır. Əslən yakut türkdür. Bozqurda dərin bir məhəbbətlə bağlıdır.

MƏKANLAR

QARABAĞ – Azərbaycan Respublikasının coğrafi ərazisi

ŞUŞA – Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət paytaxtı

BAKI – Azərbaycan Respublikasının paytaxtı

MİRNIY – Rusiya Federasiyasının Yakutiya (Saxa) Respublikasında şəhər

ALTAY DAĞLARI – Asiyada dağ sistemi

AZIX MAĞARASI – Qarabağın Xocavənd rayonunun Azix və Salakətin kəndləri arasında yerləşən mağara

ŞAHBULAQ QALASI – Ağdamda yerləşən tarixi qala kompleksi

DİGƏR ANLAYIŞLAR

KÖLGƏLƏR – Mənşəyi bəlli olmayan düşmənlərdir. Vücutlarını başdan-ayağa qara geyimlə gizlətdiklərinə görə xarici görünüşləri barəsində heç bir təsəvvür yoxdur. Kollektiv şüur vasitəsilə bir-biriləri ilə və digər planetlərin sakinləri ilə ünsiyyət qururlar. Danışmırlar. Çox böyük zehin gücünə malikdirlər. İnsanların hələ kəşf etmədiyi ən müasir texnologiyalardan istifadə edirlər.

GÖRÜNMƏZLƏR (Görünməz döyüşçülər) – Mənşəyi bəlli olmayan döyüşçülərdir. Kölgələr tərəfindən göndərilirlər. Uzun, iri, elastik bədənləri, hamar dəriləri var. Heç bir səs çıxarmadan istədikləri şəxsə yaxınlaşırlar, ölümcül

zərbələr endirir, boğurlar. İnsanlara və digər varlıqlara toxunaraq onların daxillərindəki qorxuları üzə çıxara bilirlər.

ÜÇBAŞLI DİVLƏR – Mənşəyi bəlli olmayan varlıqlardır. Olduqca nəhəng, iricüssədirlər. Üç ədəd başları bir-biri ilə eynidir. Dəriləri kağız kimi bəyazdır. Ağızları o qədər böyükdür ki, həmişə istehza ilə gülümsəyirmiş kimi görünürlər. Hər biri kəskin bir qılınca bənzəyən dişləri ağızlarından bayıra fısqırır. Solğun mavi rəngdə, iri gözləri, boş baxışları var. Həm insana, həm də heyvana (ağ ayıya) oxşayırlar, amma ikisindən də vəhşi və qorxunc bir görünüşə malikdirlər. Əllərindəki barmaqları uzadıb bədənlərindən ayırır və müxtəlif formada silah kimi istifadə edirlər. Ovlarını dişlərinin arasına salıb bircə anda parçalaya bilirlər. Çox böyük bir fiziki gücə malikdirlər. Şüursuzdurlar.

CİVƏ DÖYÜŞÇÜLƏR – Mənşəyi bəlli olmayan döyüşçülərdir. Ucaboy (üçbaşı divlərlə müqayisədə fiziki olaraq daha qısaadırlar), tüksüz bir vücuda malikdirlər. Bədənleri başdan-ayağa civədən ibarətdir. Gümüşü rəngdədirlər. Bir başları və çətinliklə seçilən üz cizgiləri var. Gözləri balaca, qara, yumrudur. Dodaqları yoxdur. Ağızları çox nadir hallarda hərəkət edir. Balaca bir xəttə bənzəyir. Burun yerində isə iki ədəd xırda deşik var. Düşməne əlləri vasitəsilə mənşəyi məlum olmayan bir maddə yağdıraraq hücum edirlər. Fiziki hücum zamanı əriyərək yerə tökülürlər. Sonra təzədən birləşib döyüşçü formasını alır və ayağa qalxırlar.

İQNİSLƏR – “İqnis” latın dilində “alov” deməkdir. İqnislər bədəni oddan olan döyüşçülərdir. Adı insanlarla eyni boydadırlar. Forma olaraq insana oxşayırlar, amma başdan-

ayağa oddan ibarətdirlər. Üz cizgiləri belə seçilmir. Ruhlari yoxdur.

YENİLMƏZLƏR – Bu ifadə müəllifin təxəyyülünün məhsuludur. Sovet imperiyası tərəfindən müxtəlif xalqların ən güclü, zirək gəncləri toplanaraq yaradılmış bir ordudur. Qaya ilə Armenin də daxil olduğu orduda üzərində müxtəlif sınaqlar keçirilərək fəvqəldöyüşçüyə çevrilmiş həddindən artıq güclü döyüşçülər var.

NƏHƏNG HƏŞƏRATLAR – Mənşəyi bəlli olmayan varlıqlardır. Şuşada qəhrəmanlara hücum edən məxluqlar kölgələr tərəfindən göndərilib. Böyük, qara, həşərat şəkildədirlər.

MÜNDƏRİCAT

İlk keçid	3
Paytaxt Şuşa.....	7
Gələcəyə doğru	11
Qaya və Armenin tanışlığı	16
Sirli dərviş.....	20
Əsir döyüşçülər.....	24
Kölgələrin qarşısında mübarizə	30
Qayanın sirri	44
Yenilməzlər	48
Armenin xisləti	55
Qaya və Azər Alpan	58
Xəyanətkar Armen	68
Almaz mədəninin dərinliklərində	73
Kölgələr	86
Görünməzlər	91
Pandemiya.....	101
44 gün	103
Vətən müharibəsi	108
Azər Alpan Qarabağda.....	135
Şuşaya qayıdış	137
Hərbi Qənimətlər Parkında	145
Xarıbülbul festivalı	146
Gələcəkdən baxış	148
Qaya sıravı əsgər kimi	151
Qeydlər	153

Xülya Rabil qızı Cəfərova
Şuşalı superqəhrəman Qaya
Bakı, "Aspoliqraf", 2022

Müəllif

Xülya Cəfərova

Texniki redaktor
Məleykə Əsgərova

Rəssam

Zəmfira Novruzova

Dizayner

Mirəziz Sadiqzadə

Korrektor

Ceyran Abbasova

Çapa imzalanmışdır: 13.06.2022.

Format 60 x 90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 10.0

Sifariş 10. Tiraj 500.

"Aspoliqraf LTD" MMC-nin mətbəəsində
çap olunmuşdur.

Bakı, AZ1052, F. Xoyski küç., 151

e-mail: aspoligraf.ltd@gmail.com

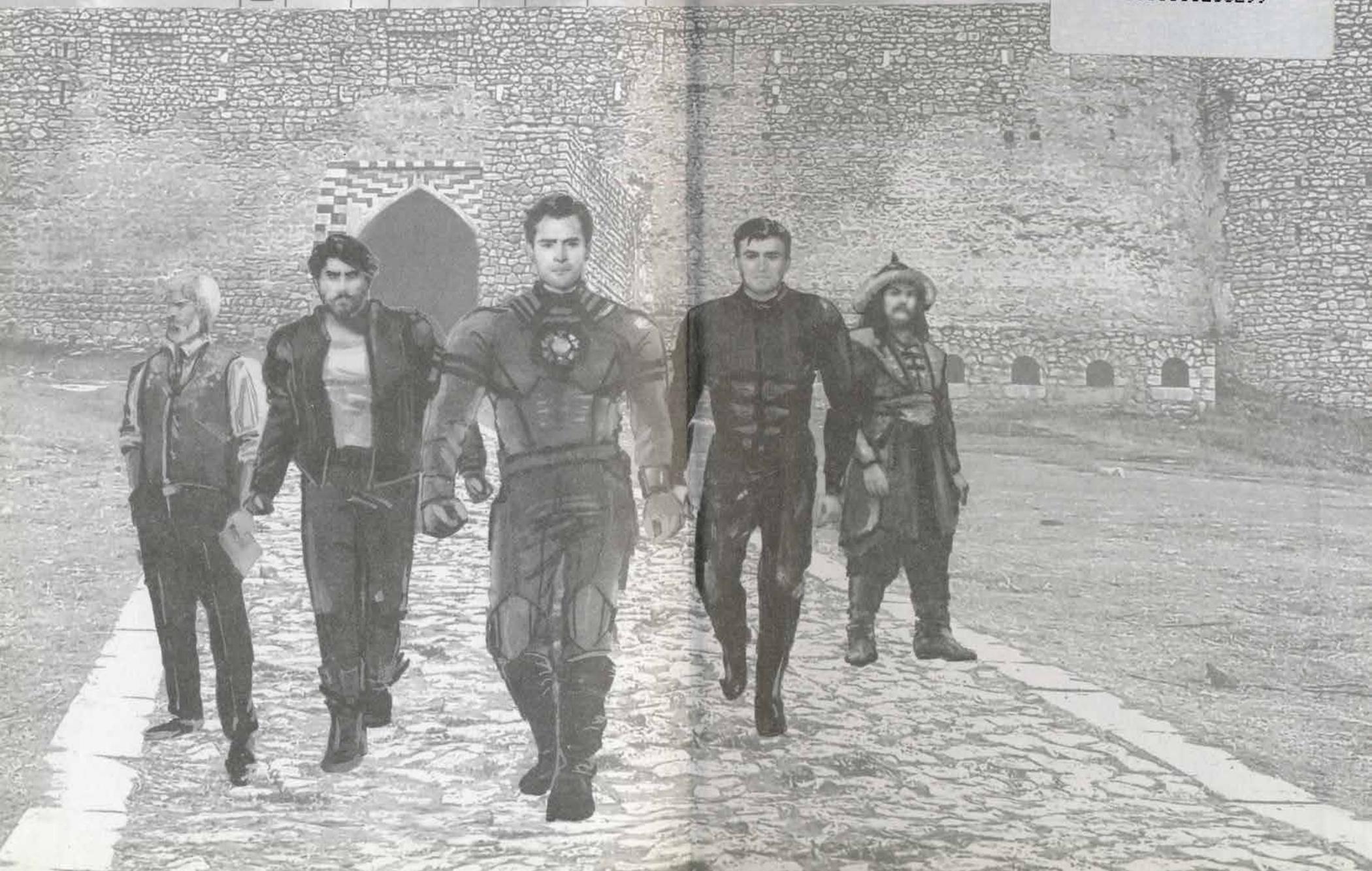
Tel.: (+994 12) 567-81-28/29

Susa

125294

00000000280299

Հ Ա Տ Ձ

ISBN 978-9952-564-14-3

9 789952 564143